

जोखिम मुक्त, दीगो र भरपर्दो साकोस अभियान

स्मार्टिका २०८०

सञ्चालन समिति

श्री परितोष पौड्याल
अध्यक्ष

श्री टोलराज उपाध्याय
सदस्य

श्री दिलिप कुमार गौतम
सदस्य

श्री राधिका गौतम
सदस्य

श्री राजकुमार खत्री
सदस्य

श्री मुकेश कर्ण
सदस्य

श्री चित्राकुमारी थाम्सुहाङ्ग
सदस्य

श्री रामहरी बजगाँई
सदस्य

श्री ज्ञानू पौड्याल
सदस्य

श्री प्रकाश बन्जारा
सदस्य

श्री प्रकाश प्रसाद पोखरेल
सदस्य सचिव

पहिलो स्थापना दिवसको अवसरमा प्रकाशित
२०८० जेष्ठ २७

स्मारिका सम्पादन तथा संयोजन कार्यदलः

संयोजकः

श्री टोलराज उपाध्याय

सदस्यः

श्री प्रकाश बज्जारा

श्री प्रकाश प्रसाद पोखरेल

व्यवस्थापन सहयोगीः

दुर्गा प्रसाद ढकाल

नविन राज दाहाल

सरस्वती वाजले

डिजाइन/लेआउटः

निबास डंगोल

प्रकाशकः

बचत तथा ऋण सहकारी संस्थासम्बन्धी

स्थिरीकरण कोष

नयाँ बानेश्वर, काठमाडौं

फोन नं.: ०१-४७९११८०, ईमेल: stfn2077@gmail.com

यस स्मारिकामा प्रकाशित सबै धारणाहरू लेखकका निजी धारणा हुन् ।

नेपाल सरकार

भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालय

(सहकारी व्यवसाय प्रवर्द्धन तथा संघ संस्था समन्वय शाखा)

शुभकामना

बचत तथा ऋणको कारोवार गर्ने सहकारी संस्थाहरूको सञ्चालनमा संभावित जोखिमबाट संरक्षण गर्न सहकारी ऐन, २०७४ बमोजिम स्थापना भई एक वर्ष पूरा गरेको अवसरमा "स्थिरीकरण कोष: स्मारिका अंक १" प्रकाशन गर्न लागेकोमा खुशी लागेको छ । कोषलाई आजको अवस्थासम्म ल्याई पुर्याउन योगदान गर्नुहुने सबैमा हार्दिक धन्यवाद दिन चाहन्छु ।

"एकका लागि सबै र सबैका लागि एक" भन्ने दर्शनमा आधारित भई विश्वभरि नै सहकारी संस्थाहरू सञ्चालनमा रहेका छन् । नेपालको संविधानले सहकारी क्षेत्रलाई आर्थिक सम्वृद्धि र आर्थिक-सामाजिक रुपान्तरणको महत्वपूर्ण माध्यमको रुपमा लिएको छ । सहकारी संस्थाहरूलाई व्यावसायिक रुपमा सफल बनाउन एवं विकसित हुनका लागि स्वायत्तता दिने गरी नेपाल सरकारले सहकारीसम्बन्धी नीति तथा कानूनहरू जारी गरेको छ । संघीय शासन प्रणाली अनुरूप सहकारी संस्थाको दर्ता तथा नियमनसम्बन्धी सम्पूर्ण कार्यहरू संघ, प्रदेश र स्थानीय तहमा विभाजन गरी कार्यान्वयनमा ल्याइएको छ । देशभर फैलिएका ३० हजार भन्दा बढि सहकारी संस्थाहरूलाई सहकारीको मूल्य, मान्यता र सिद्धान्त अनुरूप सञ्चालन गर्न र सदस्यहरूको बचतको सुरक्षा एवं संस्था र सदस्यबीचको सम्बन्धलाई बलियो बनाउन एवं बचत तथा ऋण कारोवार गर्ने सहकारी संस्थाहरूमा हुने संभावित जोखिम न्यूनीकरण गर्न संस्थागत रुपमा स्थिरीकरण कोषको आवश्यकता पर्दछ । बढि भन्दा बढि सहकारी संस्थाहरूलाई स्थिरीकरण कोषमा आवद्ध गराई कोषको प्रभावकारी कार्यान्वयनमा नेफस्कूनले आगामी दिनमा महत्वपूर्ण भूमिका निभाउने विश्वास लिएको छु । साथै सहकारीका मूल्य, मान्यता र आदर्शको प्रयोगबाट स्वस्थ, मर्यादित र सुरक्षित सहकारी अभियान बनाउनका लागि सबैको सकारात्मक भूमिका रहने कुरामा समेत विश्वस्त छु ।

अन्तमा, स्थिरीकरण कोषले विभिन्न कार्यक्रमको अवसरमा प्राप्त सुझाव समेतको आधारमा स्मारिका प्रकाशनको लागि आवश्यक सामग्री संकलन, लेखन र सम्पादनमा संलग्न स्थिरीकरण कोष, नेफस्कूनका पदाधिकारी र कर्मचारीलाई हार्दिक धन्यवाद दिन चाहन्छु ।

डा. दामोदर रेग्मी

सचिव

भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालय
जेष्ठ २४, २०८०

NCF NATIONAL COOPERATIVE FEDERATION OF NEPAL LTD.
राष्ट्रिय सहकारी महासंघ लि. नेपाल

स.वि.नं.: ३१०/०४९/०४०

शुभकामना

बचत तथा ऋण सहकारी संस्थाहरुको सञ्चालनमा देखापर्ने सम्भावित जोखिमको व्यवस्थापन गर्न तथा संस्थाहरुलाई सवल र सुदृढ गरी स्थायित्व कायम गर्ने उद्देश्यका साथ सहकारी ऐन २०७४ ले व्यवस्था गरेको स्थिरीकरण कोषको स्थापना भई संचालन हुँदै आईरहेको तथ्यले हामी हर्षित भएका छौं। वर्तमान अवस्थामा तरलता व्यवस्थापनमा देखिएको समस्यालाई समाधान गर्न समेत स्थिरीकरण कोषको भूमिका महत्वपूर्ण रहेको छ। यस महासंघ स्थिरीकरण कोषको वृद्धि, विकास एवं प्रभावकारी परिचालनमा सदैव साथ रहन्छ।

यसै सन्दर्भमा भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा गरिवी निवारण मन्त्रालयको निर्णयलाई आधार मानी स्थिरीकरण कोषको स्थापना दिवसको रुपमा मनाउने निर्णयप्रति महासंघ खुसी व्यक्त गर्दै हार्दिक वधाई ज्ञापन गर्दछ।

साथै कोषको प्रथम स्थापना दिवसको अवसर पारेर कोषका गतिविधि तथा हालसम्मको उपलब्धीहरुलाई समेटेर स्थिरीकरण कोषः स्मारिका अंक १ प्रकाशन गर्न लागेकोमा हामी थप खुसी व्यक्त गर्न चाहन्छौं। हामीलाई के विश्वास छ भने उक्त प्रथम स्मारिकाको माध्यमबाट कोषमा आवद्ध सदस्यहरु तथा अन्य सहकारी संघ/संस्थाहरु एवं आम सहकारीकर्मीहरुले कोषको अवधारणा, संचालन प्रक्रिया र कोषबाट प्रवाह हुने सेवा लगायतका विषयमा तथ्यमा आधारित जानकारी तथा सूचनाहरु प्राप्त गर्न सक्नेछन्।

अन्तमा, जुन उद्देश्यका साथ यस कोषको स्थापना भएको छ त्यो उद्देश्य प्राप्त हुनेमा हामी विश्वस्त छौं। यसै सन्दर्भमा कोषको प्रथम स्थापना दिवस एवं सो अवसरमा प्रकाशन गर्न लागिएको प्रथम स्मारिकाले आम सहकारीकर्मीहरुमा कोषप्रति सकारात्मक सन्देश प्रवाह हुने अपेक्षा सहित हार्दिक शुभकामना व्यक्त गर्न चाहन्छौं।

जय सहकारी तथा धन्यवाद !

(मिनराज कडेल)

अध्यक्ष

अध्यक्षको मन्तव्य

नेपालमा २०७२ को संबिधान कार्यान्वयन पछि सार्वजनिक, निजी क्षेत्रका साथै सहकारी क्षेत्रको सहभागिता र स्वतन्त्र विकास मार्फत राष्ट्रिय अर्थतन्त्र सुदृढ गर्ने नीति राज्यले लिएको छ । सहकारी क्षेत्रले छरिएर रहेको श्रम, सीप, प्रविधि र पूँजीलाई एकत्रित गरी उत्पादन, उत्पादकत्व र रोजगारी वृद्धि गरी राष्ट्रिय अर्थतन्त्रमा योगदान गर्ने कुरामा राज्य विश्वस्त पनि देखिन्छ । बचत तथा ऋण सहकारी अभियान राष्ट्रिय पूँजी निर्माण गरी सो को परिचालनवाट सामुहिक आर्थिक समृद्धिको प्रतिविम्बको रूपमा छ । त्रियान्न्बे हजार जनालाई प्रत्यक्ष रोजगारी दिनुका साथै लाखौंको संख्यामा अप्रत्यक्ष रोजगारी सिर्जना भएको सहकारी क्षेत्रमा सहकारीको पनि जननी सहकारीको रूपमा चिनिएको बचत तथा ऋण सहकारीहरू अभियानका आधारको रूपमा स्थापित छन् । वित्तीय पहुँच अभिवृद्धि, महिला सशक्तीकरण, नेतृत्व विकास तथा क्षमता विकास, सामाजिक एकीकरण, उद्यमशीलता प्रवर्द्धन र गरिबी न्यूनीकरणमा बचत तथा ऋण सहकारीको योगदान अतुलनीय रहेको छ ।

कोभिड-१९ पछि विश्व अर्थतन्त्रमा देखा परेको खराब अवस्था र जसवाट नेपालको अर्थतन्त्रमा परेको प्रभावका कारण वित्तीय क्षेत्रमा देखा परेको तरलता संकट लगायतका कारणले आज बचत तथा ऋण सहकारीहरू अस्तित्वको लागि संघर्ष गरिरहेको अवस्थामा पाउन सकिन्छ । नेपाल सरकारले वि.सं. २०८१ सम्म आर्थिक समृद्धि र सामाजिक रूपान्तरणका लागि गुणात्मक एवम् दिगो सहकारीको परिकल्पना राखी ६ वटा रणनीतिहरू र २४ वटा कार्यनीतिहरू भित्र रही सहकारीहरूलाई समाजवाद उन्मुख अर्थव्यवस्थाको आधार बनाउन खोजे पनि वास्तवमा सहकारीहरू आफ्नै पहिचान र अस्तित्वको लागि संघर्ष गर्नुपर्ने अवस्थामा पुगेको छ । सदस्यहरूको बचत फिर्ता आजको गहिरो समस्याको रूपमा सामना गर्नुपरेको छ । बचत समयमा फिर्ता गर्न नसकेर निष्प्रभावि बनेको यो अभियान उठाउने आसाको किरण सञ्चालन भएको एक बर्ष भएको छ । यसले अतुलनीय योगदानको शुरुवात समेत गरेको मैले विश्वास लिएको छु ।

आजको पहिलो स्थापना दिवशले स्थिरीकरण कोष कुशल कार्यान्वयनका लागि थप सहकार्य र हौषलाको वातावरण सिर्जना गरेकोमा हामी विश्वस्त छौं । आज हामी सवैको छलफल कोषको संस्थागत विकास र अनुकूलित कानूनी वातावरण सिर्जनामा केन्द्रित हुनेछौं । यसका लागि सवैको सहकार्य तथा सुभाबको अपेक्षा पनि छ । बचत तथा ऋण सहकारी संस्था सञ्चालनमा जोखिम विद्यमान छ तर आजका दिनसम्म संस्थागत रूपमा जोखिम सुपरिवेक्षण गर्ने र व्यवस्थापनका माध्यमहरूको विकास संस्थागत भएको छैन । सदस्यहरूको सामाजिक आर्थिक तथा सांस्कृतिक विकासका सपना बोकेका सहकारीहरू संस्थागत विकास र जोखिम सुपरिवेक्षणको अभावमा बन्द हुने अवस्थामा पुगेका छन् तर सरकारले व्यवस्थापनका लागि भरपर्दो काम गर्न नसकिरहेको अवस्था छ । यसका लागि अभियानले स्व-नियमनमा आधारित स्तरीकरण कार्यक्रम र योगदानमा आधारित स्थिरीकरण कोषको अवधारणाको प्रशिक्षण तथा विधि निर्माणमा सहजीकरण गर्दै आएकोमा सहकारी ऐन, २०७४ को दफा १०३ ले बचत तथा ऋण सहकारी संस्थाहरूको सञ्चालनमा रहेको जोखिम व्यवस्थापनका लागि आपसमा मिली स्थिरीकरण कोष स्थापना गर्न सक्ने व्यवस्था गरी कानूनी रूपमा स्थिरीकरण कोष स्थापनाको बाटो उजागर गरेको हो ।

कोभिड-१९ को महामारीको विश्वले सामना गर्नु पर्‍यो र नेपालमा पनि बचत तथा ऋण सहकारी अभियान यसको प्रभावबाट वाहिर रहन सकेन । सबै बचत तथा ऋण सहकारीहरू सदस्यहरूको स्वास्थ्य तथा वित्तीय सुरक्षामा केन्द्रीत हुन परेको तथा व्यवसाय निरन्तरताका लागि बिषम परिस्थितिको सामना गर्नु परेको कारण प्रारम्भिक योगदान संकलनमा केही लामो समय लागे पनि आज कोषमा सोह्र करोड भन्दा बढि योगदान गरी स्थापना तथा सञ्चालनमा योगदान गर्ने सबै संघ संस्थाहरू प्रति कोष सञ्चालन समिति र सिंगो अभियान आभारी छ । यस योगदानले नै बचत तथा ऋण सहकारीहरू आफ्नो समस्या आफै समाधान गर्न सक्षम भएको व्यवहारीक उत्तर दिएको महशुश मैले गरेको छु ।

अभियानकाले लामो प्रतिकाबाट प्राप्त कोष सञ्चालनलाई सञ्चालकीय अभ्यासलाई चुस्त दुरुस्त बनाउने छौ । कोषमा गर्ने योगदान, योगदानका आकार, योगदानको विधि तथा संरक्षणका कार्यक्रमहरूको सम्बन्धमा अभियानमा कुनै दुविधा नभएकोले अब स्थिरीकरण कोष नियमित रूपमा सञ्चालनमा आउनेमा हामीले विश्वास लिएका छौ । स्थिरीकरण कोष दिगो बचत ऋण सहकारी अभियानका लागि हो र दिगो बचत ऋण सहकारी अभियानले मात्र स्थिरीकरण कोष स्थापना र विकास गर्न सक्दछ । आगामी बर्षहरूमा अभियानको आशा तथा अपेक्षाहरू पुरा गर्न योगदान गर्न सक्ने योजना सहित मार्गदर्शन गर्न कोष सफल बन्ने विश्वास लिएका छौ ।

हामीलाई थाहा छ स्थिरीकरण कोषको स्थापना बचत तथा ऋण सहकारीहरूको कारोवारमा बिद्यमान जोखिम न्यूनीकरणको लागि स्थापना भएको हो । आबद्ध संस्थाको तरलता कायम राख्न सहयोग गर्नु, समस्याग्रस्त सहकारीको बचाउको लागि सापटी प्रदान गर्नु, समस्याग्रस्त भएको अवस्थामा व्यवस्थापन खर्च व्यहोर्नु, अग्रिम जोखिम सुपरिवेक्षण गरी स्तरीय सञ्चालनको प्रत्यभुती दिनु र स्तरीय सञ्चालनका मानकहरू कार्यान्वयन गर्न अभियानलाई सहजीकरण गर्नु नै स्थिरीकरण कोषको उद्देश्य रहेको र सो को लागि कोष निरन्तर क्रियाशिल रहेको व्यहोरा अनुरोध गर्न चाहन्छु ।

स्थिरीकरण कोष बचत तथा ऋण सहकारी अभियानको बचाउ, विकास, संरक्षण र व्यवस्थापनको लागि हो । छवीको रक्षा र संरक्षणका लागि हो । यो स्थिरीकरण कोषको स्थापना र प्रभावकारी परिचालनको माध्यमबाट वित्तीय सुरक्षा प्रदान गरी बचत तथा ऋण सहकारी संस्थाहरूलाई सवल र सुदृढ स्थायित्व कायम गर्न सकिन्छ । यसका लागि सदस्यहरूसंग नियमित समन्वयमा रही कोष स्थापनाका लागि योगदान गर्नु र संस्थालाई सुरक्षित बनाउनु नै आजको अभियानको भुमिका हो । कुनै अभियानकर्मीहरूमा दुबिधा छैन तर कोषमा अभै केही चुनौतीहरू जस्तै अभियानको प्रजातान्त्रीक नियन्त्रण सुनिश्चिता, खुद बचतबाट योगदान गर्ने प्राबधानलाई कूल सम्पत्ती वा बचत दायित्वको आधारमा योगदानको व्यवस्थापन, कोषवारे पर्याप्त जानकारी, अनुकूल कानूनी वातावरण तथा कठिन आबद्धताको शर्त बन्देजहरू छन् तर सबै चुनौतीहरू समयसँगै व्यवस्थापन गरी अधि बढ्न सकिने विश्वास लिएका छौ ।

हामीलाई थाहा छ आगामी दिनमा कोषको जिम्मा अभियानले लिने हो र बचत तथा ऋण सहकारी अभियानको जोखिम व्यवस्थापनको जिम्मा स्थिरीकरण कोषले लिने हो । यसै आधारमा आगामी दिनहरूमा कोष र अभियान परिपूरक रूपमा अधि बढ्ने विश्वासका साथ अभियानको उज्वल भविष्यको अपेक्षा सहित ।

जय सहकारी !

बचाउ, विकास, संरक्षण र व्यवस्थापन: स्थिरीकरण कोष

परितोष पौड्याल

अध्यक्ष

स्थिरीकरण कोष सञ्चालन समिति

विषयसूची

सामाजिक सौहार्दतामा आधारित अर्थतन्त्र निर्माणमा सहकारी क्षेत्रको भूमिका	१
सहकारी, सहकारीमा स्थिरीकरण कोष र यसको उपयोग	६
स्थिरीकरण कोषको सोच र अवको यात्रा.....	१०
स्थिरीकरण कोष स्थापना तथा सञ्चालन कार्यविधिका सबल तथा सुधार गर्नु पर्ने पक्षहरू	१२
स्थिरीकरण कोष: श्रोत उपयोिगिताको सम्भावना र चुनौतीहरू	१७
Stabilization Fund: ACCU Perception	२६
स्थिरीकरण कोषमा सहभागी संस्थाहरूको लागि सुपरिवेक्षण ढाँचा	३३
सहकारी क्षेत्रमा नीतिगत अवधारणा र स्थिरीकरण कोषमा साभकेदारीका सम्भावनाहरू	३७
जनता सहकारी समित २०००	४०
सापटी व्यवस्थापन अवस्था	४१
बचत तथा ऋण सहकारी संस्थासम्बन्धी स्थिरीकरण कोषमा हालसम्मको योगदानको अवस्था	४१
स्थिरीकरण कोषमा योगदान गर्ने संघ संस्थाहरू	४२

स्थापनाकालका सञ्चालन समितिको वितरण

क्र.सं.	नाम	पद	प्रतिनिधित्व गर्ने निकाय वा संस्था
१	श्री परितोष पौड्याल	अध्यक्ष	नेफ्स्कून
२	श्री टोलराज उपाध्याय	सदस्य	सहकारी विभाग
३	श्री दिलिप कुमार गौतम	सदस्य	अर्थ मन्त्रालय
४	श्री राधिका गौतम	सदस्य	भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालय
५	श्री रामकाजी खाईजु	सदस्य	नेपाल राष्ट्र बैंक
६	श्री अनिलराज पौडेल	सदस्य	राष्ट्रिय सहकारी विकास बोर्ड
७	श्री चित्राकुमारी थाम्सुहाङ्ग	सदस्य	राष्ट्रिय सहकारी महासंघ
८	श्री ज्ञानबहादुर तामाङ्ग	सदस्य	राष्ट्रिय सहकारी बैंक
९	श्री प्रकाश प्रसाद पोखरेल	सदस्य सचिव	प्रमुख कार्यकारी अधिकृत, नेफ्स्कून

साकोस अभियानको जगेडा कोष

सामाजिक सौहार्दतामा आधारित अर्थतन्त्र निर्माणमा सहकारी क्षेत्रको भूमिका

डा. दामोदर रेग्मी
भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा
गरिबी निवारण मन्त्रालय

सहभागितामूलक विकास र समुदायमा आधारित विकासलाई सार्थकता प्रदान गर्ने व्यवहारिक अभ्यासमा सहकारी क्षेत्रले महत्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गर्न सफल भएको छ । स्थानीय रूपमा छरिएर रहेका पूंजीको परिचालनद्वारा स्थानीय साधन स्रोत र प्रविधिको परिचालन गरी स्थानीय आवश्यकताको सम्बोधन गर्न सहकारी क्षेत्रको सदा सर्वदा महत्वपूर्ण योगदान रहदै आएको छ । देशको सामाजिक, आर्थिक रूपान्तरणमा सहकारीले महत्वपूर्ण योगदान पुर्याएको छ। सहकारी बिस्तार भएका ठाउँमा आर्थिक, सामाजिक सुधार भएको बताए । मानव विकास सूचांकमा सुधार ल्याउन पनि सहकारीले उल्लेख्य योगदान दिएको छ । सहकारी क्षेत्रले नेतृत्व विकासमा समेत टेवा पुऱ्याएको छ । स्वरोजगार, उद्यमशीलतामा समेत विशेष योगदान पुगेको छ । सहकारीको माध्यमबाट उत्पादन वृद्धि गरेर आयात कम गराउन पनि सहकारीले भूमिका खेलेको छ ।

अर्थतन्त्रमा सहकारी बलियो खम्बा र सुखी नेपाल सम्मूद्ध नेपाल निर्माणमा

महत्वपूर्ण टेवा पुगेको छ । दिगो विकास लक्ष्य प्राप्त र सामाजवाद उन्मुख अर्थतन्त्र निर्माणमा सहकारीको भूमिका प्रभावकारी रहेको देखिन्छ । सहकारी क्षेत्र सामाजिक अर्थतन्त्रको सवलीकरणद्वारा राष्ट्रिय अर्थतन्त्रको सवलीकरण गर्ने र सामाजिक न्यायको प्रबर्धन गर्ने सामर्थ्य राख्ने बलियो संयन्त्र पनि हो । यसर्थ यो सामाजिक सौहार्दतामा आधारित अर्थतन्त्र निर्माण गर्ने संयन्त्र पनि हो ।

विकास गतिशील, बहु आयामिक, सामयिक, आवश्यकिय, सकारात्मक परिवर्तनको प्रक्रिया हो । विकास आधुनिकीकरण तर्फको अग्रसरता, गतिशील परिवर्तन, नवप्रवर्तन सहितको उपलब्धिको सम्मिश्रण पनि हो । विकास सवै देशको लागि अपरिहार्य र नैसर्गिक अधिकार भएता पनि यसको प्राप्तिको विषय त्यति सहज भने छैन किनकी विकास को प्रारूप तयार गर्न, रणनीति तर्जुमा गर्न, कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न र विकास कार्यको दिगोपनाको सुनिश्चतताको लागि विभिन्न अन्तरसम्बन्धित

पक्षहरूको सवल उपस्थिति र उचित व्यवस्थापनको आवश्यकता पर्दछ । विकास व्यवस्थापन को अवधारणा परम्परागत विकास प्रयासको अवधारणा भन्दा अलि फरक पनि छ किनकी विकास व्यवस्थापन विकासको रणनीतिक व्यवस्थापन हो जसले गरिवमुखी विकास, दिगो विकास, वातावरण मैत्री विकास प्रक्रियालाई मूल लक्ष्य बनाई विकास साभेदार, साधन श्रोत, आन्तरिक र वाह्य सहजकर्ताहरूबीच साभ्रा र समन्वयात्मक प्रयासहरूको सुव्यवस्थापनमा जोडदिई विकास प्रयासलाई पारदर्शी र समावेशी बनाउने प्रयास गर्दछ । नयाँ सार्वजनिक व्यवस्थापन, व्यवस्थापनवाद, बजार संयन्त्रमा आधारित सार्वजनिक प्रशासन, विश्वव्यापीकरणले निम्त्याएका अवसर र चुनौतीहरूको सन्दर्भमा विकास व्यवस्थापनको परम्परागत मान्यतामा सामयिक परिवर्तनको आवश्यकता बोध भएको हो । विकास प्रयासले आर्थिक सामाजिक उन्नतिको अतिरिक्त उदीयमान अवधारणाहरूको अन्तर सम्बन्धलाई सम्बोधन गर्नुपर्ने हुँदा विकास व्यवस्थापनले यी सवै

पक्षको वीचमा सामन्जस्यता कायम गर्ने गर्दछ । विकास व्यवस्थापनको यो आयाममा पनि सहकारी क्षेत्रको महत्वपूर्ण भूमिका रहने गर्दछ । सहकारी क्षेत्रले विकासका नवीनतम अवधारणा विशेष गरी दिगो विकास लक्ष्य प्राप्त र यसको स्थानीयकरण तथा आन्तरिकीकरणमा समेत महत्वपूर्ण योगदान दिने सामर्थ्य राख्दछ ।

वर्तमान विश्व विकासका साभा आवश्यकतालाई साभा प्रयास र सहकार्यको माध्यमबाट सम्बोधन गर्ने मान्यताबाट अगाडी बढिरहेको छ । विकासका आयाम, आर्थिक अन्तरसम्बन्धका प्रयासहरू, व्यापारमा उदारीकरण, सामाजिक तथा आर्थिक मुद्दाहरूमा सहकार्य, सहस्राब्दी विकास लक्ष्य, दिगो विकास लक्ष्यका केही उदाहरणहरू हुन् । अहिले विश्व दिगो विकास लक्ष्यको साभा विकास लक्ष्यको साथ अगाडी बढिरहेको छ । भावी पिँढीका आवश्यकताहरूको उपलब्धतामा प्रतिकूल प्रभाव पर्न नदिने गरी वर्तमान पिँढीका आवश्यकताहरू परिपूर्ति गर्ने विकासको रणनीति नै दिगो विकास हो । दिगो विकासको अवधारणाले सामाजिक आर्थिक र वातावरणीय पक्षवीच सन्तुलन सहकार्य र अन्तरघुलनको माग गर्दछ । दिगो विकास शब्दको प्रयोग सन् १९८३ मा संयुक्त राष्ट्र संघद्वारा गठित वातावरण र विकास सम्बन्धी विश्व आयोग ब्रुन्टल्याण्ड कमिसनद्वारा सन् १९८७ मा हाम्रो साभा भविष्य नामक अवधारणामा समावेश गरिएको थियो । यस अवधारणाका अनुसार प्राकृतिक स्रोत, साधन, वातावरण, जनसंख्या र विकास गतिविधिहरू बीचको उचित एवं सन्तुलित तालमेललाई

नै दिगो विकास भनिन्छ । यसमा पनि सामाजिक र वातावरणीय विकास वहन गर्न सक्ने, वातावरणीय र आर्थिक विकास सम्भावनायुक्त तथा सामाजिक र आर्थिक विकास समतामूलक हुनु पर्ने कुरामा जोडदिन्छ । आधारभूत आवश्यकताको परिपूर्ति र विद्यमान स्रोतको उचित प्रयोग दिगो विकासका मुख्यतया दुई आधारभूत सिद्धान्तहरू हुन् ।

यसै पृष्ठभुमीमा विश्वको विकासको साभा एजेण्डाको रूपमा दिगो विकास लक्ष्यहरूको अवधारणा ल्याइएको हो । यो सन् २०१५ को सेप्टेम्बरमा संसारका १९३ वटा राष्ट्रहरूले संयुक्त रूपमा अङ्कित गरेका आवधिक विकासका साभा मार्गचित्रहरू हुन् । दिगो विकास लक्ष्यहरू संयुक्त राष्ट्र सङ्घका सदस्य राष्ट्रहरूको सहमतिमा १७ वटा लक्ष्यहरू सन् २०१६ को जनवरी १ बाट कार्यान्वयनमा ल्याइएको हो । यस अन्तर्गत विश्वव्यापी रूपमा १७ वटा लक्ष्य, १६९ वटा परिमाणत्मक लक्ष्य २४४ वटा सूचकहरू तय भएका छन् । १७ वटा लक्ष्यहरूमा १) हरेक क्षेत्रमा रहेको सबै स्वरूपहरूको गरिबीको अन्त्य गर्ने, २) भोकमरी अन्त्य गर्ने, खाद्य सुरक्षा र उन्नत पोषण प्राप्त गर्ने र दिगो कृषि प्रवर्द्धन गर्ने, ३) सबै उमेर समूहका व्यक्तिका लागि स्वस्थ जीवनको सुनिश्चितता गर्दै समृद्ध जीवनस्तर प्रवर्द्धन गर्ने, ४) समावेशी तथा समतामूलक गुणस्तरीय शिक्षा सुनिश्चित गर्ने र सबैका लागि आजीवन सिकाइका अवसर प्रवर्द्धन गर्ने, ५) लैङ्गिक समानता हासिल गर्ने तथा सबै महिला, किशोरी तथा बालिकाहरूलाई सशक्त बनाउने, ६) सबैको निम्ति पानी तथा सरसफाइको

उपलब्धताका साथै यसको दिगो व्यवस्थापन सुनिश्चित गर्ने, ७) व्यहोर्न सकिने, भरपर्दो, दिगो र आधुनिक ऊर्जामा सबैको पहुँच सुनिश्चित गर्ने, ८) सबैका लागि, स्थिर, समावेशी तथा दिगो आर्थिक वृद्धि, पूर्ण तथा उत्पादनशील रोजगारी र मर्यादित कामलाई प्रवर्द्धन गर्ने, ९) उत्थानशील पूर्वाधारको निर्माण, समावेशी तथा दिगो औद्योगीकरणको प्रवर्द्धन र नवप्रवर्तनलाई प्रेरित गर्ने, १०) देशभित्र तथा देशहस्तरीयको असमानता घटाउने, ११) सहरहरू एवम् मानव बस्तीहरूलाई समावेशी, सुरक्षित, उत्थानशील र दिगो बनाउने, १२) दिगो उपभोग तथा उत्पादन प्रणाली रढाँचाहरू सुनिश्चित गर्ने, १३) जलवायु परिवर्तन र यसका प्रभावसँग जुध्न तत्काल कार्य अघि बढाउने, १४) दिगो विकासको निम्ति महासागर, समुन्द्र र सामुन्द्रिक स्रोत संरक्षण गर्ने, १५) भूसतही/भूपरिधिस्तरीय पारिस्थितिकीय प्रणालीको दिगो उपयोग, रक्षा र पुनस्थापन गर्ने, वनको दिगो रूपमा व्यवस्थापन गर्ने, मरुभूमीकरण विरुद्ध लड्ने र जमिनको क्षयीकरण रोक्नुका साथै यसलाई उल्ट्याउने तथा जैविक विविधताको क्षतिलाई रोक्ने, १६) दिगो विकासको निम्ति शान्तिपूर्ण र समावेशी समाजको प्रवर्द्धन गर्ने, न्यायमा सबैको पहुँच प्रदान गर्ने र सबै तहमा प्रभावकारी, जवाफदेही र समावेशी संस्था निर्माण गर्ने, १७) दिगो विकासका लागि कार्यान्वयनका उपाय साधनलाई सुदृढ गर्ने र अन्तर्राष्ट्रिय साभेदारीलाई पुनः जीवन्त तुल्याउने लक्ष्यहरू पर्दछन् ।

दिगो विकास लक्ष्यले प्राथमिक महत्त्वका पाँच वटा क्षेत्र निर्धारण गरेको छ, जसलाई **फाइभ पी** पनि भनिन्छ । यसमा जनता (पिपुल) पृथ्वी (प्लानेट) समृद्धि (प्रस्पेरिटी) शान्ति (पिस) र साभेदारी (पार्टनरसिप) पर्दछन् । दिगो विकास लक्ष्यका प्राथमिक महत्त्वका यी पाँच वटा क्षेत्रले विकास प्रक्रियामा कोही पनि पछाडि नपरुन भन्ने मूल ध्येय राखेको छ ।

संयुक्त राष्ट्र सङ्घका १९३ वटा मुलुकहरूले दिगो विकास लक्ष्यको अवधारणामा सहमति जनाएका छन् । यसकारण यो विश्वको विकासको साभ्ना अवधारणा पनि हो । साभ्ना अवधारणाको सफल कार्यान्वयनका लागि दिगो विकास लक्ष्यहरूको राष्ट्रिय रूपमा अपनत्व ग्रहण र तदनुरूप कार्यान्वयन सवै राष्ट्रहरूको साभ्ना दायित्वको विषय हो । साथै राष्ट्रिय रूपमा अपनत्व ग्रहण र तदनुरूपको कार्यान्वयन संयन्त्र निर्माण गर्न यसको आन्तरिकीकरण र स्थानीयकरण अर्को अपरिहार्य आवश्यकता हो । दिगो विकास लक्ष्यको आन्तरिकीकरणमा राष्ट्रिय रूपमा अपनत्व ग्रहण तथा अन्तर तह, अन्तरनिकाय कार्यान्वयन र समन्वय संयन्त्रको विकास जस्ता विषयहरू पर्दछन् । तीन तहको संघीय संरचना रहेको नेपालमा तीनै तहमा यस्तो संयन्त्रको आवश्यकता रहन्छ ।

दिगो विकास लक्ष्य प्राप्तिमा स्थानीयकरण अति नै अपरिहार्य पक्ष हो । दिगो विकास लक्ष्यको स्थानीयकरण भनेको दिगो विकास लक्ष्य प्राप्तिका लागि निर्धारित परिमाणत्मक सूचकहरूलाई स्थानीय स्रोत र साधन अनुसार स्थानीय

आवश्यकता अनुरूप परिमार्जन गर्दै स्थानीय योजना बनाउँदा तिनीहरूको आन्तरिकीकरण तथा अन्तरघुलन कायम गराई कार्यान्वयनमा ल्याउनु हो ।

नेपालले पनि दिगो विकास लक्ष्यको अवधारणामा सहमति जनाइ तदनुरूप कार्यान्वयन संयन्त्र अगाडी बढाइसकेको छ । परिवर्तित राजनैतिक परिवेशमा देश सङ्घीय संरचनामा प्रवेश गरेको र तीन तहमा नेपालको राजनैतिक तथा प्रशासनिक संरचना स्थापित भई कार्यान्वयनमा आइसकेको अवस्था छ । देशका यी तीन संरचना अन्तर्गत आर्थिक, सामाजिक, वातावरणीय पक्षहरूबीच सन्तुलन कायम गर्दै दिगो विकासका लक्ष्यहरू हासिल गर्न शासकीय इकाईहरूको तल्लो तहसम्म अपनत्व ग्रहण र कार्यान्वयन संयन्त्रको विकास र आन्तरिक प्रयासहरूमा अन्तर आवद्धता नै दिगो विकास लक्ष्यको स्थानीयकरण हो ।

जनताको जीवन स्तर माथि उकास्न संघीय संरचनाका तीनै तहका सरकारकोबीचमा अन्तरसरकार सामूहिक अग्रसरता र साभेदारिताको आवश्यकता छ । यसको लागि दिगो विकास लक्ष्यलाई प्रत्येक तहका सरकारले आन्तरिकीकरण गर्ने सन्दर्भमा व्यवहारोपयोगी कार्यनीति तर्जुमा गर्नु आवश्यक हुन्छ । दिगो विकास लक्ष्यको स्थानीयकरण वा आन्तरिकीकरणमा ध्यान दिनु पर्ने अर्को पक्ष भनेको तीन तहका सरकारका योजनाहरूमा अन्तरआबद्धता र सामन्जस्यता हो । नेपाल सरकारले समग्र देशको आर्थिक सामाजिक विकासको लागि आवश्यक विकास योजना तर्जुमा

गर्नुपर्दछ । राष्ट्रिय स्तरमा आर्थिक सामाजिक नीति, बृहत्तर प्रभाव पार्ने आयोजना, अन्तर प्रदेशलाई जोड्ने आयोजना इत्यादि विषय समेटेर नेपाल सरकारले राष्ट्रिय आवधिक विकास योजना तर्जुमा गर्दछ । यस योजनाको आधारमा प्रदेश सरकार र स्थानीय तहले आ-आफ्नो आवधिक विकास योजना गर्नुपर्दछ । प्रदेश सरकारले आ-आफ्नो प्रदेशको आर्थिक सामाजिक विकासको लागि आवधिक विकास योजना तर्जुमा गर्नुपर्दछ । प्रदेश स्तरका आर्थिक सामाजिक नीति, प्रदेश स्तरका आयोजना, आफ्नो प्रदेश भित्रका दुई वा सोभन्दा बढी स्थानीय तहलाई समेट्ने विकास आयोजना इत्यादि विषय समेटेर प्रदेश सरकारले प्रादेशिक आवधिक विकास योजना तर्जुमा गर्नुपर्दछ । प्रादेशिक योजना तर्जुमा गर्दा नेपाल सरकारको राष्ट्रिय योजनासँग तादात्म्यता कायम गर्नुपर्दछ । स्थानीय तहले स्थानीय तहको आर्थिक सामाजिक विकासको लागि आवधिक विकास योजना तर्जुमा गर्नु पर्दछ । स्थानीय तहका आर्थिक सामाजिक नीति र स्थानीय स्तरका आयोजना लगायतका विषय समेटेर स्थानीय सरकारले स्थानीय तहको आवधिक विकास योजना तर्जुमा गर्दछ । यो योजना तर्जुमा गर्दा नेपाल सरकारको राष्ट्रिय योजना र आ-आफ्नो प्रदेश सरकारको आवधिक योजनासँग तादात्म्यता कायम गर्नु पर्दछ । संघीय शासन व्यवस्थामा कार्यान्वयनका मुख्य संयन्त्रका रूपमा प्रदेश र स्थानीय तह रहेका छन् । प्रदेश र स्थानीय तहका तत्परतामा नै संघले तय गरेको उद्देश्य हासिल हुन जान्छ । संविधानको सफल कार्यान्वयनको अतिरिक्त दिगो

विकासका लक्ष्यहरूलाई कार्यान्वयनमा लम्न प्रदेश र स्थानीय तहको संवेदनशीलताले यो अभियानले थप उर्जा हासिल गर्न सहयोग गर्दछ । नीति तथा योजनाहरू तयार गर्दा आर्थिक, सामाजिक, भौगोलिक र प्रशासनिक विशेषता र क्षेत्राधिकार जस्ता तत्वहरूलाई ध्यान दिने र यिनै आवश्यकता तथा प्राथमिकताहरूसँग तादम्यता हुने गरी र दिगो विकासका राष्ट्रिय लक्ष्यहरू हासिल हुने गरी राष्ट्रिय प्रादेशिक र स्थानीय योजनाहरू निर्माण गर्नुपर्ने हुन्छ । दिगो विकास १७ वटै लक्ष्यहरू सबै प्रदेश र स्थानीय सरकारहरूका लागि बराबर महत्वका विषय नरहन सक्छन् । यसैले दिगो विकास लक्ष्यहरूलाई आफ्नो यथार्थ वस्तुगत स्वस्ममा ढाल्नका लागि समेत स्थानीय स्तरबाट दिगो विकास लक्ष्य सम्बन्धमा कार्य गर्नुपर्ने हुन्छ ।

राज्यको पुनरसंरचना पश्चात स्थानीय तह र प्रदेश तहका निर्वाचन सम्पन्न भई स्थानीय र प्रदेश सरकारहरू गठन भई विकास निर्माणले गति लिन थालेको सन्दर्भमा राज्यका सबै तहका योजना तर्जुमा र कार्यान्वयन प्रक्रियामा दिगो विकास लक्ष्यलाई आन्तरिकीकरण र स्थानीयकरण गर्दै लानुपर्ने आवश्यकता छ। प्रदेश तथा स्थानीय तहहरूबीच प्रशस्त भौगोलिक विविधता छ । साथै प्राकृतिक स्रोत सम्भाव्यता, आर्थिक, सामाजिक विकास र पूर्वाधारको उपस्थितिको अबस्थामा पनि प्रशस्त भिन्नता रहेको छ। यी विविधता र भिन्नताबीच स्थानीय तहले आआफ्ना क्षेत्रको समष्टिगत विकासका लागि दिगो विकास लक्ष्य कार्यान्वयनको संघीय प्रास्मलाई आत्मसात गर्दै आवश्यक आवधिक, वार्षिक र रणनीतिगत

विषय क्षेत्रका विकास योजना तर्जुमा गर्नु पर्ने हुन्छ ।

दिगो विकास लक्ष्यलाई अन्तरिकीकरण गर्ने सन्दर्भमा विकास प्रक्रियामा सरोकारवालाहरूको सहभागिता तथा योगदान सुनिश्चित गर्ने, स्थानीय स्रोत र साधनको सदुपयोग गर्दै थप सम्भाव्यताको खोजी गर्ने तथा स्थानीय सीप र जनशक्तिको सदुपयोग गर्ने कार्यहरूले प्राथमिकता पाउनु पर्दछ ।

यसै गरी स्थानीय सरकारको आर्थिक तथा प्रशासनिक रणनीति, बजेट तथा कार्यक्रममा दिगो विकासका आयामहरू स्पष्ट ढङ्गले समेट्ने, दिगो विकासका लागि एकीकृत कार्यगत रणनीतिक योजना र आन्तरिकीकरण गर्ने, स्थानीय स्रोत, साधन र आवश्यकता सुहाउँदो परिमाणात्मक लक्ष्य र सूचकहरू तय गर्दै दिगो विकास लक्ष्य हासिल गर्न प्रयत्नशील रहनु पर्ने पक्षहरू अन्य सामयिक विषयहरू हुन् ।

कसैलाई पनि पछाडि नछोड्ने रणनीतिको सदुपयोग गर्ने क्रममा राज्यका सबै तहहरूबीच आपसी समझदारी र पारस्परिकतामा वृद्धि गर्ने, नागरिकहरूको तहमा अपनत्वको भावना विकास गर्ने, सामाजिक संस्थाहरूको रचनात्मक र सहयोगी भूमिका प्रबर्धन गर्ने, सामुदायिक सहभागिता तथा साभेदारीता प्रबर्धन गर्ने, स्थानीयस्तरमा सम्भावना बोकेका उत्पादनमा जोड दिने विषयहरूमा समेत जोड दिनु आवश्यक हुन्छ । दिगो विकास लक्ष्यको सफल कार्यान्वयनका लागि सरकार निजी क्षेत्र विकास साभेदार सामुदायिक संस्थाहरू सवैको समान र अर्थपूर्ण

सहभागिता रहनु आवश्यक हुन्छ । देशको अर्थतन्त्रको तेश्रो खम्बाको रूपमा रहेको सहकारी क्षेत्रले दिगो विकास लक्ष्य प्राप्तिमा सकारात्मक योगदान दिन सक्ने भएकोले यसमा सहकारी अभियानको सार्थक सहभागिताको आवश्यकता पर्दछ । हरेक क्षेत्रमा रहेको सबै स्वस्महरूको गरिबीको अन्त्य गर्ने लक्ष्य प्रतिको लागि सहकारी उद्यम विकास मार्फत उत्पादनशील रोजगारी सिर्जना गर्ने, स्थानीय संभावना, स्रोत उपयोगमार्फत आय सिर्जना गर्ने, उत्पादनको प्रशोधन, बजारीकरण मार्फत मूल्य श्रृंखला विकास गर्ने, सामाजिक पूजी निर्माणमार्फत बञ्चितकरण न्यूनीकरण गर्ने, सामाजिक चासो र आवश्यकता प्रतिको जागरण, उद्यमशील संस्कृति विकास गर्ने, बजार पहुँच विकास गर्ने कार्यमार्फत योगदान दिन सक्दछ ।

भोकमरी अन्त्य गर्ने, खाद्य सुरक्षा र उन्नत पोषण प्राप्त गर्ने र दिगो कृषि प्रवर्धन गर्ने लक्ष्यमा सहकारी खेती प्रवर्द्धन, व्यावसायिक उत्पादन, कृषि सामग्री व्यवस्थापन, मूल्य श्रृंखलाका विविध आयाममा संलग्नता, खानपान व्यवहार परिवर्तन ज्ञान, सीप र प्रविधि विकासमार्फत खेतीपाती सुधार, वित्तीय पहुँच मार्फत साना उत्पादक र ब्यक्तिलाई लगानी अवसर जुटाइदिन सक्दछ ।

सबै उमेर समूहका व्यक्तिका लागि स्वस्थ जीवनको सुनिश्चितता गर्दै समृद्ध जीवनस्तर प्रवर्द्धन गर्ने लक्ष्यमा सहकारी क्षेत्रले सहकारी स्वास्थ्य सेवा, साभ्ना स्वास्थ्य सेवा, स्वास्थ्य शिविर सञ्चालन, जोखिमयुक्त खानपान, व्यवहार र जीवनशैली विरुद्धको चेतना विस्तार,

स्वास्थ्य वीमा सञ्चालन, सरसफाइ चेतना, अभियान र फोहरमैला व्यवस्थापनमा सहयोग गर्न सक्दछ । समावेशी तथा समतामूलक गुणस्तरीय शिक्षा सुनिश्चित गर्ने र सबैका लागि आजीवन सिकाइका अवसर प्रवर्द्धन गर्ने कार्यमा शिक्षालय तथा शैक्षिक प्रतिष्ठान सञ्चालन, सीपसहितको शिक्षाका शिविर सञ्चालन, शिक्षा र सीप भएकाका लागि कर्जा सहूलियत, सदस्य परिवारमा शैक्षिक कर्जा र लगानी कार्यक्रम मार्फत शैक्षिक विकासमा योगदान दिन सक्दछ ।

लैङ्गिक समानता हासिल गर्ने तथा सबै महिला, किशोरी तथा बालिकाहरूलाई सशक्त बनाउने कार्यमा रोजगारी तथा जीवन निर्वाहका अवसर विस्तार, संगठित हुने अवसर मार्फत स्वरोजगारी सिर्जना, विभिन्न तहमा महिला सहभागिता विस्तार, महिला नेतृत्व विकास, महिला केन्द्रीत व्यवसाय मार्फत महिला विकास र सशक्तीकरणको कार्यक्रम सञ्चालन, सामाजिक जिम्मेवारीमार्फत कुप्रथा हटाउन र संस्कार परिवर्तन गर्न सहकारी क्षेत्रले नेतृत्वदायी भूमिका निर्वाह गर्न सक्दछ ।

सबैको निम्ति पानी तथा सरसफाइको उपलब्धताका साथै यसको दिगो व्यवस्थापन सुनिश्चित गर्ने कार्यमा पानीका स्रोतको संरक्षण, खानेपानी कार्यक्रम सञ्चालन, व्यवस्थापन, पानीको जोहो गर्ने आनीबानी विकास, पुनर्प्रयोज्य बस्तुहरूको व्यवस्थित उपयोग र विसर्जन, एक घर एक विरूवा अभियान मार्फत योगदान गर्न सक्दछ ।

व्यहोर्न सकिने, भरपर्दो, दिगो र आधुनिक ऊर्जा क्षेत्रमा साना जलबिद्युत र सफा ऊर्जा कार्यक्रम

सञ्चालन, सामुदायिक विद्युतीकरण कार्यक्रम, उर्जा किफायती चेतना विस्तार, खाना पकाउन स्वच्छ उर्जाको उपयोग अभियान सञ्चालन गर्न सक्दछ ।

सहकारी क्षेत्रले यसका अतिरिक्त असमानता विरुद्ध बहस, पैरवी र नागरिक शिक्षा विकास, असमान नीति र व्यवहार विरुद्धमा कार्यसूची तय गर्ने, सहकारी भावना र सामाजिक न्यायका पक्षमा कार्य गर्ने, न्यून आय समूह लक्षित कार्यक्रम सञ्चालन गर्न सक्दछ। यसका साथै सहकारी आवास व्यवस्थापन, सहकारी यातायात र अन्य शहरी सेवा एवम् वस्ती व्यवस्थापन, बस्ती सौन्दर्यीकरणमा सदस्य परिचालन, आधारभूत सेवा व्यवस्थापनमा सहकार्य, उत्पादक उपभोक्ताबीच आपूर्ति सम्बन्ध विकास, सामाजिक आनीबानी र आहार व्यवहार परिवर्तनमा सचेतना, सामाजिक विकृति नियन्त्रणमा सहयोग, उत्पादन र उपभोग प्रणाली दिगो बनाउने, उत्पादन प्रक्रियामा न्यून कार्वन उत्सर्जन, वातावरणीय शैली अवलम्बन, समुदायमा आधारित अनुकूलन प्रणाली विकास र साभेदारी, स्थानीय जलाधार, जैविक विविधता र पारिस्थितिक प्रणाली संरक्षण, वन पैदावारमा आधारित सहकारी सञ्चालन, व्यवसाय विकास, सहकार्य र साभेदारीलाई अन्तराष्ट्रिय कार्यसूची बनाउने, असल अभ्यासको आदान प्रदान गर्ने, सहकारी परिचालनमार्फत अतिरिक्त साधन परिचालन गर्ने कार्यमा सहकारीको सकारात्मक योगदान प्रवर्द्धन गर्न सकिन्छ।

संघीय संरचनाका तीनै तहहरूमा दिगो विकास लक्ष्य प्रतिको स्वामित्व

ग्रहण, अन्तर र आन्तरिक कार्यान्वयन तथा समन्वय संयन्त्र लक्ष्य प्रतिका लागि तिनै तहका नीति, योजना र बजेटका बीच अन्तर आवद्धता आवश्यक विषयहरू हुन् ।

सन्दर्भ सामग्री

- रेग्मी, दामोदर (२०७५), संघीय शासन प्रणाली, सुशासन र विकास, काठमाडौं: ऐश्वर्य प्रकाशन
- रेग्मी, दामोदर (२०७५), नेपालमा संघीयताका अवसर र चुनौतीहरू, काठमाडौं: ऐश्वर्य प्रकाशन
- रेग्मी, दामोदर (सन् २०२१), शासन प्रणाली र सार्वजनिक मामिलाको व्यवस्थापन, काठमाडौं: अक्षरांक प्रकाशन
- रेग्मी, डा. दामोदर (सन् २०२२), शासकीय प्रबन्धका नवीनतम आयामहरू, काठमाडौं: अक्षरांक प्रकाशन
- दिगो विकास लक्ष्य स्थानीयकरण स्रोत पुस्तिका नेपाल सरकार राष्ट्रिय योजना आयोग पुष २०७७
- स्थानीय तहको बजेट तथा कार्यक्रममा दिगो विकास लक्ष्यको साङ्केतिकरण स्रोत पुस्तिका, २०७९ नेपाल सरकार सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय सिंहदरबार, काठमाडौं, नेपाल
- नेपालको सहकारी अभियानको लागि दिगो विकास लक्ष्यसम्बन्धी मार्गदर्शन, राष्ट्रिय सहकारी महासंघ पुल्चोक, ललितपुर, नेपाल
- वातावरणमैत्री स्थानीय शासन प्रारूप, २०७८ नेपाल सरकार सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय सिंहदरबार

सहकारी, सहकारीमा स्थिरीकरण कोष र यसको उपयोग

टोलराज उपाध्याय
सहकारी विभाग

पृष्ठभूमि:

नेपाली समाज परापरापूर्वकाल देखि नै मिलेर सँगै काम गर्ने तथा सामुहिक रूपमा सँगै बस्ने संस्कारवाट हुर्कीएको हो । यही सामुहिकताको विषय सहकारीले उठाउँदछ । प्राचिन समयदेखि नै चलेका समुहमा मिलेर काम गर्ने तौर तरिकाहरू मङ्काखल, धर्मभकारी, अर्म, पर्म, पैचो, ढुकुटी आदि हाम्रो समाजमा प्रचलनमा रहेको इतिहासमा हामी पाँउछौ । यिनीहरूलाई व्यवस्थित गर्ने क्रममा वि. स. २०१० सालमा सहकारी विभागको स्थापना भयो । वि. स. २०४८ मा सहकारी ऐन वन्यो तत् समयमा करिव सातआठ सयको संख्यामा रहेको सहकारी संस्था हाल ३१,००० भन्दा बढी पुगेको अवस्था छ भने जनसंख्याको ठूलो हिस्सा यसैमा संलग्न छ ।

हाल सहकारीको संख्यात्मक बृद्धि भई गुणात्मक सुधारको चरणमा पुगेको अवस्था हो भने अर्कोतर्फ अर्थतन्त्रको ३ मूल आधार मध्ये सहकारीलाई एउटा महत्वपूर्ण खम्बाको रूपमा लिइएको तथा

समाजवाद उन्मुख अर्थतन्त्र निर्माण गर्ने भन्ने संविधानको आर्थिक उद्देश्य रहेको सन्दर्भमा सहकारी क्षेत्र सोको महत्वपूर्ण औजार बन्न सक्ने संभावनाको क्षेत्र रहेकोले यस क्षेत्रको उन्नयनमा समग्र चासो बढ्नु स्वाभाविक पनि हो ।

संविधानको प्रस्तावनामा उल्लेख भएको दिगोशान्ति, सुशासन, विकास र समृद्धिको आकांक्षा पूरा गर्ने संवैधानिक उद्देश्य हासिल गर्ने एक माध्यम सहकारी नै हो । राज्यका नीतिहरू, निर्देशक सिद्धान्तहरू समेतले र हाम्रो संघियताको सिद्धान्तमा सहकारिता समेत उल्लेख गरिनुले यसको महत्ववोध हुन्छ । संविधानको ५ वटै अनुशूचिहरूमा सहकारीको विषयमा उल्लेख गरिनु तथा सहकारी क्षेत्रलाई प्रवर्धन गर्दै राष्ट्रिय विकासमा अत्याधिक परिचालन गर्ने नीति रहेबाट यस क्षेत्रलाई राज्यले महत्व दिएको प्रष्ट छ ।

संविधानले अर्थतन्त्र निर्माणको महत्वपूर्ण आधारको रूपमा स्विकार गरेको सहकारी क्षेत्रका बारेमा अनुशूची ५ देखि ९ सम्म रहेका

संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको एकल र साभा अधिकारका सूचिहरूमार्फत सहकारीलाई प्राथमिकतामा राखेको देखिन्छ । यसै विषयलाई संविधान र सहकारी ऐन, २०७४ ले संघ, प्रदेश र स्थानीय तहवाट कानून बनाई कार्यान्वयन गर्नेगरी कार्यविभाजन समेत गरेको अवस्था छ । सहकारी ऐन, नियममा रहेका व्यवस्थाहरूको कार्यान्वयनको पक्ष एकातर्फ छ भने अर्कोतर्फ संस्थाहरूको संस्थागत सुशासनको विषय समेत पेंचिलो बन्दै गएको अवस्था छ । अतः सहकारीको बहुआयामिक भूमिका मार्फत अति कम विकसित मुलुकको स्तरवाट विकसित बन्ने सपना तथा विश्वव्यापी रूपमा स्विकार गरिएको दिगो विकास लक्ष्य हासिल गर्ने विषयका कारणपनि यो क्षेत्रलाई थप व्यवस्थित गर्नुपर्ने अवस्था छ ।

संविधानको अनुशूचि ५ मा रहेको सहकारी नियमनले विभागले गर्ने नियमनमा प्रभावकारीता ल्याई प्रदेश र स्थानीय तहहरूलाई समेत नीतिगत मार्ग निर्देश गर्नुपर्ने आवश्यकता देखाउँछ । सहकारी संस्थाहरूको दर्ता देखि खारेजी

सम्मका क्रियाकलापहरूमा एकरूपता कायम गर्नुपर्दछ ।

बचत तथा ऋणको कारोवार गर्ने सहकारी संस्थाहरूको संख्या बढ्दै जाँदा जोखिमको विषय पनि बढेर गयो । सहकारीबाट लिलामी बढाबढका सूचनाहरू पत्र पत्रिकामा छापिन थाले । ऋणको शुद्धता र कर्जाको सूचना प्राप्त नहुँदा खराब ऋणीहरूको संख्या बढ्दै गयो । परिणामस्वरूप कतिपय सहकारी संस्थाहरू समस्याग्रस्त भै बन्द हुन पुगे । हामीले स्थिरीकरण कोषको स्थापना गर्यौं, त्यसको सुसन्चालन अबको महत्वपूर्ण विषय हो र हुनुपर्दछ । स्थिरीकरण कोष मार्फत सुरक्षा र स्तरीकरणका कार्यक्रमहरूमार्फत संस्थागत सुशासन कायम गर्ने विषय बर्तमानको अहं कार्यभार हो । जुन नेफ्स्कून लगायतले गर्दै आइरहेका पनि छन् यसलाई थप व्यवस्थित गराई लैजानुपर्नेछ ।

स्थिरीकरण कोष (Stabilization Fund) सहकारी अभियानलाई संभावित जोखिमबाट संरक्षणगर्न र स्थायित्वदिनका लागि संस्थाहरू आफैँ मिलेर खडा गरीएको कोष हो । यसलाई अभियानको विश्वासिलो सुरक्षा कवच एवं संस्थाको वित्तीय स्वास्थ्य र साँख सिर्जनाको लागि भरपर्दो आधार मानिन्छ ।

रुशमा सन् २००४ मा ३७३ विलियन अमेरिकी डलर रकमबाट स्थापना भएको स्टविलाइजेसन फण्ड अफ द रसियन फेडरेशन सन् २०२२ मा १५७.३८ विलियन अमेरिकी डलरका साथ राष्ट्रिय कल्याण

कोषका रूपमा काम गरिरहेको छ । यसकोषले रसियन अर्थतन्त्रको स्थिरता, बजेट सन्तुलनमा समेत महत्वपूर्ण कार्य गर्दै आइरहेको छ । अमेरिकामा भने स्थिरीकरण कोषलाई योगदानमा आधारित बीमा प्रणालीमा आवद्ध गरिएको छ । यिनै विषयहरूबाट शिक्षा लिएर नेपालको अर्थतन्त्र र मौजुदा प्रणालीसँग विश्वव्यवस्थाहरूको आन्तरिकीकरण गर्दै अघि बढ्ने क्रममा यस अवधारणाको जन्म भएको हो ।

कोषका स्रोतहरू:

कोषमा कानून बमोजिम देहाय बमोजिमका रकमहरू जम्मा रहने व्यवस्था स्थिरीकरण कोष स्थापना तथा सन्चालन कार्यविधि २०७६ ले गरेको छ ।

(क) सहभागी संस्थाहरूले प्रारम्भिक योगदानबापत जम्मा गरेको रकम,

(ख) कोषमा सहभागी संस्थाहरूबाट वार्षिक योगदानबापत प्राप्त हुने रकम,

(ग) सहकारी संस्था र निकायको योगदानबापत प्राप्त हुने रकम,

(घ) नेपाल सरकारले मन्त्रालयमार्फत उपलब्ध गराउने रकम,

(ङ) कोषको सापटी शुल्क, बैंक खाताको ब्याजलगायतको आम्दानीको रकम,

(च) कोषको सापटी फिर्ता वा खर्च शोधभर्नाबापत प्राप्त हुने रकम,

(छ) कोष परिचालनका क्रममा प्राप्त हुने अन्य कुनै रकम र

सहकारी ऐन २०७४ बमोजिम

अन्तराष्ट्रिय सहकारी संघहरूको योगदान समेत कोषले लिनसक्नेछ तर यस प्रकारको योगदान स्विकृतिमा अर्थ मन्त्रालयको सहमतीआवश्यक पर्ने विषय कार्यविधिले स्पष्ट पारेको छ ।

स्थिरीकरण कोषमा सहभागिताको लागि योग्यता:

निम्न बमोजिमका बचत तथा ऋणका विषयगत संस्थाहरू कोषमा सहभागी हुन सक्ने कोष सन्चालन कार्याविधिले गरेको छ ।

- कम्तिमा पाँच आर्थिक बर्ष कार्यसञ्चालन गरी वार्षिक लेखापरीक्षण सम्पन्न गराएको,
- तोकिएको समयभित्रै अधिल्ला दुई वर्षको वार्षिक साधारण सभाका बैठक सम्पन्न गरेको,
- कर्जा बर्गीकरण गरी आवश्यक कर्जा नोक्सानी व्यवस्था गरेको,
- कुल सम्पतिको न्यूनतम पाँच प्रतिशत संस्थागत पूँजी रहेको,
- अधिल्ला दुई आर्थिक वर्षहरूमा घाटामा नगएको तथा सञ्चित घाटा नभएको,
- मन्त्रालयबाट स्वीकृत एकीकृत मानदण्डअनुसार उच्च जोखिममा नरहेको,
- निवेदन दिँदाका बखत नियामक निकायको निगरानी सूचीमा नपरेको वा शीघ्र सुधार कारवाहीमा सूचीकृत नभएको,
- विभागले स्वीकृत गरेको एकीकृत व्यवस्थापन सूचना प्रणालीमा आवद्ध भएको ।

स्थिरीकरणको कोषको प्रयोजनः

कोषको रकम प्रयोग गर्दा न्यूनतम दश करोड रूपैयाँ कोषमा मौज्जातकायम राखेर मात्र उपयोग गर्न सकिने व्यवस्था छ । तसर्थ थप योगदान जुटाउदै उपयोग गर्नुपर्ने हुन्छ ।

- (क) सहभागी संस्थाको तरलता कायम राख्न र समस्याग्रस्त सहकारीको बचाउको लागि सापटी दिन,
- (ख) सहभागी संस्था समस्याग्रस्त भएको अवस्थामा सहभागी संस्थाको व्यवस्थापन समितिको खर्च व्यहोर्न,
- (ग) सहभागी संस्था समस्याग्रस्त भई त्यस्तो संस्थाको संचालनको जिम्मेवारी महासंघले लिएको अवस्थामा संस्थाको दायित्व भुक्तानी लगायत पुनः सन्चालनमा उपयोग गर्न,
- (घ) आम्दानीको निश्चित प्रतिशत ननाघ्ने गरी कोष सञ्चालक समितिले तोकेको सिमाभित्र रहेर कोषको व्यवस्थापन खर्चको लागि उपयोग गर्न सकिने विषय सहकारी ऐन र नियमाबलीले स्पष्ट गरेको छ ।

कोष स्थापना, सहभागी संस्थाहरूको योग्यता, सहभागिताको शर्त-बन्देज, कोष उपयोग र कोष सन्चालनका सन्दर्भमा मन्त्रालयले स्विकृत गरेको कार्याविधिले तपसिल बमोजिम थप स्पष्ट पारेको अवस्था छ । कार्याविधिमा व्यवस्था भएबमोजिम कोषको रकम मुख्यतयाः

देहायबमोजिम उपयोग तथा परिचालन गर्ने प्रवन्ध छ ।

१. तरलता सापटी :

स्थिरीकरण कोषमा सहभागी संस्थाको तरलता कायम राख्न सम्बन्धित सहभागी संस्थाको योगदानको दश गुणा वा कोषको जम्मा स्रोतको दश प्रतिशत वा कोषमा तत्काल मौज्जात रहेको अप्रतिबद्ध रकमको बीस प्रतिशत वा निर्धारित सापटी आवश्यकताको १०० प्रतिशत रकमको सीमामा जुन घटी हुन्छ सोसम्म कोषबाट सापटी दिन सकिने । एवं यस्तो तरलता सापटी सहभागी संस्थाको नगद प्रवाहअनुसार छ महिनासम्मको लागि हुने तर, कोष सञ्चालन समितिले आवश्यक देखेमा तरलता सापटीको अवधि अर्को तीन महिनासम्म थप गर्न सक्ने प्रावधान कार्याविधिले गरेको छ ।

२. दायित्व भुक्तानी सापटी:

कोषमा सहभागी संस्था समस्याग्रस्त भई राष्ट्रिय सहकारी महासंघले सहकारी ऐन, २०७४ बमोजिम व्यवस्थापन समितिबाट समस्याग्रस्त सहभागी संस्थाको सञ्चालनको जिम्मेवारी लिएमा महासंघलाई कोषबाट त्यस्तो सहभागी संस्थाको दायित्व भुक्तानी गरी पुनः सञ्चालनमा ल्याउने प्रयोजनका लागि सम्बन्धित सहभागी संस्थाको योगदानको बीस गुणा वा कोषको जम्मा स्रोतको बीस प्रतिशत वा कोषमा तत्काल मौज्जात रहेको अप्रतिबद्ध रकमको चालीस प्रतिशत वा निर्धारित सापटी आवश्यकताको एकसय प्रतिशतको सीमामा जुन

घटी हुन्छ सोसम्म सापटी दिन सकिने व्यवस्था कार्याविधिले गरेको छ ।

यसैगरी दायित्व भुक्तानी सापटीको अवधि सहभागी संस्थाको दायित्वको प्रकृतिअनुसार चार वर्षसम्मको हुने तर, कोष सञ्चालन समितिले आवश्यक देखेमा दायित्व भुक्तानी सापटीको अवधि अर्को दुई वर्षसम्म थप गरिदिन सक्ने व्यवस्था समेत कार्याविधामा उल्लेख छ । संस्थाको दायित्व भुक्तानी गरी पुनः सञ्चालनमा ल्याउनेको लागि महासंघले केन्द्रीय विषयगत सङ्घको सहयोग लिन सक्नेछ । महासंघले दायित्व भुक्तानी सापटीको अवधिभित्र कोष सञ्चालन समितिले स्वीकृत गरेको दायित्व भुक्तानी तथा पुनर्सञ्चालन प्रस्तावमा निर्धारण गरिएबमोजिम दायित्व भुक्तानी फरफारक गर्नुपर्नेछ ।

३. पुनर्सञ्चालन खर्च सापटी:

कोषमा सहभागी संस्था समस्याग्रस्त भएको खण्डमा व्यवस्थापन समितिको खर्च व्यहोर्न व्यवस्थापन समितिलाई वा राष्ट्रिय सहकारी महासंघले व्यवस्थापन समितिबाट समस्याग्रस्त सहभागी संस्थाको सञ्चालनको जिम्मेवारी लिएमा त्यस्तो संस्थाको दायित्व भुक्तानी गरी पुनर्सञ्चालनमा ल्याउने सिलसिलामा लाग्ने प्रशासनिक खर्चबापत महासंघलाई कोषबाट सम्बन्धित सहभागी संस्थाको योगदानको दुई गुणा वा कोषको जम्मा स्रोतको दुई प्रतिशत वा कोषमा तत्काल मौज्जात रहेको अप्रतिबद्ध रकमको चार प्रतिशत वा निर्धारित पुनर्सञ्चालन खर्च

आवश्यकताको असी प्रतिशतको सीमामा जुन घटी हुन्छ सोसम्म रकम सापटी दिन सक्ने व्यवस्था कोषको कार्यविधिले गरेको छ ।

पुनर्सञ्चालन खर्च सापटी कोष सञ्चालन समितिले स्वीकृत गरेको अवधिभित्र व्यवस्थापन समितिले पेस गरेको समस्याग्रस्त सहभागी संस्थाको व्यवस्थापन प्रस्ताव वा महासंघले पेस गरेको दायित्व भुक्तानी तथा पुनर्सञ्चालन कार्ययोजनासहितको प्रस्तावमा निर्धारण गरिएबमोजिम व्यवस्थापन समिति वा महासंघको तर्फबाट शोधभर्ना गर्नुपर्नेछ । यसरी कोषमा फिर्ता गर्नुपर्ने रकम व्यवस्थापन समिति वा महासंघले समस्याग्रस्त सहभागी संस्थाको दायित्व भुक्तानी

गरेपछि बचेको रकमले भ्याएसम्म सापटीको सम्पूर्ण रकम सहभागी संस्थाको जायजथाबाट शोधभर्ना गरिने विषय समेत कार्यविधिले स्पष्ट पारेको छ ।

अन्त्यमा, सहकारीको मूल्य मान्यता र शिद्धान्त बमोजिम सहकारी सन्चालन हुनुपर्दछ । उत्पादन देखि उपभोगसम्म सहकारीकै सदस्यहरूको संलग्नता कसरी बढाउने तथा उत्पादक किसान, व्यवसायी र उपभोक्ताविच कसरी प्रत्यक्ष सम्पर्क कायम गराउने भन्ने विषय नै बर्तमानको चासोको विषय हो । एकातर्फ वास्तविक उत्पादकले नै त्यसको मूल्य प्राप्त गरुन भन्ने सहकारी आदर्श पक्षको कार्यान्वयन तर्फ एकाकार हुनु जरुरी छ भने

अर्कोतर्फ बचत र ऋणको कार्यमा संलग्न संस्थाहरूले सम्भाव्य जोखिम बहन कोष तयार गरुन र त्यसमार्फत संस्थागत दिगोपना र विश्वास कायम गर्न सक्नुन भन्ने नै मूल ध्येय हो । यसका लागि स्थिरीकरणको कोषमा सहभागिता र क्रियाशिलतामार्फत योगदान गर्न सकिन्छ । प्रत्यक्ष रूपमा सदस्य संस्थाको योगदान देखिएपनि आम नागरिकको बचतको अंशमार्फत सन्चालित हुने स्थिरीकरण कोषको सन्चालन मितव्ययी, पारदर्शी, प्रतिफलमुखी हुनुपर्ने विषयतर्फ सन्चालकहरूको ध्यान जानु पनि उत्तिकै आवश्यक छ । अन्त्यमा अन्य राष्ट्रिय नीतिहरूसँग सामन्जस्यता कायम गर्दै कोषले राखेको उद्देश्य पूरा होस् हार्दिक शुभकामना ।

सहकारी संस्थाको आधारभूत स्थिति

(रकम रु. करोडमा)

आर्थिक वर्ष	संस्था संख्या	सदस्य संख्या	शेयर पुँजी	बचत परिचालन	ऋण लजानी	रोजगारी संख्या
२०६२/७०	२७२९४	४९०४०२५	२८८२	९४७०७	९३७०८	५२०००
२०७०/७९	३९९७७	४५५५२८६	६९९२	९७२५३	९५४६३	५४०००
२०७९/७२	३२६६३	५९००३७०	६३०६	२०२४२	९८८०८	५७८५४
२०७२/७३	३३५२२	६०३०८५७	७९३६	२२५७३	२८२८३	५६४७५
२०७३/७४	३४५९२	६३०५५८९	७३९८	३०२९६	२७३७९	६०५९७
२०७४/७५	३४५९२	६४५९३३३	७६०२	३९९२३	२७३७९	६९९२२
२०७५/७६	३४७३७	६५९२३४०	७६३४	३४५५८	३३२७९	६३५००
२०७६/७७	३४८३७	६५९५४६०	७७२४	३५०५८	३४९७९	६८४००
२०७७/७८	२९८८६	७३०७४६२	२४९०	४७७२६	४२६२६	८८३०२
२०७८/७९	३०८७२	७३३७२५२	२४९२	४७७२२	४२६३९	९९३०९
२०७९/८०	३९३७३	७३८९२९८	२४९५	४७८०३	४२६३५	९३७७९

स्रोत: सहकारी विभाग, २०७९, फागुन मसान्तसम्म

अनाई

ज्योतिराज घिमिरे
सल्लाहकार, नेफ्स्कून

वि.सं. २०६८।६९ मा यस कोषको विषयमा चर्चा भयो । त्यसताका सहकारी अभियानमा कोषको बुझाईमा प्रष्टता थिएन । कोषको स्थापना र पूँजीको संकलनको विषयमा सोच आएको थिएन । उक्त समयमा कोषमा बचत तथा ऋण सहकारी संस्थाहरूले कुल सम्पतीको १ प्रतिशत रकम कोषमा राखिनु पर्छ भन्ने वहस गरिएको थियो । असल नियतले संस्था चल्दा पनि विपद्, महामारी तथा देशमा आर्थिक संकट आइपर्दा कोषले संस्थाहरूमा भोलामा पैसा राखेर हामी छाँ नआतिनुस भनेर जाने दिन आउनु पर्छ । नेफ्स्कूनका सदस्य संस्थाहरूका शेयर सदस्यहरू दुक्कले वचत र पूँजीको जिम्मा स्थिरीकरण कोषले लिएको भन्ने दिन आउनु पर्छ । यसका लागि एक्यवद्धता कोष वा स्थिरीकरण कोषको जन्म र संस्थागत हुनुपर्छ । राज्य पक्षमा सहकारी विभागको रजिष्ट्रार संरक्षकको रूपमा बस्ने र नेपाल राष्ट्र बैंकका प्रतिनिधि प्राविधि विज्ञको रूपमा बस्ने गरी बाँकी अभियानको सहभागिता हुनुपर्ने थियो । स्थिरीकरण कोषको स्थापना तथा सञ्चालन ऐन बमोजिम नै हुनुपर्छ जे भएपनि ऐनमा सम्बोधन भयो यो आफैमा उपहारको रूपमा ठुलो उपलब्धि हो । यसलाई संस्थागत गरी समग्र अभियान जानुपर्छ । नेफ्स्कूनले सदस्यहरूलाई सुशासनको अभ्यासमा कुशल कार्य गर्ने र उक्त सुशासित अभ्यासमा सञ्चालित संस्थाको सुरक्षा प्रत्याभुती स्थिरीकरण कोषले दिनुपर्छ । अहिले जस्तो ऐनमा भएको व्यवस्था स्वच्छक भन्ने छ तर निरन्तर अभ्यास पश्चात् योगदान अनिवार्य गरिनुपर्छ । शुरुमा कूल सम्पतीको ०.१ प्रतिशत गरी क्रमश ०.०९, ०.०७ गर्दै १० वर्षमा ०.०५ प्रतिशत योगदान गर्ने कानूनी अनुकूल वातावरणका लागि पैरवी गरिनुपर्छ । यसका लागि अभियानले सरकारसँग सडकमा होइन टेवलमा सरकारसँग वस्ने वातावरण मिलाई रजिष्ट्रारलाई सकारात्मक रूपमा महसुश गराई बहस तथा पैरवी गरिनुपर्छ । अभियानको मुख्य पात्र सहकारी विभागको रजिष्ट्रार हो । वहाँ बाहेक हामी कसैलाई चिन्दैनौ । सरकारका अन्य निकायसँग वहस तथा पैरवी रजिष्ट्रारले गर्नुपर्छ । साकोसहरूलाई टाटपल्टने स्थितिबाट जोगाउन तयारी अवस्थामा राखी संस्थाका संभावित दुर्घटनाहरूको पूर्व रोकथाम गर्दै सदस्यहरूको बचत सुरक्षा प्रत्याभुती दिन नियमित अनुगमन तथा सुपरीवेक्षण गरी सदस्य संस्थाहरूलाई स्थायित्व प्रदान गर्न खडा गरिने कोष नै स्थिरीकरण कोष हो । स्थिरीकरण कोषको अभ्यास आफैमा सदस्यहरूको पूँजी र बचतको सुरक्षा गर्ने एक सोच हो । तत्कालीन अवस्थामा कोष देहाय उद्देश्यहरूमा अभियानको एक्यवद्धता हुनुपर्छ ।

देहाय उद्देश्यहरू :

- क) सदस्यहरू माफ साकोसको छवि तथा जनविश्वास कायम गरी साकोसलाई स्थिरता कायम गर्नु ।
- ख) सदस्यहरूको बचत फिर्ता गर्न सुनिश्चिता र सुरक्षा प्रदान गर्नु ।
- ग) आर्थिक संकट (Economic Crisis) को समयमा जोखिम व्यवस्थापन गर्न प्रविधि तथा आर्थिक सहयोग प्रदान गरी साकोसहरूलाई टाटपल्टनबाट जोगाउनु ।
- घ) सदस्य संस्थाको आन्तरिक नियन्त्रण प्रणालीलाई मजबुत बनाउने र क्षमता विकास गरी साख बृद्धि गर्ने ।
- ङ) साकोस अभियानको गरिमा उच्च कायम राख्न एक्यवद्धता जाहेर गर्नु हो ।

अनाई

डी.बी. बस्नेत

सल्लाहकार, नेफ्स्कून

नेपालमा स्थिरीकरण कोषको विषय पहिलो साकोस शिखर गोष्ठी (२०६८) बाट चर्चामा आयो । २०६९ सालमा तत्कालीन विकास क्षेत्रगतरूपमा क्षेत्रीय गोष्ठीहरू भए । दोस्रो साकोस शिखर गोष्ठी (२०७१) मा यस विषयलाई प्राथमिकताका साथ चर्चा गरियो । समिटमा अन्तर्राष्ट्रिय व्यक्तिहरूसँग पनि त्यस विषयमा विस्तृत छलफल भयो । मिनराज कडेल सर अध्यक्ष भएको समयमा देशका प्राय सबै जिल्ला जिल्लामा गएर यस विषयमा प्रतिक्रिया लिने, सुभाब संकलनको काम भयो । स्थिरीकरण कोषको पहिलो कपि झार्फ्ट गर्नेमा मिनराज कडेल सर, ऋषिराज घिमिरे सर, दामोदर अधिकारी, ईन्द्रराज ज्योति पौडेल, केशव पोख्रेल लगायत हुनुहुन्थ्यो । त्यसैको आधारमा मेरो कार्यकालमा ऐन बन्ने समयमा धेरै लविङ्ग गर्नुपर्ने । मेरो कार्यकालको दौरानमा २०७४ सालमा ऐन आयो । ऐनको दफा १०३ ले नेफ्स्कूनमा रहने गरि स्थिरीकरण कोष गठन गर्ने स्पष्ट व्यवस्था भयो । नियमावली बनाउने बेलामा पनि धेरै कसरत गर्नुपर्ने । मेरो अध्यक्षतामा स्थिरीकरण कोष सम्बन्धमा धेरै बैठकहरू भए । तर जुन खालको लविङ्ग हामीले गरेका थियौं, त्यसमा धेरै तोडमोड भएर नियमावली आयो । कार्यविधि पनि भनेजस्तो राम्रो आउन सकेन । पूर्व अध्यक्ष र अग्रजहरूसँग पनि त्यस विषयमा धेरै छलफल र वहस भए । सहकारी ऐन, २०७४ मा भएको प्रावधानका लागि हाल पनि सरकार सकारात्मकरूपमा क्रियाशील छ । कार्यविधि पनि फास्ट ट्रयाकबाट स्विकृत गर्ने काम भयो । सहकारी सचिव गोपीनाथ मैनाली भएको समयमा स्थिरीकरण कोष सञ्चालन सम्बन्धमा धेरै काम अगाडि बढेको थियो । स्थिरीकरण कोष सञ्चालन समिति (गठन हुनु अगावै तदर्थ अवस्थामा) मेरै अध्यक्षतामा बसेको हो ।

स्थिरीकरण कोष हाल क्रियाशील भएको छ । ढिलै भएपनि कोष सञ्चालनमा आएको छ तर यसलाई फूलफेजमा प्रभावकारी बनाएर अगाडि बढाउन भने नियमावली र कार्यविधि संशोधनका लागि विभागको सहयोग आवश्यक छ ।

स्थिरीकरण कोष स्थापना तथा सञ्चालन कार्यविधिका सबल तथा सुधार गर्नु पर्ने पक्षहरू

✍ रामकाजी खाइजू
नेपाल राष्ट्र बैंक

विषय प्रवेश

देशमा विद्यमान सहकारी सम्बन्धी कानूनहरूलाई संशोधन र एकीकरण गर्न बनेको नेपालको सहकारी ऐन, २०७४ मिति २०७४ कात्तिक १ गते प्रमाणीकरण भई लागू भएको हो । सोही ऐनको दफा १४९ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी नेपाल सरकारले बनाएको सहकारी नियमावली, २०७५ मिति २०७६ वैशाख २३ गते राजपत्रमा प्रकाशित भई कार्यान्वयनमा आएको छ । सहकारी ऐन, २०७४ को दफा १०३ मा बचत तथा ऋण विषयगत सहकारी संस्थाको सञ्चालनमा सम्भावित जोखिमबाट संरक्षण गर्न त्यस्ता संस्थाहरू मिली एक स्थिरीकरण कोष खडा गर्न सक्ने व्यवस्था गरियो । यस व्यवस्थालाई कार्यान्वयन गर्न सहकारी नियमावली, २०७५ को नियम ७४ मा स्थिरीकरण कोष सम्बन्धी व्यवस्था उल्लेख गरियो । सोही नियमको उपनियम (१०) मा भएको स्थिरीकरण कोषको स्थापना, सहभागी संस्थाहरूको योग्यता,

सहभागिताको शर्तबन्देज, कोषको उपयोग र कोष सञ्चालन सम्बन्धी अन्य व्यवस्था सहकारी मन्त्रालयले स्वीकृत गरेको कार्यविधिबमोजिम हुने व्यवस्था अनुरूप मन्त्रालयले मिति २०७६ मंसिर ५ गते बचत तथा ऋण सहकारी संस्थासम्बन्धी स्थिरीकरण कोष स्थापना तथा सञ्चालन कार्यविधि, २०७६ स्वीकृत गरी कार्यान्वयनका लागि नेपाल बचत तथा ऋण सहकारी केन्द्रीय संघ लि. (नेफ्स्कून) मा पठायो । सोही कार्यविधि बमोजिम स्थिरीकरण कोष स्थापना भई सञ्चालनमा रहेको छ । यसै सन्दर्भमा विद्यमान कार्यविधिमा व्यवस्था गरिएका सबल पक्षहरू र स्थिरीकरण कोषलाई अभ्यवस्थित तथा दीर्घकालीन रूपमा निरन्तर सञ्चालन गर्नका लागि कार्यविधिमा समावेश गरी सुधार गर्नु पर्ने विषयहरू सम्बन्धमा यस लेखमा संक्षिप्तमा चर्चा गर्ने प्रयास गरिएको छ ।

कार्यविधिमा रहेका सबल पक्षहरू

१. कोष स्थापना गर्ने स्पष्ट व्यवस्था

बचत तथा ऋण सहकारी संस्थासम्बन्धी स्थिरीकरण कोष स्थापना तथा सञ्चालन कार्यविधि, २०७६ अनुसार स्थिरीकरण कोष खडा गर्ने सम्बन्धी निर्णय बचत तथा ऋण विषयगत केन्द्रीय सहकारी संघको संयोजकत्वमा तोकिएको योग्यता पुगेका कम्तीमा ३० वटा सहकारी संस्थाहरूको प्रारम्भिक भेदाले गर्न सक्छ । कोष खडा गर्न न्यूनतम रु.१० करोड योगदान रकम जम्मा हुनुपर्ने र यस्तो योगदान रकम सहकारी संस्थाहरूबाट जम्मा हुन नसकेको अवस्थामा सहकारी मन्त्रालय र नेपाल राष्ट्र बैंकको तर्फबाट जम्मा गरे पनि हुन्छ । साथै, मन्त्रालय र नेपाल राष्ट्र बैंकको तर्फबाट योगदान गरिने रकमको हकमा त्यस्तो रकम निकास वा अन्य प्रक्रियागत कारणले तत्काल तोकिएको बैंक खातामा जम्मा नभएको भए पनि न्यूनतम रकमको गणना प्रयोजनार्थ जम्मा भएको मानिने व्यवस्था छ ।

यसरी प्रारम्भिक भेलामा सहभागी हुने सहकारी संघसंस्थाहरू र सहकारी मन्त्रालय तथा नेपाल राष्ट्र बैंक लगायतका सरोकारवाला निकायहरूबाट समेत गरी न्यूनतम रु.१० करोड योगदान रकम जम्मा गरी तोकिएको योग्यता पुगेका कम्तीमा ३० वटा सहकारी संस्थाहरूको प्रारम्भिक भेलाले स्थिरीकरण कोष खडा गर्ने निर्णय गरी सो निर्णय विषयगत केन्द्रीय संघले सहकारी विभागमा पठाउने, सहकारी विभागले सिफारिस सहित सहकारी मन्त्रालयमा पठाउने र सहकारी मन्त्रालयले अर्थमन्त्रालयको सहमतिमा प्राप्त राय सुभाष समेतलाई दृष्टिगत गरी स्थिरीकरण कोष खडा गर्ने निर्णय लिने स्पष्ट व्यवस्था उक्त कार्यविधिमा रहेको छ ।

२. कोषमा सहभागी हुन योग्यता पुगेको हुनु पर्ने स्पष्ट व्यवस्था

कार्यविधिको परिच्छेद ३ मा स्थिरीकरण कोषमा सहभागी हुने बचत तथा ऋण सहकारी संस्थाको योग्यताका सम्बन्धमा स्पष्ट व्यवस्था गरिएको छ । यसका लागि देहाय बमोजिमका ८ वटा योग्यता तोकिएका छन् ।

- (क) कम्तीमा ५ आर्थिक वर्ष कार्यसञ्चालन गरी वार्षिक लेखापरीक्षण सम्पन्न गराएको,
- (ख) तोकिएको समयभित्रै अधिल्ला २ वर्षको वार्षिक साधारण सभाका बैठक सम्पन्न गरेको,
- (ग) कर्जा वर्गीकरण गरी आवश्यक कर्जा नोकसानी व्यवस्था गरेको,

- (घ) कुल सम्पत्तिको न्यूनतम ५ प्रतिशत संस्थागत पुँजी रहेको,
- (ङ) अधिल्ला २ आर्थिक वर्षहरूमा घाटामा नगएको तथा सञ्चित घाटा नभएको,
- (च) सहकारी मन्त्रालयबाट स्वीकृत एकीकृत मानदण्डअनुसार उच्च जोखिममा नरहेको,
- (छ) निवेदन दिँदाका बखत नियामक निकायको निगरानी सूचीमा नपरेको वा शीघ्र सुधार कारवाहीमा सूचीकृत नभएको र
- (ज) सहकारी विभागले स्वीकृत गरेको एकीकृत व्यवस्थापन सूचना प्रणालीमा आवद्ध भएको ।

३. योगदानमा आधारित सहूलियत पूर्ण सापटी सुविधा

कार्यविधिको परिच्छेद ५ मा स्थिरीकरण कोषबाट सहभागी संस्थाहरूलाई तरलता सापटी, दायित्व भुक्तानी सापटी र पुनर्सञ्चालन खर्च सापटी गरी ३ प्रकारको विना व्याजको सहूलियतपूर्ण सापटी सुविधा उपलब्ध हुने व्यवस्था छ । यस प्रकारको सापटीको सीमा सहभागी संस्थाको योगदान रकमलाई आधार मानी निर्धारण गरिने व्यवस्था रहेको छ । कोषको जम्मा स्रोत, कोषमा तत्काल मौज्जात रहेको अप्रतिबद्ध रकम र निर्धारित सापटी रकमलाई पनि आधार मानी अधिकतम सापटीको सीमा निर्धारण गरिने भए पनि अन्य आधार भन्दा पनि संस्थाको योगदान रकमको आधार नै प्रमुख रहने भएको कारण सापटी सुविधाको दुरुपयोग रोक्न यसले महत्वपूर्ण

भूमिका खेल्ने देखिन्छ ।

४. समावेशी कोष सञ्चालन समिति

स्थिरीकरण कोष नेपाल बचत तथा ऋण सहकारी केन्द्रीय संघ लि. (नेफ्स्कून) मा रहने भए तापनि यसको सञ्चालन एक छुट्टै सञ्चालन समितिबाट हुने व्यवस्था गरिएको छ । नेफ्स्कूनका अध्यक्षले अध्यक्षता गर्ने कोष सञ्चालन समितिमा सहकारी मन्त्रालय, अर्थ मन्त्रालय, नेपाल राष्ट्र बैंक, सहकारी विभाग, राष्ट्रिय सहकारी विकास बोर्ड, राष्ट्रिय सहकारी महासंघ र राष्ट्रिय सहकारी बैंकबाट एकएक जना प्रतिनिधि सदस्य र कोषमा सहभागी सहकारी संस्थाका अध्यक्षहरू मध्येबाट कम्तीमा एक जना महिला सहित दुई जना सदस्य रहने व्यवस्था छ । समितिको सदस्य सचिव छुट्टै नतोकिए सम्म नेफ्स्कूनको कार्यकारी प्रमुख रहने व्यवस्था छ । यसका साथै कोष सञ्चालन समितिको बैठक सञ्चालन तथा काम, कर्तव्य र अधिकारका सम्बन्धमा स्पष्ट व्यवस्था गरिएकोले सो समितिले तोकिए भन्दा बाहेकको कार्य गर्ने गुन्जायस रहँदैन ।

५. कोषको कार्य सञ्चालन सम्बन्धी स्पष्ट व्यवस्था

स्थिरीकरण कोषको कार्य सञ्चालन सम्बन्धमा कार्यविधिको दफा ३६ मा स्पष्ट व्यवस्था गरिएको छ । कोषको काम कारोबार कोषकै नाममा सञ्चालन हुने, कोषको कार्यालय केन्द्रीय विषयगत संघ अर्थात्

नेफ्स्कूनमा रहने, कार्य सञ्चालनका लागि कोष प्रमुख र आवश्यक अन्य कर्मचारी कोष सञ्चालन समितिले नियुक्त गर्न सक्ने, आवश्यक कर्मचारी नियुक्त नहुँदासम्म केन्द्रीय विषयगत संघको कार्यकारी प्रमुखले कोष प्रमुखको रूपमा कार्य गर्ने र कोषलाई आवश्यक अन्य कर्मचारी समेत सोही संघले व्यवस्था गर्ने तथा कोषको काम कारोबार सम्बन्धी अन्य व्यवस्था कोष सञ्चालन समितिले स्वीकृत गरे बमोजिम हुने व्यवस्थाले कोषको कार्य सञ्चालन सम्बन्धमा स्पष्ट गरिएको मान्नु पर्छ ।

६. लेखापरीक्षण तथा वार्षिक प्रतिवेदनको व्यवस्था

स्थिरीकरण कोषको आर्थिक कारोबारको वार्षिक लेखापरीक्षण प्रत्येक वर्ष आर्थिक वर्ष व्यतीत भएको ३ महिनाभित्र कोष सञ्चालन समितिबाट नियुक्त तोकिएको योग्यता पुगेको इजाजतप्राप्त लेखापरीक्षकबाट गराउनु पर्ने व्यवस्था कार्यविधिमा गरिएको छ । यस्तो लेखापरीक्षण सम्पन्न भएको मितिले ३० दिनभित्र लेखापरीक्षण प्रतिवेदन सहकारी विभाग तथा सहकारी मन्त्रालयमा पेश गर्नु पर्ने व्यवस्था छ । यसका साथै कोष सञ्चालन समितिले प्रत्येक आर्थिक वर्ष व्यतीत भएको ४ महिनाभित्र कोषको काम कारोबार र वित्तीय अवस्थाको विवरण सहितको वार्षिक प्रतिवेदन सहकारी विभाग मार्फत सहकारी मन्त्रालयमा पेश गर्नु पर्ने व्यवस्था छ । यसले स्थिरीकरण कोषको काम कारोबारलाई पारदर्शी बनाउन महत्वपूर्ण भूमिका खेल्नेमा

दुई मत नहोला ।

७. वार्षिक परामर्श बैठक राख्नु पर्ने व्यवस्था

कार्यविधिको दफा ४४ मा स्थिरीकरण कोष सञ्चालन समितिले प्रत्येक आर्थिक वर्ष व्यतीत भएको ६ महिनाभित्र सहभागी संस्थाहरूसँग वार्षिक परामर्श बैठक राख्नु पर्ने व्यवस्था गरिएको छ । यस्तो बैठक सहभागी संस्था, कोषमा योगदान गर्ने सहकारी संस्था वा निकाय र अन्य सरोकारवालाहरूको सहभागितामा सञ्चालन गर्नु पर्ने, बैठकमा समितिको तर्फबाट अध्यक्षले वार्षिक प्रतिवेदन प्रस्तुत गर्नु पर्ने, सहभागीहरूबाट प्राप्त उपयुक्त सुझावहरू कार्यान्वयन गर्ने गराउने व्यवस्था मिलाउनु पर्ने र अध्यक्षले बैठकको छलफलको व्यहोरा एवं निर्णय सहितको प्रतिवेदन सहकारी विभागमार्फत सहकारी मन्त्रालयमा पेश गर्नु पर्ने व्यवस्थाले स्थिरीकरण कोष सञ्चालन समिति र सहभागी संस्था तथा सरोकारवालहरू बिच आवधिक रूपमा निरन्तर छलफल तथा अन्तरक्रिया गर्ने वातावरण तयार गरिदिएको छ ।

कार्यविधिमा समावेश गरी सुधार गर्नु पर्ने पक्षहरू

(१) स्थिरीकरण कोष स्थापना गर्ने सम्बन्धी हालको प्रक्रिया अलि लामो रहेको छ । कोष सञ्चालन समितिमा सहकारी मन्त्रालयको प्रतिनिधि पनि सदस्य रहने र सहकारी संस्थाहरूलाई नियमन तथा

सुपरिवेक्षण गर्ने सर्वोच्च निकाय सहकारी विभाग भएकोले सो कोष खडा गर्ने सम्बन्धी अन्तिम निर्णयको अधिकार पनि सहकारी विभागलाई दिँदा उपयुक्त हुने हुँदा सोही बमोजिम कोष खडा गर्ने प्रक्रियालाई छोट्याउन सकिने देखिन्छ ।

(२) स्थिरीकरण कोषमा सहकारी संस्थाहरूको सहभागिताको दायरा बढाउन योग्यता सम्बन्धी व्यवस्थालाई थोरै लचिलो बनाउनु पर्ने देखिन्छ । यसका लागि तोकिएका योग्यताहरू मध्ये वार्षिक लेखापरीक्षणको संख्या कम्तीमा २ हुनु पर्ने, संस्थागत पूँजीको अनुपात न्यूनतम २.५ प्रतिशत हुनु पर्ने र एक पटक कोषमा सहभागी भएको सहकारी संस्था निरन्तर कोषमा आवद्ध भइरहनु पर्ने व्यवस्था गर्दा उपयुक्त नै हुने देखिन्छ ।

(३) देशको सहकारी क्षेत्रको तालुक मन्त्रालय भएको हिसाबले सहकारी मन्त्रालयको तर्फबाट केही वर्षसम्म प्रत्येक वर्ष निश्चित रकम स्थिरीकरण कोषमा योगदान जम्मा गर्नुपर्ने व्यवस्था गरी स्थिरीकरण कोषलाई थप मजबुत बनाउनु उपयुक्त देखिन्छ । हाल कोषमा इच्छुक सहकारी संस्था, बचत तथा ऋण विषयगत केन्द्रीय सहकारी संघमा सदस्य रहेका सहकारी संस्था, राष्ट्रिय सहकारी महासंघ, राष्ट्रिय सहकारी बैंक, राष्ट्रिय सहकारी विकास बोर्ड, नेपाल राष्ट्र बैंक, सहकारी मन्त्रालय, नेपाल सरकारका अन्य निकाय र अन्तर्राष्ट्रिय सहकारी संघहरूको योगदान रहन सक्ने व्यवस्था भए पनि सहभागी सहकारी संस्था

बाहेकका निकायले के कति रकम योगदान गर्ने भन्ने स्पष्ट छैन ।

(४) स्थिरीकरण कोषको दीर्घकालीन तथा दिगो उपस्थितिका लागि सहकारी संस्थाहरूले तोकिए बमोजिम छुट्याइएको रकम अनिवार्य रूपमा कोषमा जम्मा गर्नुपर्ने व्यवस्था हुनुपर्ने देखिन्छ । हाल कोषमा सहभागी सहकारी संस्थाले प्रत्येक वर्ष आफ्नो खुद बचतबाट कम्तीमा २५ प्रतिशत रकम जगेडा कोषमा जम्मा गरी बाँकी रहेको रकमलाई शतप्रतिशत मानी सो रकमबाट कम्तीमा २५ प्रतिशत संरक्षित पुँजी फिर्ता कोष र ०.५ प्रतिशत सहकारी प्रवर्द्धन कोष वापत छुट्याएर बाँकी रहेको रकमलाई शतप्रतिशत मानी सो रकमको कम्तीमा ५ प्रतिशत रकम स्थिरीकरण कोषका लागि छुट्याउनु पर्ने व्यवस्था छ । यसरी छुट्याइएको रकम जम्मा गर्ने सम्बन्धी व्यवस्था ऐच्छिक बनाइएको छ । कोषमा सहभागिता तथा रकम जम्मा गर्ने विषय ऐच्छिक नभई अनिवार्य गर्नु पर्ने अन्य देशमा लागू गरिएको स्थिरीकरण कोषको अनुभवले देखाउँछ भने कोषमा गरिने योगदान नाफाको आधारमा नभई जोखिम सम्पत्ति सिर्जनाको आधारमा तोकिएको पर्छ । यो व्यवस्था कार्यविधिमा नभई सहकारी नियमावलीमा गरिएको हुँदा यस व्यवस्थालाई समयानुकूल संशोधन गरी कोषमा सहभागिता व्यापक बनाउन र सबै क्षेत्रका सहकारी संस्थालाई कोषमा समेट्ने वातावरण श्रृजना गर्न सकिन्छ ।

(५) स्थिरीकरण कोषबाट सहभागी संस्थाहरूलाई उपलब्ध गराइने

तरलता सापटी, दायित्व भुक्तानी सापटी र पुनर्सञ्चालन खर्च सापटीमा न्यूनतम ब्याजदर कायम गर्नु उपयुक्त हुन्छ । विना ब्याजको सहूलियतपूर्ण सापटीको दुरुपयोग हुने सम्भावना बढी हुने र कोष सञ्चालनका लागि थोरै भए पनि आम्दानी गर्नका लागि समय परिस्थिति अनुसार नाम मात्रको भए पनि ब्याजदर कायम गर्नु मनासिब हुन्छ ।

(६) स्थिरीकरण कोषमा मौज्जात रहेको रकम बैंक तथा वित्तीय संस्थाको मुद्दति निक्षेपमा समेत लगानी गर्न सकिने व्यवस्था गरिनु व्यावहारिक हुन्छ । हाल यस्तो रकमबाट नेपाल सरकारको बचतपत्र, विकास ऋणपत्र वा नेपाल राष्ट्र बैंकको देजरी बिल लगायतको धितोपत्र किन्न सकिने व्यवस्था रहेकोमा सुरक्षा, प्रतिफल र तरलताको हिसाबले मुद्दति निक्षेपमा पनि लगानी गर्ने व्यवस्था गर्दा कोषको आम्दानी बढाउन थप बल पुग्ने देखिन्छ ।

(७) स्थिरीकरण कोष सञ्चालनका लागि आवश्यक अन्य सबै नीति तथा कार्यविधि बनाउने स्वायत्तता कोष सञ्चालन समितिलाई दिनु पर्नेमा कार्यविधिको कुनै दफा यस्तो अख्तियारी पूर्णतः कोष सञ्चालन समितिलाई दिइएको छ भने दफा ३४ को बुँदा (क) मा समितिले मन्त्रालयको स्वीकृतिमा कोष सञ्चालनका लागि अन्य आवश्यक कार्यविधिहरू बनाउन सकिने व्यवस्था भएकोले यसलाई परिमार्जन गर्नु पर्ने देखिन्छ ।

निष्कर्ष

नेपाल सरकारले सहकारी क्षेत्रलाई देशको आर्थिक विकासको तीन खम्बा मध्ये एक मानेको छ । पछिल्लो समयमा नेपालमा बचत तथा ऋण सहकारी संस्थाहरू समस्यामा पर्ने, सदस्यहरूको बचत फिर्ता गर्न नसकी सञ्चालकहरू फरार हुने र कारोबार सञ्चालन गर्न नसकी बन्द नै गर्नु पर्ने स्थिति बन्दै गएको छ । यसले गर्दा सहकारी क्षेत्रप्रति सर्वसाधारणको जनविश्वास घट्दै गएको र सहकारी संस्थासंग बचत तथा ऋणको कारोबार गर्न हिचकिचाउने प्रवृत्ति बढ्दो छ । यस्तो स्थितिलाई मत्थर गर्ने उपायको रूपमा स्थिरीकरण कोषलाई क्रियाशील गर्न सकिन्छ । स्थिरीकरण कोष सहकारी संस्थालाई आर्थिक संकटको कारण टाट पल्टिनबाट जोगाउने सहकारी अभियानको जगेडा कोषको रूपमा अघि सार्नु आवश्यक छ । यो सहकारी संस्थाको जोखिम व्यवस्थापनको पूर्व तयारी हो र संस्थागत बीमाको अवधारणामा आधारित वित्तीय सेवा हो । स्थिरीकरण कोषको असल अभ्यास आयरल्याण्ड, ब्राजिल, लाओस, मलेसिया जस्ता देशहरूमा सफलतापूर्वक भइरहेको छ भने दक्षिण कोरिया, संयुक्त राज्य अमेरिका, क्यानाडा, पोल्याण्ड, बहामास, जमैका, ट्रिनिदाद एण्ड टोबागो, लिथुवानिया, फिलिपिन्स, रसिया आदि मुलुकमा फरक फरक नामबाट सञ्चालनमा रहेको छ । त्यसैले ती देशको सहकारी अभियान धेरै अगाडि बढेको र सर्वसाधारण बिच सहकारी

लोकप्रिय रहेको मानिन्छ ।

नेपालमा पनि सहकारी ऐन, २०७४, सहकारी नियमावली, २०७५ र उक्त ऐन तथा नियमावली बमोजिम तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याइएको बचत तथा ऋण सहकारी संस्थासम्बन्धी स्थिरीकरण कोष स्थापना तथा सञ्चालन कार्यविधि, २०७६ ले स्थिरीकरण कोष स्थापना र सञ्चालन सम्बन्धमा स्पष्ट व्यवस्था गरेको छ । नेपालमा स्थिरीकरण कोषको अवधारणालाई व्यावहारिक र प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयनमा लैजानको लागि ती ऐन, नियमावली र कार्यविधिमा गरिएका व्यवस्था अन्य मुलुकमा लागू गरिएको व्यवस्थाको तुलनामा पर्याप्त र पूर्ण छैनन् । स्थिरीकरण कोषमा सहभागिता वृद्धि गर्न तथा अनिवार्य गर्न र कोषमा गरिने योगदानलाई न्यायोचित बनाउन योगदान विधि लगायतका विषयमा परिमार्जन गर्दै अगाडि बढ्नु पर्ने देखिन्छ ।

स्थिरीकरण कोषमा सहभागी संस्थाहरूले जम्मा गरेको रकमलाई लगानी गरेको अर्थमा बुझ्ने गरेको

पाइन्छ । यस्तो रकम कुनै लगानी नभई भविष्यमा कुनै वित्तीय संकट पर्दा कोषबाट सापटी सुविधा प्राप्त गर्ने मूल आधार मात्र हो । यस्तो योगदान रकममा कोषले ब्याज दिँदैन र पछि एकमुष्ट फिर्ता पनि हुँदैन । सहभागी सहकारी संस्थाहरूले प्रचलित कानुन अनुसार कोषमा गर्नुपर्ने योगदान रकमबाट नै कोषको आकार वृद्धि हुँदै जाने भएकोले मजबुत कोष निर्माणका लागि सबै सहकारी संस्थाहरूले योगदान रकम तोकिए बमोजिम समयमै जम्मा गर्नु जरुरी छ । हालको लागि यस्तो योगदान वापतको रकम सहकारी संस्थाहरूको खर्च पनि होइन र लगानी पनि होइन । संस्था सञ्चालनबाट भएको नाफाको थोरै अंशको योगदान मात्र हो, जसले भविष्यमा आर्थिक संकट पर्दा कोषबाट सहूलियतपूर्ण सापटी सुविधा प्राप्त हुने प्रत्याभूति प्रदान गर्दछ ।

नेपाली सहकारी क्षेत्रमा स्थिरीकरण कोष कार्यान्वयनमा आइसकेको छ । यसको माध्यमबाट सहकारी

अभियानलाई जोखिममूक्त, दिगो र भरपर्दो बनाउँदै लैजाने जिम्मेवारी सहकारी अगुवाहरूकै हो, कोष सञ्चालन समिति त निमित्त मात्र हो । कोष स्थापनाले मात्र सहकारी क्षेत्र जोखिममूक्त, दिगो र भरपर्दो हुने होइन, यो त सहकारी क्षेत्रको एक भरोसा र विश्वासको आधार मात्र हो । सहकारी क्षेत्रमा अग्रसर सबैले आआफ्नो सहकारी संस्थाहरू सहकारी सिद्धान्त र मूल्य मान्यतालाई आत्मसात गरी स्वनियमनमा रही सञ्चालन गर्नु पर्दछ । कोषको उपादेयता र उपयोग वित्तीय संकट पर्दा मात्र हुने हो । संकट नआउने गरी सहकारी संस्था सञ्चालन गर्न सक्नुमा नै सहकारीकर्मीको दक्षता र सक्षमता भल्किन्छ । त्यसैले सबै सहकारीकर्मीहरूले आआफ्नो दक्षता र क्षमता देखाऔं र नेपाली सहकारी क्षेत्रलाई जोखिममूक्त, दिगो र भरपर्दो बनाऔं । यो नै नेपाली सहकारी अभियानको आजको आवश्यकता हो ।

स्थिरीकरण कोष: श्रोत उपयोगिताको सठभावना र चुनौतीहरु

प्रकाश प्रसाद पोखरेल*
सदस्य सचिव
स्थिरीकरण कोष

अवधारणागत पृष्ठभूमि:

स्थिरीकरण कोष लागतमा आधारित कोष हो । कोषमा आबद्ध बचत तथा ऋण सहकारीहरूको योगदानबाट कोष सञ्चालन हुनु पर्दछ । प्रबिधि तथा वित्तीय कारोवारको स्वरूप तथा आकारमा आएको परिवर्तनले बचत तथा ऋण सहकारीमा थप जोखिम बढेकोले कोषको महत्व थप बढेको छ । सन् १७७६ मा विख्यात स्कटिस अर्थशास्त्री आडम रिमथले An Inquiry into the Nature and Cause of Wealth of Nation नामक पुस्तकमा स्थिरीकरण कोषको अवधारणाको आशय व्यक्त गरेका थिए । स्थिरीकरण कोष सहकारीताको एक अभ्यास हो भन्ने अवधारणाको उनले धेरै अगाडि नै सावित गरेका थिए । यसरी हेर्दा, समग्र मुलुकको आर्थिक उन्नयन सामुहिकताको पूँजी अभिवृद्धिबाट हुने विषय धेरै पहिले नै आएको थियो भन्न सकिन्छ । जव विश्वव्यापी जनसंख्याको क्रम बढ्दो हुन्छ, तब मानिसहरूले धनलाई सर्वमान्य मान्दछन् भन्ने ब्रिटिश अर्थशास्त्री थोमस माल्थसले

जनसंख्याको सिद्धान्तमा भनेका थिए । धन सृजना सामुहिकतामा हुने कुरा अ्याडम स्मीथले धनको विज्ञानमा प्रष्ट पारेका थिए । जनसंख्या बढ्दा मानव कल्याणकारी सोचको नरसम्हार हुनेछ अनि धन नै उत्कृष्ट स्थानमा हुनेछ भन्ने विचार अन्य केही विद्वानहरूले अर्थशास्त्रीले पनि व्यक्त गरेका थिए । फलत, अब आत्तिनु पर्दैन किनकि सवैले यस दर्शन स्वीकार्छन् यदि नस्वीकारेमा अर्थशास्त्री रविन्सले भनेको कुरा अर्थविधि लोक कल्याणकारी सिद्ध हुन्छ । यसलाई आधार मानी अन्य मुलुक लगाय रुसले पनि सन् २००४ मा कोषको सम्वाहकको रूपमा स्टेबिलाइजेशन फन्ड अफ द रसीया फेडरेशन नामले कोष स्थापना गर्‍यो । अमेरिकन डलर ३.७३ विलियनबाट शुरु गरेको कोष अहिले १५७.३८ विलियन डलर सम्म भयो । हाल त्यो कोष राष्ट्रिय कल्याण कोषको रूपमा काम गरिरहेको छ । पेन्सन योजनालाई प्रोत्साहन गर्छ, रूसी आर्थिक स्थिरतालाई कायम गर्ने, सरकारी वजेटलाई सन्तुलित गर्ने र राष्ट्रिय कोषको वित्तपोषण गर्ने

गरेको देखिन्छ ।

अन्तर्राष्ट्रिय अभ्यासका अनुभव र राष्ट्रिय आवश्यकताका आधारमा बचत तथा ऋण सहकारी संस्थाहरूमा उत्पन्न हुनसक्ने संकटमा वित्तीय सहयोग जुटाई सम्भावित जोखिम न्युनीकरणका लागि त्यस्ता संस्थाहरू एकापसमा मिली एक स्थिरीकरण कोष स्थापना गर्ने सम्बन्धमा सहकारी ऐन, २०७४, सहकारी नियमावली, २०७५ र सो का आधारमा बचत तथा ऋण सहकारी संस्था सम्बन्धी स्थिरीकरण कोष स्थापना तथा सञ्चालन कार्यविधि, २०७६ का आधारमा हाल कोष सञ्चालनमा छ । स्थिरीकरण कोषलाई बचत तथा ऋण सहकारी संस्थाको स्थायित्व, विश्वासिलो सुरक्षा कवच एवं संस्थाको वित्तीय स्वास्थ्य र साख सिर्जनाको लागि भरपर्दो आधार मान्ने गरिएकोछ । उल्लिखित मान्यता र कानूनी व्यवस्थाका आधारमा नेपालको सहकारी क्षेत्रमा नयाँ प्रयोगका रूपमा स्थापना भएको स्थिरीकरण कोष कार्यान्वयन सम्बन्धी रणनीतिहरू तयार गरी हाल कार्यान्वयन गरिएकोछ । प्रस्तावित

कार्यान्वयन रणनीतिको मस्यौदामा २०७६ माघ २६ गते काठमाडौंमा सम्पन्न स्थिरीकरण कोष स्थापना सम्बन्धी राष्ट्रिय कार्यशाला गोष्ठी र २०७७ मंसिर १४ मा काठमाडौंमा सरोकारवाला पक्षहरूको उपस्थितिमा सम्पन्न परामर्श कार्यशाला गोष्ठीबाट प्राप्त सुभावहरूका आधारमा आवश्यक परिमार्जन गरिएको हो । साथै, कोष सञ्चालनलाई प्रभावकारी बनाउन मौजूदा सहकारी ऐन, नियमावली र कार्यविधिमा सामयिक सुधार गर्ने सम्बन्धी प्राप्त सुभावहरू प्राप्त भएका छन् जुन यसै लेखमा समावेश गरिएको छ ।

स्थिरीकरण

कोष-अभियानको संस्थागत सुरक्षण हो । समग्र अभियानको केन्द्रीय कोष हो र यसले साकोसका लागि जगेडा कोषको जस्तै काम गर्दछ, **स्थिरीकरण कोषको अवधारण**-साकोसको नियमित अनुगमन गरी वित्तीय कारोवारलाई अनुशासित र सुरक्षित बनाउन, नियमित रूपमा प्रशिक्षण सञ्चालन गरी साकोसको व्यवस्थापकीय क्षमता सुदृढ बनाउन, तरलता अभावमा सरल कर्जा, सापटी वा अनुदान उपलब्ध गराई साकोसलाई वित्तीय संकटबाट जोगाउन, स्वनियमन सहकारी पद्धति मार्फत साकोसको आन्तरिक शुसाशन कायम राखी साख अभिवृद्धि गर्न, सदस्यहरूको वचतलाई सुरक्षित गर्ने प्रविधिहरूको विकास गरी वचत तथा ऋण सहकारी संस्थाहरू प्रति समुदायको आस्था तथा दृढ विश्वास कायम राख्न, वित्तीय विश्लेषणको नतिजाको आधारमा कमजोर देखिएमा सुधारका उपायको

जानकारी दिन र कार्यान्वयन गर्न लगाउन, कुशल तथा प्रभावकारी व्यवस्थापन कायम राख्नका लागि नियमित प्राविधिक सेवा (Technical Support) उपलब्ध गराउन, सदस्य संस्थाहरू र संघ बीच सिधा सम्पर्क हुन सक्ने गरी स्तरीय कम्प्युटर सञ्जाल प्रणाली मार्फत जीवन्त अनुगमन (live monitoring) गर्न स्थिरीकरण कोषको धेरै महत्व रहेको छ ।

स्थिरीकरण कोषको आवश्यकता:

सदस्यहरूलाई बचत सुरक्षणको प्रत्याभूति दिन, संस्था संचालकहरूलाई सुरक्षित संस्थाको रूपमा आश्वस्त हुन, संघलाई सदस्य संस्था सुशासित र सुरक्षित रहेको एकिन गरिराख्न, अन्तत्वोगत्वा, समुदायमा उच्च छवी कायम राख्न र राज्यका लागि बचत ऋण अभियानको सुरक्षाको प्रत्याभूति दिनका निमित्त स्थिरीकरण कोषको महत्व रहेको छ भने, बिभिन्न प्राकृतिक तथा दैवी विपत्ति, महामारी, दुर्घटना एवं राजनीतिक परिवर्तनजस्ता आकस्मिक परिघटनाहरू र संस्थाको आन्तरिक व्यवस्थापन र वित्तीय कारोवारमा हुने असन्तुलन एवं अनियमितताका कारण र जलवायु परिवर्तनको नकारात्मक असरहरूका कारण विश्वव्यापी रूपमा विभिन्न प्रकोप र महामारी कुनै पनि वेला जहाँ पनि हुन सक्छ । विश्वका ठुला मुलुकहरूले यसलाई रोक्न असहज भएको अवस्था छ । यस्तो विपद् तथा महामारी हाम्रो मुलुकमा

पनि नआउला भन्न सकिन्न । मानव सभ्यतामा कुनै पनि वेला प्रहार हुन सक्छ । तसर्थ अहिले सुशासन र सवल भएका वित्तीय संघ संस्थाहरू भावि विपद्को अवस्थामा नर्पलान भन्न सकिन्न । तसर्थ सहकारीमा यसको भावि भवितव्यलाई न्यूनीकरण गर्न यस कोषको स्थापना भएको हो । स्थिरीकरण कोष बचत तथा ऋण सहकारी संस्थाहरूका लागि अविभावक कोषको रूपमा परिचालित गरिनेछ । भावि दिनमा यस कोषले सहकारी संस्थाहरूलाई संरक्षण, सुरक्षण र सुशासितको पाईलामा सहयोग तथा सहजीकरण गरिनेछ । जोखिम मुक्त, दिगो र भरपर्दो बचत ऋण सहकारी अभियानलाई सवलीकरणमा यस कोषले महत्वपूर्ण भुमिका निर्वाह गर्नेछ । स्थिरीकरण कोषको स्थापना र प्रभावकारी परिचालनको माध्यमबाट वित्तीय सुरक्षा प्रदान गरी बचत तथा ऋण सहकारी संस्थाहरूलाई सवल र सुदृढ स्थायित्व कायम गर्ने परिकल्पना सहित नेपालमा यस कोषले आफ्नो कार्यप्रणाली अगाडि सारेको छ । यसै सन्दर्भलाई मनन गर्दा सवै बचत तथा ऋण सहकारी संस्थाहरूलाई यस कोषमा सहभागी भई संस्था र राज्यलाई विपद् तथा जोखिममा सघाउँन आवश्यक देखिन्छ ।

स्थिरीकरण कोष (Stabilization Fund) लाई सहकारीलाई स्थायित्वका लागि विश्वासिलो सुरक्षा कवच एवं संस्थाको वित्तीय स्वास्थ्य र साख सिर्जनाको लागि भरपर्दो आधार मानिन्छ । यसलाई **समग्र अभियानको जगेडा कोष** समेत भन्ने गरिएको छ । अन्तर्राष्ट्रिय

रूपमा विगत लामो समयदेखि यस प्रकृतिका कोष खडा गरी सहकारी अभियानलाई सुरक्षाको प्रत्याभूति दिने प्रयास भएको पाइन्छ । हाल, अमेरिकाको अभ्यास हेर्दा, स्थिरीकरण कोषलाई बीमा प्रणालीमा आवद्ध गरिएको छ, जुन योगदानमा आधारित हुन्छ यसले सहकारी संस्थामा उत्पन्न हुनसक्ने संकटमा वित्तीय सहयोग जुटाई सम्भावित जोखिमबाट जोगाउन सवल संस्थाहरू एकआपसमा मिली कोष स्थापना गर्ने सम्बन्धमा सहकारी ऐन, २०७४ र सहकारी नियमावली, २०७५ ले कानुनी व्यवस्था गरेको छ । साथै, भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालयले स्थिरीकरण कोष स्थापना तथा सञ्चालन कार्यविधि, २०७६ जारी गरी कार्यान्वयनमा आएको छ । यस व्यवस्थाबाट सहकारी संस्थाहरूको सामुहिक ऐक्यबद्धतामा एक वा केही संस्थालाई टाट उल्टनबाट जोगाउन सकिन्छ । यसले हामी सामुहिक रूपमा मिलेर सहकारी पद्धतिको संरक्षण गर्न सक्दछौं भन्ने भावको विकास गर्न सक्दछ ।

वित्तीय कारोवार आफैमा जोखिम र संवेदनशिल बिषय भएकोले वित्तीय सहकारीमा कुनै पनि वेला जोखिमको सिर्जना हुन्छ । वित्तीय सूचकहरू सकारात्मक रहेको संस्थामा पनि आकस्मिक रूपमा संकट आइपर्न सक्दछ । बिभिन्न प्राकृतिक तथा दैवी विपत्ति, महामारी, दुर्घटना एवं राजनीतिक परिवर्तनजस्ता आकस्मिक परिघटनाहरू र संस्थाको आन्तरिक व्यवस्थापन र वित्तीय कारोवारमा हुने असन्तुलन एवं अनियमितताका

कारण संस्थामा कुनै पनि वेला वित्तीय समस्या र जोखिम सिर्जना हुन सक्दछ । संस्थाको विनियम तथा नीतिगत व्यवस्था बमोजिम सदस्यहरूको बचत रकम फिर्ता गर्न, संस्थाको गतिविधि सञ्चालन गर्न र सदस्यलाई ऋण सापटी प्रदान गर्न कुनै संस्था असमर्थ भयो भने त्यसलाई संस्थामा वित्तीय संकट उत्पन्न भएको अवस्था हो, यस्तो अवस्थाबाट संस्थालाई जोगाउनका लागि स्थिरीकरण कोषको आवश्यकता पर्दछ । कोषमा योगदान नगर्ने संघ संस्थाहरूको जिम्मेवारी कोषको हुंदैन वा अहिले सुशासन भन्दा बाहिर रहेर समस्याग्रस्त भएकाहरूको जिम्मा कोषको हुंदैन तर सहभागिता प्रमाण पत्र प्राप्त गरेका संस्थाहरू समस्याग्रस्त भएमा जिम्मेवारी तथा उक्त संघ संस्थालाई पुन संचालन गर्नुपर्ने हुन्छ ।

बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको स्थायित्व र सवलीकरणका लागि नेपाल राष्ट्र बैंकले मौद्रिक नीति मार्फत तरलता व्यवस्थापनका साथै बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूलाई कर्जा तथा पूनरकर्जा सूबिधा उपलब्ध गराई सहयोग गर्नुका अलावा संकटग्रस्त वित्तीय संस्थालाई बिभिन्न उपचार विधि मार्फत त्यस्ता संस्थाको वित्तीय स्वास्थ्यलाई अनूकूल बनाउने कानूनी व्यवस्था छ । तर, सहकारी ऐन, २०७४ लागु हुनु पूर्व सहकारी संस्थामा वित्तीय संकट आएको अवस्थामा त्यसबाट जोगाउने कुनै व्यवस्था थिएन । त्यसैको निराकरणका लागि हाल स्थिरीकरण कोष सम्बन्धी नयाँ अभ्यासको थालनी गरिएको

छ । यसको प्रभावकारी परिचालन गर्न सकिएमा नेपालको सहकारी आन्दोलनको सवलीकरणका लागि यो एक कोषेढुंगा सावित हुन सक्दछ, स्थिरीकरण कोषको विधिवत रूपमा अर्थमन्त्रालयको सिफारिसमा बि.स. २०७९ साल जेष्ठ २७ गते मूिम व्यवस्था, सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालयका माननीय मन्त्री शशी श्रेष्ठ विधिवत रूपमा स्थापना मभयो, जसले सचत तथा ऋण सहकारीको सवलीकरण, विकास, प्रवर्द्धन र संरक्षणमा थप भुमिका खेल्नेछ । सहकारी ऐन, २०७४, सहकारी नियमावली, २०७५ र स्थिरीकरण कोष स्थापना तथा सञ्चालन कार्यविधि, २०७६ ले स्थिरीकरण कोषका सम्बन्धमा गरेका केही महत्वपूर्ण व्यवस्थाहरूबारे र कोषको उपयोगिता तथा सम्भावनाबारे चर्चा गर्ने प्रयास गरिएकोछ ।

कोषको स्थापना

बचत तथा ऋण सहकारी संस्थाहरूको सञ्चालनमा सम्भावित जोखिमबाट संरक्षण गर्न त्यस्ता संस्थाहरू मिली एक स्थिरीकरण कोष खडा गर्न सक्ने छन् । कोषमा इच्छुक सहकारी संस्था, बचत तथा ऋण विषयगत केन्द्रीय सहकारी संघमा सदस्य रहेका सहकारी संस्था, राष्ट्रिय सहकारी महासंघ, राष्ट्रिय सहकारी बैंक, राष्ट्रिय सहकारी विकास बोर्ड, नेपाल राष्ट्र बैंक, मन्त्रालय नेपाल सरकारका अन्य निकाय र अन्तराष्ट्रिय सहकारी संघहरूको योगदान रहन सक्नेछ । स्थिरीकरण कोष बचत तथा ऋण विषयगत केन्द्रीय संघ (नेफस्कून)मा

रहने व्यवस्था छ ।

केन्द्रीय विषयगत संघ (नेफस्कून) को संयोजकत्वमा कम्तीमा दुई आर्थिक वर्ष कार्यसञ्चालन गरी वार्षिक लेखापरीक्षण सम्पन्न गराएको, तोकिएको समयभित्रै अधिल्ला दुई वर्षको वार्षिक साधारण सभाका बैठक सम्पन्न गरेको, कर्जा वर्गिकरण गरी आवश्यक कर्जा नोक्सानी व्यवस्था गरेको, कुल सम्पतिको न्यूनतम पाँच प्रतिशत संस्थागत पुँजी रहेको (कोष सञ्चालन समितिले दुई दशमलव पाँच प्रतिशत भन्दामाथि संस्थागत पुँजी भएका संस्थालाई समेत तीन वर्षभित्र पाँच प्रतिशत संस्थागत पुँजी पुर्याउने शर्तमा सदस्यता दिन सक्ने), अधिल्ला दुई आर्थिक वर्षहरूमा घाटामा नगएको तथा सञ्चित घाटा नभएको, मन्त्रालयबाट स्वीकृत एकीकृत मानदण्डअनुसार उच्च जोखिममा नरहेको, निवेदन दिँदाका बखत नियामक निकायको निगरानी सूचीमा नपरेको वा शीघ्र सुधार कारवाहीमा सूचीकृत नभएको र विभागले स्वीकृत गरेको एकीकृत व्यवस्थापन सूचना प्रणालीमा आबद्ध भएका कम्तिमा तीस वटा संस्थाहरूको प्रारम्भिक भेला गरी कोष स्थापनाको निर्णय गर्नु पर्नेछ । कोष खडा गर्ने निर्णय गर्दा कोषको प्रयोजन, कोषमा सहभागिताका शर्त बन्देज, कोषको रकमको उपयोग, लेखापालन, लेखापरीक्षण र कोष सञ्चालनसम्बन्धी व्यवस्था, आवश्यक न्यूनतम प्रारम्भिक योगदान दश करोड रूपैयाँ पुग्ने गरी इच्छुक सहकारी संस्था वा निकाय प्रत्येकका तर्फबाट जम्मा गर्ने गरी सहमति जनाइएको रकमको विवरणसहित

त्यस्तो रकम जम्मा गर्नुपर्ने मिति र केन्द्रीय विषयगत सङ्घले कोषमा प्रारम्भिक योगदानबापत प्राप्त हुने रकम कोषको खाता नखुल्दासम्मका लागि सो सङ्घका अध्यक्ष र प्रमुख कार्यकारी अधिकृतको संयुक्त दस्तखतबाट सञ्चालन हुने गरी राष्ट्रिय सहकारी बैंक वा 'क' वर्गको वाणिज्य बैंकमा सङ्घको नामको छुट्टै खातामा राखी कोष खडा गर्ने विषय स्पष्ट उल्लेख हुनुपर्ने व्यवस्था रहेको छ । उल्लेखित व्यवस्था बमोजिम नेफस्कूनको अगुवाई र संयोजनमा २०७६ माघ २७ गते काठमाडौँमा प्रारम्भिक भेला आयोजना र बि.स. २०७९ साल जेष्ठ २७ गते मूमि व्यवस्था, सहकारी तथा गरिवी निवारण मन्त्रालयबाट स्थिरीकरण कोष स्थापना गरि कोष सञ्चालनमा आइसकेकोछ ।

सञ्चालन समितिको गठन:

कोषको सञ्चालन समितिमा नेपाल बचत तथा ऋण केन्द्रीय सहकारी सङ्घ (नेफस्कून) का अध्यक्ष र कार्यकारी प्रमुख क्रमशः समितिको अध्यक्ष र सदस्य-सचिव रहने, समितिको सदस्यमा भूमि व्यवस्था सहकारी तथा गरिवी निवारण मन्त्रालय, अर्थ मन्त्रालय, नेपाल राष्ट्र बैङ्क, सहकारी विभाग, राष्ट्रिय सहकारी विकास बोर्ड, राष्ट्रिय सहकारी महासङ्घ र राष्ट्रिय सहकारी बैंकका प्रतिनिधिको साथै सहभागी सहकारी संस्थाका अध्यक्षमध्येबाट कोष सञ्चालन समितिले मनोनयन गरेका कम्तीमा एक जना महिलासहित दुई जना

सदस्य रहने व्यवस्था छ । सो व्यवस्था बमोजिम कोष संचालन समिति गठन भई कार्य संचालन समेत प्रारम्भ भैसकेको छ । यस प्रकारको संचालन समितिको गठनले पनि कोषको प्रभावकारी परिचालन व्यवस्थालाई सुनिश्चित गर्दछ ।

सञ्चालन समितिले मन्त्रालयको स्वीकृतिमा कोष सञ्चालनका लागि अन्य आवश्यक कार्यविधिहरू बनाउने, कोषको स्रोत परिचालन योजना, वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम स्वीकृत गर्ने, कोषको कार्यविशेषमा उपसमिति गठन गरी प्रतिवेदन लिने तथा निर्देशन दिने, कोषका सरोकारवालाहरू बीच सहकार्य तथा समन्वय गर्ने, लेखापरीक्षक नियुक्त गर्ने, वार्षिक लेखापरीक्षण प्रतिवेदनमा आँल्याइएका त्रुटी सुधार एवं बेरुजु फछर्थाँट गर्ने, गराउने, मन्त्रालयको स्वीकृति लिई समान उद्देश्य भएका अन्तराष्ट्रिय वा वैदेशिक निकाय वा विकास साभेदारहरूसँग अनुभव आदानप्रदान एवं सहयोग प्रवर्धन गर्ने, विभागबाट स्वीकृत प्रमाणीकरण प्रणालीसमेतका आधारमा सहभागी संस्थाहरूको वित्तीय जोखिमावस्थाको निरन्तर जानकारी राखी तदनुसार सम्भावित समस्या टार्न सम्बन्धित सहभागी संस्थासँगको परामर्शमा तय भएबमोजिम तरलता सापटी व्यवस्थालगायतका निरोधात्मक उपायहरू अपनाउन पहल लिने, कोषमा सहभागी नभएका संस्थाहरूलाई सहभागी हुन अभिप्रेरित गर्ने गरी प्रवर्धनात्मक कार्य सञ्चालन गर्ने, उपसमिति, अध्यक्ष वा कोष प्रमुखलाई आवश्यकताअनुसारको अधिकार

प्रत्यायोजन गर्ने, मन्त्रालयबाट दिइएका निर्देशनको कार्यान्वयन गर्ने, गराउने र कोषको उद्देश्य प्राप्त गर्न आवश्यक अन्य कार्यहरू गर्ने जस्ता समितिका काम, कर्तव्य र अधिकारहरू परिभाषित गरिएको छ ।

कोषको स्रोत

- (क) सहभागी संस्थाहरूले प्रारम्भिक योगदानबापत जम्मा गरेको रकम,
- (ख) कोषमा सहभागी संस्थाहरूबाट वार्षिक योगदानबापत प्राप्त हुने रकम,
- (ग) सहकारी संस्था र निकायको योगदानबापत प्राप्त हुने रकम,
- (घ) नेपाल सरकारले मन्त्रालयमार्फत उपलब्ध गराउने रकम,
- (ङ) कोषको सापटी शुल्क, बैंक खाताको ब्याजलगायतको आम्दानीको रकम,
- (च) कोषको सापटी फिर्ता वा खर्च शोधभर्नाबापत प्राप्त हुने रकम र
- (छ) कोष परिचालनका क्रममा प्राप्त हुने अन्य कुनै रकम ।

कोषमा रकम संकलन

स्थिरीकरण कोष खडा गर्दा न्यूनतम दश करोड रूपैयाँको प्रारम्भिक योगदान आवश्यक हुने वाध्यकारी व्यवस्था गरिएको छ । कोषमा सहभागी सहकारी संस्थाले कुनै वर्षको खुद बचत रकमबाट कम्तीमा २५ प्रतिशत रकम जगेडा कोषमा जम्मा गरी बाँकी रहेको रकमलाई शत प्रतिशत मानी सोबाट कम्तीमा पच्चीस प्रतिशत

रकम संरक्षित पूँजी फिर्ता कोष र शून्य दशमलव पाँच प्रतिशत रकम सहकारी प्रवर्द्धन कोषमा छुट्याएर बाँकी रहेको रकमलाई शतप्रतिशत मानी कम्तीमा पाँच प्रतिशत रकमको दरले स्थिरीकरण कोषमा छुट्याउनु पर्नेछ । कोष खडा गर्दा वा कोषको रकम उपयोग भएका कारण सहभागी सहकारी संस्थाका साथै अन्य निकायको योगदान बापतको रकमले मात्र न्यूनतम आवश्यक मौज्जात रकम नपुग्ने भएमा नेपाल सरकारले नपुग भएजति रकम मन्त्रालयको तर्फबाट थप योगदान बापत दिन सक्ने र यसरी नेपाल सरकारले दिएको रकम कोषमा सहभागी सहकारी संस्थाका साथै अन्य निकायको योगदानबापतको रकम परिपूर्ति हुँदै जाँदा नेपाल सरकारलाई नै फिर्ता गर्नु पर्नेछ । सहभागी संस्थाले प्रत्येक वर्ष साधारण सभा सम्पन्न भएको ६० दिनभित्र वार्षिक योगदान वापतको रकम कोषको बैंक खातामा जम्मा गर्नुपर्ने साथै प्रारम्भिक योगदानबापत जम्मा गरेको रकमबाट सहभागी संस्थाले वार्षिक योगदानबापत जम्मा गर्नुपर्ने रकममा समायोजन गर्न सक्ने र मन्त्रालयबाट जारी गरिएको स्थिरीकरण कोष स्थापना र संचालन कार्यविधि, २०७६ ले कोषको रकमको उपयोगितालाई निम्न व्यवस्था गरिएकोछ ।

कोषको उपयोग तथा परिचालन

कोषको रकम उपयोग गर्दा न्यूनतम मौज्जात रकम (दश करोड रूपैयाँ)

कोषमा कायम राख्ने गरी छ महिनाभित्र थप योगदान जुटाएर मात्र उपयोग गर्नु पर्ने व्यवस्था छ । कोषको प्रयोजनका अतिरिक्त स्थिरीकरण कोषको रकममध्येबाट कोषको आम्दानीको निश्चित प्रतिशत ननाघ्ने गरी कोष सञ्चालन समितिले तोकिएको सीमासम्म कोषको व्यवस्थापन खर्चको लागि उपयोग गर्न सकिनेछ । समस्याग्रस्त सहभागी संस्थाको व्यवस्थापन समितिको खर्च र त्यस्तो संस्थाको संचालनको जिम्मेवारी महासंघले लिएको अवस्थामा संस्थाको दायित्व भुक्तानीमा कोषको रकम खर्च भएकोमा सम्बन्धित संस्थाको सम्पत्तिबाट दायित्व भुक्तानी गरेपछि बचत भएमा वा त्यस्ता संस्था पुनः सञ्चालनमा आएपछि फिर्ता गर्न सक्ने अवस्था भएमा कोष सञ्चालन कार्यविधिमा व्यवस्था भएबमोजिम कोषमा फिर्ता गर्नुपर्नेछ । कोषको रकम मुख्यतया: देहायबमोजिम उपयोग तथा परिचालन गर्ने व्यवस्था गरिएको छ:

१. तरलता सापटी

सहभागी संस्थाको तरलता कायम राख्न सम्बन्धित सहभागी संस्थाको योगदानको दश गुणा वा कोषको जम्मा स्रोतको दश प्रतिशत वा कोषमा तत्काल मौज्जात रहेको अप्रतिबद्ध रकमको बीस प्रतिशत वा निर्धारित सापटी आवश्यकताको १०० प्रतिशत रकमको सीमामा जुन घटी हुन्छ सोसम्म कोषबाट सापटी दिन सकिने । तरलता सापटी सहभागी संस्थाको नगद प्रवाहअनुसार छ महिनासम्मको

लागि हुने तर, कोष सञ्चालन समितिले आवश्यक देखेमा तरलता सापटीको अवधि अर्को तीन महिनासम्म थप गर्न सक्नेछ ।

२. दायित्व भुक्तानी सापटी

राष्ट्रिय सहकारी महासंघले सहकारी ऐन, २०७४ बमोजिम व्यवस्थापन समितिबाट समस्याग्रस्त सहभागी संस्थाको सञ्चालनको जिम्मेवारी लिएमा महासङ्घलाई कोषबाट त्यस्तो सहभागी संस्थाको दायित्व भुक्तानी गरी पुनः सञ्चालनमा ल्याउने प्रयोजनका लागि सम्बन्धित सहभागी संस्थाको योगदानको बीस गुणा वा कोषको जम्मा स्रोतको बीस प्रतिशत वा कोषमा तत्काल मौज्दात रहेको अप्रतिबद्ध रकमको चालीस प्रतिशत वा निर्धारित सापटी आवश्यकताको एकसय प्रतिशतको सीमामा जुन घटी हुन्छ सोसम्म सापटी दिन सकिने व्यवस्था छ । दायित्व भुक्तानी सापटीको अवधि सहभागी संस्थाको दायित्वको प्रकृतिअनुसार चार वर्षसम्मको हुने तर, कोष सञ्चालन समितिले आवश्यक देखेमा दायित्व भुक्तानी सापटीको अवधि अर्को दुई वर्षसम्म थप गरिदिन सक्ने । संस्थाको दायित्व भुक्तानी गरी पुनः सञ्चालनमा ल्याउनको लागि महासङ्घले केन्द्रीय विषयगत सङ्घको सहयोग लिन सक्नेछ । महासङ्घले दायित्व भुक्तानी सापटीको अवधिभित्र

कोष सञ्चालन समितिले स्वीकृत गरेको दायित्व भुक्तानी तथा पुनर्सञ्चालन प्रस्तावमा निर्धारण गरिएबमोजिम दायित्व भुक्तानी सापटी फिर्ता गर्नु पर्नेछ । यसरी कोषमा फिर्ता गर्नुपर्ने रकम महासङ्घले समस्याग्रस्त सहभागी संस्थाको दायित्व भुक्तानी गरेपछि बचेको रकमले भ्याएसम्म सापटीको सम्पूर्ण रकम सहभागी संस्थाको जायजेथाबाट शोधभर्ना गर्नु पर्नेछ ।

३. पुनर्सञ्चालन खर्च सापटी

सहभागी संस्था समस्याग्रस्त भएको खण्डमा व्यवस्थापन समितिको खर्च व्यहोर्न व्यवस्थापन समितिलाई वा राष्ट्रिय सहकारी महासंघले व्यवस्थापन समितिबाट समस्याग्रस्त सहभागी संस्थाको सञ्चालनको जिम्मेवारी लिएमा त्यस्तो संस्थाको दायित्व भुक्तानी गरी पुनर्सञ्चालनमा ल्याउने सिलसिलामा लाग्ने प्रशासनिक खर्चबापत महासंघलाई कोषबाट सम्बन्धित सहभागी संस्थाको योगदानको दुई गुणा वा कोषको जम्मा स्रोतको दुई प्रतिशत वा कोषमा तत्काल मौज्दात रहेको अप्रतिबद्ध रकमको चार प्रतिशत वा निर्धारित पुनर्सञ्चालन खर्च आवश्यकताको अर्को जुन घटी हुन्छ सोसम्म रकम सापटी दिन सक्ने व्यवस्था गरिएको छ । पुनर्सञ्चालन खर्च सापटी कोष सञ्चालन समितिले स्वीकृत गरेको अवधिभित्र

व्यवस्थापन समितिले पेस गरेको समस्याग्रस्त सहभागी संस्थाको व्यवस्थापन प्रस्ताव वा महासंघले पेस गरेको दायित्व भुक्तानी तथा पुनर्सञ्चालन कार्ययोजनासहितको प्रस्तावमा निर्धारण गरिएबमोजिम व्यवस्थापन समिति वा महासंघको तर्फबाट शोधभर्ना गर्नु पर्नेछ । यसरी कोषमा फिर्ता गर्नुपर्ने रकम व्यवस्थापन समिति वा महासंघले समस्याग्रस्त सहभागी संस्थाको दायित्व भुक्तानी गरेपछि बचेको रकमले भ्याएसम्म सापटीको सम्पूर्ण रकम सहभागी संस्थाको जायजेथाबाट शोधभर्ना गर्नु पर्नेछ । कोषबाट प्रदान गरिएको दायित्व भुक्तानी सापटी वा पुनर्सञ्चालन खर्च सापटी वा सेवा शुल्कको रकम फिर्ता हुन सक्ने अवस्था नरहेको खण्डमा कोष सञ्चालन समितिले मिन्हा दिन सक्नेछ । तर त्यसरी मिन्हा दिनुअघि त्यस्तो सापटी वा सेवा शुल्कको रकम फिर्ता, शोधभर्ना वा प्राप्त हुन सक्ने अवस्था रहे, नरहेको भन्ने सम्बन्धमा यकिन गर्न उपसमिति गठन गरी सो उपसमितिबाट आधार प्रमाण सहितको प्रतिवेदन लिनु पर्नेछ ।

४. कार्यसञ्चालन तथा

व्यवस्थापन खर्च

कोषको कार्यालय केन्द्रीय विषयगत सङ्घ (नेफस्कून) मा रहने, कोष सञ्चालन समितिले कोषको कार्यसञ्चालनका लागि कोष प्रमुख र आवश्यक अन्य कर्मचारीको नियुक्ति गर्न

सक्ने, यसरी नियुक्ति नभएसम्म नेफस्कूनको कार्यकारी प्रमुखले नै कोष प्रमुखको रूपमा कार्य गर्नेछ र कोषलाई आवश्यक अन्य कर्मचारीसमेत नेफस्कूनले नै व्यवस्था गर्नु पर्नेछ । कोषको आम्दानी नभएसम्म कोष सञ्चालन समितिको खर्चलगायत कोष सञ्चालन खर्च केन्द्रीय विषयगत सङ्कले बेहोर्ने र यसरी भएको खर्चमध्ये सो सङ्कले वार्षिक लेखापरीक्षण प्रतिवेदनसमेतका आधारमा कोष सञ्चालन समितिले प्रमाणित गरेसम्मको खर्च कोषको आम्दानीबाट तोकिएको सीमाको रकमबाट शोधभर्ना दिन सकिने व्यवस्था छ ।

५. कोषको रकमबाट नेपाल सरकार वा नेपाल राष्ट्र बैंकको धितोपत्र खरिद गर्न सकिने

सहभागी संस्थाको सापटी मागको क्रम हेरी कोषको तरलता बढी रहेको, कोषमा न्यूनतम मौज्दात (दश करोड रुपैयाँ) कायम रहेको र नेपाल सरकारलाई रकम फिर्ता गर्न बाँकी नभएको अवस्थामा कोष सञ्चालन समितिले निर्णय गरेको अनुपात ननाघ्ने गरी कोषको रकमबाट नेपाल सरकारको बचतपत्र, विकास ऋणपत्र वा नेपाल राष्ट्र बैंकको ट्रेजरी बिललगायतको धितोपत्र खरिद गर्न सकिने छ ।

स्थिरीकरण कोषको प्रभावकारिताका लागि ध्यान दिनुपर्ने केही सवालहरू

स्थिरीकरण कोष सम्बन्धी केही सैद्धान्तिक प्रस्थापना र कानुनी प्राबधान सम्बन्धमा माथि चर्चा गरियो । सहकारी अभियानमा कोषको आवश्यकता विगतदेखि हुँदै आएको भएपनि नेपालको सन्दर्भमा यो नयाँ प्रयोग हो । कोषको आवश्यकता र महत्वका बारे अभियानमा आवद्द ठूलो पङ्तीमा जानकारीको अभाव देखिन्छ, कोषका बारेमा व्यापक सचेतना अभियान संचालन गर्नु आवश्यक छ । कोषमा रकम जति धेरै संकलन गरि कोषलाई व्यापक र मजबुत बनाउन सकियो त्यतिनै बढि सहभागि संस्थाहरूलाई लाभान्वित बनाउन सकिन्छ । हाल कायम गरिएको कोषको न्यूनतम मौज्दात (दश करोड रुपैयाँ) अत्यन्त न्युन भएको भएको हुँदा त्यसलाई क्रमशः वृद्धि गर्नु पर्ने साथै कोषमा सहभागिता सम्बन्धी विद्यमान मापदण्डमा थप लचकता अपनाई बढीभन्दा बढी संस्थालाई कोषमा सहभागी गराई मजबुत कोष निर्माण गर्नु आवश्यक छ कम्तिमा पनि बचत तथा ऋण सहकारीले जम्मा गरेको बचतको कम्तिमा पनि एक प्रतिशत रकम जम्मा भएको कोष प्रभावकारी कार्यान्वयन र परिचालनमा थप बल पुग्ने देखिन्छ, जसको लागि नीतिगत रूपमा कोषको अनिवार्य सहभागिता र नाफाको भन्दा पनि नाफा पुर्व नै कोषमा रकम बिनियोजन गर्ने व्यवस्था गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

कोषको स्थापना, प्रारम्भिक व्यवस्थापन र संचालन एवं परिचालनको सम्पूर्ण प्रक्रियामा नेफस्कूनको नेतृत्वदायी भूमिका रहने व्यवस्था गरिएको मात्र नभई प्रारम्भिक खर्च र जनशक्ति व्यवस्थापन समेत नेफस्कूनले नै गर्नुपर्ने व्यवस्था छ । यसरी अभियानको नेतृत्वकर्ता संस्थामा कोषको दायित्व र जिम्मेवारी दिइएको भएतापनि कोष परिचालनमा नेफस्कूनको भूमिकालाई सिमित गरिएको देखिन्छ । जबकी, नेफस्कूनले कोष व्यवस्थापन गर्दा त्यस वापतको प्रतिफल प्राप्त गर्ने विषय र कोष परिचालनमा नेफस्कूनको भूमिकालाई स्पष्ट परिभाषित गर्नुपर्ने देखिन्छ । यसका अलावा कोषले निश्चित लाभ आर्जन गर्ने गरी नेफस्कूनको माध्यमबाट कोषको निश्चित रकम अभियानमा परिचालन गर्नु उपयुक्त हुन्छ । त्यसैगरी, कोषको संचालन समितिमा सरोकारवाला मन्त्रालय, विभाग र महासंघको अनिवार्य प्रतिनिधित्वको व्यवस्था गरी अन्य कतिपय निकायहरूको सहभागिताबारे पुनरावलोकन गरी कोषमा योगदान गर्ने संस्था र निकायलाई संचालन समितिमा प्रतिनिधित्व गराउने व्यवस्था गर्नु उपयुक्त हुन्छ । सहकारी नियमावली, २०७५ को नियम ७४ मा कोषमा सहभागी सहकारी संस्थाले स्थिरीकरण कोषमा नियम २७ बमोजिमको रकम जम्मा गर्न सक्ने भनी स्वेच्छिक अधिकार प्रदान गरेको छ, जुन विषय सैद्धान्तिक रूपमा नै त्रुटीपूर्ण रहेको छ । कुनै संस्था कोषमा सहभागी भइसकेपछि नियम २७

बमोजिमको रकम कोषमा तोकिएको समयसीमाभित्र अनिवार्य रूपमा जम्मा गर्नुपर्ने बाध्यकारी व्यवस्था गर्नुपर्ने हुन्छ । तोकिएको समयसीमा भित्र तोकिएको रकम जम्मा नगरेमा निश्चित समयसम्म हर्जाना सहित रकम जम्मा गर्ने र सो पश्चात कोषको सदस्य नरहने व्यवस्था गर्नु पर्ने हुन्छ । कोषको रकम अपचलन भएमा त्यसका जिम्मेवार हरूलाई प्रचलित कानून बमोजिम कारवाही र क्षतिपूर्तीको व्यवस्था हुनु पर्दछ । सहभागी संस्थाले कोषबाट उपयोग गर्ने सापटी वा खर्च रकममा लाग्ने व्याज तथा सेवाशुल्क बारे स्पष्ट नीतिगत व्यवस्था गर्नुका साथै तोकिएको समयावधिभित्र फिर्ता नगरेमा त्यस्तो रकम फिर्ता गराउने विधिबारे स्पष्ट व्यवस्था हुनु आवश्यक छ । त्यसैगरी, अनुदान र मिनाह सम्बन्धी व्यवस्थाबारे समेत स्पष्ट परिभाषित हुनु पर्ने देखिन्छ यस प्रकारको प्राक्धान कार्यविधि संसोधनबाट हटाउन नै उपयुक्त हुन्छ । सहभागी संस्थाले स्थिरीकरण कोषमा गर्ने योगदान रकममा कर छुटको व्यवस्था हुनु आवश्यक छ किनकी यस कोषमा वित्तीय सहकारीहरूले नाफामा कर कट्टी गरेपश्चात कोषमा विनियोजीत गरेको रकम हो । स्थिरीकरण कोषमा सहभागी संघ संस्थाहरूलाई परिचालन गरिएको सापटी रकममा पनि केहि न्यूनतम प्रतिशतका दरमा व्याज रकम लिएमा पनि कोषको स्थायित्व र असल परिचालनको सम्भावना देखिन्छ, जुन स्थिरीकरण कोषको पहिलो बार्षिक परामर्श बैठकमा सहभागी संस्थाहरूले पृष्ठपोषण दिएका छन् ।

त्यस्तै मन्त्रालयबाट जारी भएको कार्यविधिहरूको अन्तर्गत आन्तरीक कार्यविधिहरू नै निर्माण गर्न नीतिगत रूपमा समस्या रहेकोले आन्तरीक कार्यविधि संचालन समिति तथा परामर्श बैठकद्वारा नै संसोधनको व्यवस्था हुनु पर्ने देखिन्छ । त्यस्तै नाफा पूर्व नै काषको अनिवार्य सहभागिता र संचालन समितिमा अभियानबाट प्रतिनिधित्व गर्ने सहभागी संघ संस्थाहरूको अनिवार्य कोषमा योगदानको व्यवस्था हुनुपर्ने साथै कोषको दिगो विकास तथा प्रभावकारी व्यवस्थापनका लागि सापटीमा निश्चित न्यूनतम व्याजको अवधारणा हुनुपर्ने र कोषमा नियमित रूपमा योगदान गर्ने संघ संस्थाहरूलाई योगदानको आधारमा अनुगमन तथा सुपरीवेक्षण कार्यक्रममा सहलियतका कार्यक्रमहरू गर्नुपर्ने हुन्छ जसले गर्दा स्थिरीकरण कोषमा सहभागितामा अभिवृद्धि हुने देखिन्छ ।

संक्षेपमा, स्थिरीकरण कोषमा सबै बचत तथा ऋण सहकारी संघ संस्थाहरू जो बचत तथा ऋणको कारोवार गर्दछन् अनिवार्य सहभागि हुने नीतिगत व्यवस्था हुनु पर्दछ । स्थिरीकरण कोषमा संकलन भएको रकम कोषमा आबद्ध जुन सुकै संस्था समस्यामा आए पनि जोखिम धान्न सक्ने आकारको हुनु पर्दछ । यसका लागि सामान्यतया कुल अभियानमा भएको बचतको १ प्रतिशत कम्तीमा हुनु पर्दछ । स्थिरीकरण कोष अभियानको प्रजातान्त्रीक नियन्त्रणमा सञ्चालन हुनु

पर्दछ । त्यसैले कोष बिषयगत केन्द्रीय संघको अभिन्न अंगको रूपमा कार्यान्वयनमा जानु पर्दछ । सामान्यतया कोषले प्रोत्साहनका माध्यमबाट अभियानले प्राप्त गरेको वा स्वीकार गरेको मानकहरूको कार्यान्वयनको सुनिश्चितता गर्नु पर्दछ । कोषमा आबद्ध संस्थाहरूको सही सञ्चालनको सुनिश्चितता कोषले बिषयगत संघको समन्वयमा गर्नु पर्दछ । स्थिरीकरण कोष संस्थागत विमा जस्तै हो । विमा कै अवधारणामा विकास गर्नु पर्दछ । स्थिरीकरण कोषमा आबद्ध संस्थाको सुपरिवेक्षण अनिवार्य र नियमित हुनु पर्दछ । प्रबिधिमा आधारित वास्तविक समयमा नै सुपरिवेक्षणको सुनिश्चितता हुनु पर्दछ, जसले गर्दा संस्थालाई जोखिम मुक्त बनाउन मद्दत पुग्दछ । बचत तथा ऋण सहकारी संस्था सम्बन्धी स्थिरीकरण कोष स्थापना तथा सञ्चालन कार्यविधि २०७६ को व्यवस्था अनुसार प्राप्त हुने तरलता सापटी, दायित्व भुक्तानी सापटी तथा पुन सञ्चालन सापटी जस्ता सुबिधामा कोषको आकार अनुसार सेवा थप गरी बचत सुरक्षण सम्म हुने व्यवस्था हुनु पर्दछ । स्थिरीकरण कोषले लिक्वीडेसन पुर्व मात्र काम गर्दछ । लिक्वीडेसनको प्रक्रिया पछि सामान्यतया कोषले काम गर्दैन । कोषको काम लिक्वीडेसन हुनवाट संरक्षण गर्नु हो । कोषले दिने सापटीमा व्याज हुँदैन । व्यवस्थापन खर्च मात्र लिएर सञ्चालन गर्नु पर्दछ । यसमा लाभको व्यवस्था गर्नु पर्दैन, खुद बचत पछि गएको ५ प्रतिशतले दश बर्षमा पनि **अभियानमा भएको बचतको**

१ प्रतिशत नपुग्ने भएको हुनाले संस्थाले जोखिम लिएको बचतको एक प्रतिशत रहने गरी नीतिगत सुधार आवश्यक छ । खुद बचतको पाँच प्रतिशत धेरै कम भएकोले, सहकारी विभागबाट प्रमाणीकरणको कार्यक्रमको समबन्धमा तुरुन्त नीतिगत व्यवस्था गर्ने या बचत तथा ऋण केन्द्रिय संघल अघि सारेका गुणस्तर सुनिश्चितता (प्रमाणिकरण) कार्यक्रमलाई मान्यता दिन आवश्यक देखिन्छ । फलस्वरूप नेफ्स्कूनले अघि सारेको प्रोवेशन कार्यक्रममा नेफ्स्कून र सहकारी विभाग बिच भएको समझदारीले पनि कोषको सहि परिचालनको दिशानिर्देश गरेको छ । स्थिरीकरण कोषको

व्यवस्थापनको आकार सानो हुनु पर्दछ साथै अभियानको अपनत्व हुने संचालन समितिको पनि व्यवस्थापन हुन आवश्यक छ । कोष परिचालनका लागि आवश्यक जनशक्ति मात्र व्यवस्थापन हुनु पर्दछ, बाँकी अभियानको जिम्मा संघको नै हुनु पर्दछ । स्थिरीकरण कोष बचत तथा ऋण सहकारी अभियानको सबै समास्या समाधानको प्रस्थानविन्दू भएकोले कोषको प्रभावकारी सञ्चालनमा ल्याउन सरोकारवालाहरूको ध्यान जानु पर्दछ नत्र विश्व अभ्यासमा सफल र अभियानलाई तथा सबै पक्ष बाट प्राप्त उपलब्धी सहकारी ऐन २०७४ र नियमावलीमा भएको व्यवस्थाको

व्यवहारिक र प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न नसकिएमा पछुताउनुको कुनै अर्थ रहदैन अतः सम्पूर्ण बचत तथा ऋण सहकारी संघसंस्थाहरूमा स्थिरीकरण कोषमा योगदानका लागि अपिल समेत गर्दै यसको व्यहारिक कार्यान्वयन र कोषको सुदपयोगितामा सबै पक्ष जुटनुको विकल्प छैन । जय स्थिरीकरण कोष, जय सहकारी ।

***लेखक नेफ्स्कूनको प्रमुख कार्यकारी अधिकृत हुनुहुन्छ ।**

Elenita “Leni” San Roque is the Chief Executive Officer of the Association of Asian Confederation of Credit Unions (ACCU). ACCU is the regional confederation of national credit union associations for 23 countries in Asia. Together, ACCU represents 32,809 credit unions with more than 50 million individual members in 23 countries.

Leni is a Certified Public Accountant and earned a certificate from the Women's Executive Leadership Program at the University of California – Berkeley. Leni receives the International Credit Union Development Educator designation given by the World Council of Credit Unions, the global body for credit unions. She was awarded the 2016 Athena Award by the Global Women Leadership Network, an award inspired by the goddess of Greek mythology who stands for strength, courage, and wisdom; and is presented to an individual who has made an outstanding contribution to women's leadership in the international credit union movement.

The credit union community still has cast some doubts regarding the significance of Stabilization Fund (SF). As a strong advocator and practitioner of the SF, what do you have to say to clear out the clouds of confusions?

As a strong advocate of the Stabilization Fund (SF), there may be doubts and confusion within the credit union community regarding its significance. Allow me to address those concerns and clear out the clouds of confusion:

1. **Financial Stability:** The Stabilization Fund's primary purpose is to ensure credit union's long-term financial stability and resilience. It is a buffer during economic downturns, unexpected losses, or other financial challenges. By building up national credit union reserves in the SF, credit unions can mitigate risks and protect their members' deposits.
2. **Risk Management:** The SF acts as a risk management tool, enabling credit unions in the network to absorb potential losses without jeopardizing their operations or the services they offer to their members. It provides a cushion to address unforeseen circumstances when the credit union's institutional capital is utilized due to sustained losses caused by loan defaults and interest rate fluctuations.
3. **Member Protection:** The SF plays a vital role in protecting credit union members. By maintaining a robust Stabilization Fund, credit unions can ensure that even in difficult times, they can continue to provide essential financial services to their members without compromising their financial health. It enhances members' confidence in their credit unions' stability and longevity.
4. **Regulatory Compliance:** Many regulatory bodies require credit unions to maintain certain capital reserves. The Stabilization Fund helps credit unions meet these regulatory requirements, ensuring compliance and avoiding potential penalties or restrictions. It contributes to the overall soundness of the credit union system.
5. **Collaborative Approach:** The SF operates on a cooperative principle, where credit unions pool

their resources and share risks collectively. This collaborative approach promotes solidarity and strengthens the credit union community. It allows smaller credit unions to benefit from the stability the SF provides, which they may not achieve individually.

6. **Historical Evidence:** The significance of the Stabilization Fund can be observed through past financial crises. During economic turmoil, credit unions with well-funded stabilization funds were better equipped to weather the storm and continue serving their members. It highlights the importance of having a financial cushion to navigate challenging times successfully.

In conclusion, the Stabilization Fund is a vital tool that ensures financial stability, risk management, and member protection within the credit union community. It provides a buffer against unexpected challenges, helps credit unions comply with regulatory requirements, and promotes collaboration and solidarity. The historical evidence of its importance further strengthens its significance.

In the global context, what are the best international practices of the SF? How has it assisted in bolstering the credit unions?

Internationally, several best practices have emerged regarding establishing and utilizing Stabilization Funds in the credit union sector, such as in Ireland, Korea, and Canada. These practices have assisted in bolstering credit unions by providing financial stability and resilience. Here are some noteworthy international practices:

1. **Adequate Funding:** Stabilization Funds should be adequately funded to ensure their effectiveness. It is recommended to establish a target level of reserves based on factors such as credit union size, risk profile, and regulatory requirements. Regular assessments and stress testing can help determine the appropriate funding level.
2. **Risk-Based Approach:** Implementing a risk-based approach is crucial for Stabilization Funds. Credit unions should contribute to the fund based on their risk profile, ensuring that those with higher risk exposures contribute proportionately more. This approach aligns contributions with the potential impact on the fund and promotes fairness.
3. **Prudent Investment Strategies:** Stabilization Funds should adopt conservative investment strategies to preserve and grow their reserves. It involves diversifying investments to mitigate risk, maintaining an appropriate mix of assets, and adhering to strict investment guidelines. Sound investment practices enhance the fund's ability to support credit unions during challenging times.
4. **Regular Stress Testing:** Regular stress testing of the Stabilization Fund helps assess its resilience and readiness to withstand adverse scenarios. Stress tests simulate various economic, financial, and operational stressors to evaluate the fund's ability to absorb losses. The results guide decision-making, risk management strategies, and adjustments to funding levels if needed.
5. **Transparent Governance:** Stabilization Funds should operate with transparent governance structures. It includes clear policies and procedures, effective risk management frameworks, and robust internal controls. Transparency enhances credibility, fosters trust among credit unions, and ensures the fund is managed in the best interests of its participants.
6. **Collaboration and Information Sharing:** Encouraging collaboration and information sharing among credit unions is essential. Stabilization Funds can facilitate peer-to-peer learning, knowledge exchange, and the sharing of best practices. It strengthens the credit union community by promoting collective understanding and better risk management practices.
7. **Communication and Education:** Effective communication and education about the Stabilization Fund are crucial. Credit unions should be informed about the fund's purpose,

benefits, and operational aspects. Regular updates, educational materials, and training sessions help credit unions understand the role of the fund and how it can assist them in times of need.

By adopting these international best practices, Stabilization Funds have successfully bolstered credit unions worldwide. They have provided stability, risk management support, and financial protection, ensuring credit unions' resilience and their members' long-term well-being.

How does statistics prove the effectiveness of the SF?

Statistics can be a valuable tool to demonstrate the effectiveness of the Stabilization Fund (SF) in supporting credit unions and contributing to their stability. While specific statistics may vary based on the jurisdiction and data availability, here are some critical ways in which statistics can provide evidence of the SF's effectiveness:

1. **Survival Rates:** Examining the survival rates of credit unions during periods of financial crises or economic downturns can highlight the SF's effectiveness. By comparing the survival rates of credit unions with and without access to a well-funded SF, statistical analysis can demonstrate the positive impact of the fund in helping credit unions weather challenging times and remain operational.
2. **Loss Absorption:** Statistics can illustrate the SF's ability to absorb losses and protect credit unions' financial health. By analyzing historical data on losses incurred by credit unions and the extent to which the SF covered those losses, one can quantify the fund's effectiveness in mitigating the impact of adverse events and reducing the likelihood of credit union failures.
3. **Deposit Protection:** Statistics related to deposit protection can showcase the SF's role in safeguarding members' funds. Examining the coverage ratio of insured deposits during financial stress or credit union failures can demonstrate the SF's ability to ensure

members' deposits are protected up to the insured limits, thereby maintaining public confidence in the credit union system.

4. **Return to Normal Operations:** Following a crisis or financial instability, statistics can indicate the SF's effectiveness in facilitating credit unions' return to normal operations. By tracking the time, it takes for credit unions to recover and resume full services after accessing support from the SF, one can assess the fund's role in minimizing disruptions and promoting a swift recovery.
5. **Regulatory Compliance:** Statistics can demonstrate SF's contribution to credit unions' regulatory compliance. Analyzing data on credit unions' capital adequacy ratios and comparing the performance of credit unions with and without access to the SF can provide insights into how the fund helps credit unions meet regulatory requirements and maintain financial soundness.
6. **Fund Performance:** Assessing the financial performance of the SF itself can provide statistical evidence of its effectiveness. Examining metrics such as the fund's growth rate, investment returns, and ability to replenish reserves after experiencing losses can demonstrate its ability to sustainably support credit unions and withstand adverse events.

It's important to note that statistical analysis should be conducted using appropriate data sources and methodologies and with consideration for other factors that may influence credit union performance. Additionally, the specific metrics used may vary based on the jurisdiction and the nature of the Stabilization Fund.

What role has the ACCU played in introducing the concept of SF in the Nepalese?

The Association of Asian Confederation of Credit Unions (ACCU) has played a significant role in introducing the Stabilization Fund (SF) concept

in Nepal. Here are some key contributions and initiatives undertaken by ACCU in Nepal:

1. **Knowledge Sharing and Training:** ACCU has been instrumental in organizing training programs, workshops, and seminars in Nepal to raise awareness about the importance and benefits of SFs. They have facilitated knowledge sharing among credit union leaders, managers, and regulators, providing them with insights into the establishment and management of SFs.
2. **Policy Advocacy:** ACCU has actively engaged with policymakers, regulators, and government authorities in Nepal to advocate for the establishment and recognition of SFs. They have highlighted the role of SFs in promoting financial stability, protecting members' interests, and enhancing the overall resilience of the credit union sector.
3. **Peer Learning and Exchange:** ACCU has facilitated peer learning and exchange programs where credit union representatives from Nepal have had the opportunity to interact with counterparts from other countries who have successfully implemented SFs. These exchanges have allowed Nepalese credit unions to learn from international experiences and adapt best practices to their local context.
4. **Resource Sharing:** ACCU has provided copies of SFs policies and frameworks from other countries, which serve as valuable resources for Nepalese credit unions and policymakers, providing evidence-based insights and guidance on the establishment and operation of SFs.

Overall, the ACCU has been a valuable partner in introducing and promoting the concept of SFs in Nepal. Through their knowledge sharing, technical assistance, policy advocacy, capacity building, and peer learning initiatives, they have played a crucial role in fostering a supportive environment for SFs and strengthening the credit union sector in Nepal.

In the Nepalese credit union context, the contribution in the SF has not increased despite persistent endeavor. How can we cope with this challenge?

Don't you think the statutory hindrances regarding the size and the structure of the SF is one of the strong reasons behind the number of contributors?

Coping with the challenge of low contribution to the Stabilization Fund (SF) in the Nepalese credit union context requires a strategic approach that addresses the underlying factors contributing to this issue. Here are some steps that can be taken to cope with this challenge:

1. **Enhance Awareness and Education:** Increase awareness among credit union members, leaders, and staff about the importance of SF and its benefits. Conduct targeted educational campaigns, workshops, and training programs to help credit unions understand the role of the SF in ensuring financial stability and member protection. Emphasize the long-term advantages of contributing to SF.
2. **Develop Incentives:** Introduce incentives to encourage credit unions to contribute to the SF. It can include offering preferential treatment or benefits to credit unions that actively participate in the SF, such as reduced fees, access to additional resources, or priority support in times of need. Incentives can serve as motivators and reward credit unions for their commitment to financial stability.
3. **Collaboration and Cooperation:** Foster a sense of collaboration and cooperation among credit unions in Nepal. Encourage credit unions to pool their resources and share risks through the SF. Emphasize the collective benefits and the power of solidarity in strengthening the credit union movement. Facilitate forums and platforms for credit unions to share success stories and lessons learned.

4. **Tailor Contribution Structures:** Consider revising the contribution structures to make them more flexible and manageable for credit unions, especially smaller ones. Explore options such as tiered contributions based on credit unions' size or risk profile. It ensures the contribution burden is distributed equitably and proportionately to each credit union's capacity.
5. **Provide Technical Assistance:** Offer technical assistance and support to credit unions in setting up and managing their SF contributions effectively. It can involve helping credit unions develop appropriate funding strategies, investment guidelines, risk management frameworks, and reporting mechanisms—to guide compliance with regulatory requirements related to SF contributions.
6. **Monitor and Evaluate:** Regularly monitor and evaluate the effectiveness of SF contributions and the impact on the credit union's financial stability. Assess the benefits and outcomes derived from the SF to showcase its value and encourage greater participation. Use data and statistics to demonstrate the positive impact of SF contributions in protecting credit unions and their members.
7. **Regulatory Support:** Engage with regulatory authorities to explore ways in which they can support credit unions in contributing to the SF. Advocate for regulatory measures recognizing and incentivizing SF participation while ensuring compliance with regulatory standards. Collaborate with regulators to create an enabling environment for credit unions to contribute to the SF actively.

Coping with the challenge of low SF contributions requires a comprehensive approach that addresses awareness, incentives, collaboration, tailored structures, technical assistance, monitoring, and regulatory support. By implementing these strategies, the Nepalese credit union movement can work towards increasing SF contributions and strengthening financial stability for all stakeholders.

In the present volatile economic condition and the numerous problems faced by the credit unions of Nepal, how could the SF be a rescuer?

In the present volatile economic conditions and the numerous problems faced by the credit unions of Nepal, the Stabilization Fund (SF) can serve as a rescuer by providing crucial support and stability. Here's how the SF can be a rescuer in challenging times:

1. **Financial Buffer:** The SF is a financial buffer for credit unions during economic volatility. It allows the credit union system to build up reserves that can be utilized to absorb unexpected losses, mitigate risks, and maintain the stability of its operations. During economic downturns or financial crises, SF provides a cushion to credit unions, ensuring their survival and continuity.
2. **Risk Mitigation:** Volatile economic conditions often come with increased risks, such as loan defaults, liquidity shortages, or interest rate fluctuations. The SF helps credit unions mitigate these risks by providing financial resources to overcome challenges. It enables credit unions to navigate through turbulent times confidently, ensuring their sustainability and protecting the interests of their members.
3. **Member Protection:** The SF plays a critical role in protecting the interests of credit union members. By maintaining a well-funded SF, credit unions can continue to provide essential financial services to their members, even in the face of economic difficulties. The SF ensures members' deposits remain safe and accessible, enhancing their confidence in the credit union and safeguarding their financial well-being.
4. **Collective Strength:** The SF operates on a cooperative principle, where credit unions pool their resources and share risks collectively. This collective strength is particularly beneficial in times of economic challenges. By leveraging the SF, credit unions can benefit from the combined financial capacity and resilience of the credit

union community, mitigating the impact of individual challenges and promoting collective stability.

5. **Confidence and Credibility:** A robust SF enhances the confidence and credibility of the credit union sector. It demonstrates the commitment of credit unions to financial stability and member protection. In turn, it can attract more members, investors, and partnerships, contributing to the overall growth and sustainability of the credit union movement in Nepal.

In summary, the Stabilization Fund can act as a rescuer for credit unions in Nepal during volatile economic conditions by providing a financial buffer, mitigating risks, protecting members, leveraging collective strength, and enhancing confidence and credibility. By accessing the help of the SF, credit unions can navigate through challenging times, maintain their operations, and continue serving their members effectively.

In regard to the legal provision, establishment and operational procedure of the SF, what marked differences do you find between Nepal and other ACCU members?

I can provide some general information on the establishment and operational procedures of SFs and highlight potential differences between Nepal and other ACCU members. Please note that you should consult the latest regulations and legal frameworks specific to Nepal for accurate and up-to-date information. Here are some general differences that could potentially exist:

1. **Legal Framework:** The legal framework governing SFs can vary between countries. Each country may have specific laws, regulations, or guidelines related to the establishment, operation, and governance of SFs. Differences may arise regarding the regulatory authority overseeing the SF, the criteria for eligibility and participation, and the specific reporting, auditing, and disclosure requirements.
2. **Mandatory vs. Voluntary Participation:** SF participation can be mandatory or voluntary for credit unions. In some countries, credit unions may be legally required to contribute to the SF, ensuring a collective risk-sharing mechanism. Participation may be voluntary in other cases, allowing credit unions to choose whether to join and contribute to the SF. The nature of the involvement can impact the overall effectiveness and coverage of the SF. Membership in SF is mandatory in Korean credit unions.
3. **Contribution Mechanisms:** The mechanisms for SF contributions can differ. Some countries may adopt a risk-based approach, where credit unions contribute proportionate to their risk profile or size. Others may have a flat-rate contribution system where all credit unions contribute equally. The specific formulas, calculations, and frequency of contributions can also vary.
4. **Funding Sources:** The sources of funding for SFs may vary. SFs can be funded through various means, including regular contributions from credit unions, fees or levies, investment income, or government support. The balance between these funding sources can differ, influencing the financial sustainability and adequacy of the SF.
5. **Investment Restrictions:** Regulations regarding the investment of SF reserves can differ between countries. Some jurisdictions may impose specific investment restrictions or guidelines to ensure the safety and liquidity of the SF funds. The types of permissible investments and the risk profile of these investments can vary, affecting the potential returns and resilience of the SF.
6. **Governance Structure:** The governance structure of SFs can vary in terms of board composition, decision-making processes, and transparency requirements. Some SFs may have a board of representatives from participating credit unions, while others may involve regulatory authorities or external experts. The level of transparency and accountability in the governance structure can also differ.

It's important to note that these differences are general observations and may not capture the specific nuances of SF regulations in Nepal and other ACCU member countries. To fully understand the marked differences, referring to the latest legal provisions, rules, and guidelines specific to Nepal and other relevant jurisdictions is recommended.

What plans does ACCU have to spread the message of the acute need of the SF in other member countries that are still struggling to introduce it?

ACCU will continue to undertake various efforts to spread the message of the need for the Stabilization Fund (SF) in member countries that still need help introducing it. Here are some potential plans that ACCU could consider:

1. **Advocacy and Awareness Campaigns:** to highlight the importance and benefits of SFs. ACCU could collaborate with its members, regulators, and government authorities to amplify the message.
2. **Peer Learning and Exchange Programs:** to allow credit union representatives from countries with established SFs to share their experiences and best practices with counterparts from countries still struggling to introduce SFs. Through these programs, ACCU can foster cross-country collaboration and knowledge transfer.
3. **Technical Assistance and Capacity Building:** ACCU may provide technical assistance and capacity-building support to member countries interested in establishing SFs. This assistance could include guidance on legal and regulatory frameworks, SF design and operation, risk management practices, governance structures, and financial management. ACCU could offer training programs, workshops, and consulting services tailored to the specific needs of each member country.
4. **Research and Publications:** ACCU may conduct research studies and publish

reports on the benefits and impact of SFs in various member countries. These publications can serve as valuable resources to raise awareness, inform policymakers, and provide evidence-based insights on the establishment and operation of SFs. ACCU could disseminate these publications through its website, conferences, and distribution networks.

5. **Policy Engagement and Collaboration:** ACCU engages with policymakers, regulators, and government authorities in member countries to advocate for the introduction and recognition of SFs. ACCU could actively participate in policy discussions, provide input on legal and regulatory frameworks, and collaborate with stakeholders to create an enabling environment for SF implementation. It could involve building partnerships, organizing policy dialogues, and contributing to relevant policy consultations.
6. **Case Studies and Success Stories:** ACCU could collect and showcase case studies and success stories from member countries that have successfully implemented SFs. These real-life examples can demonstrate the positive impact of SFs on credit unions' stability, member protection, and overall financial health. Sharing such stories can inspire and motivate other member countries to adopt similar measures.

It's important to note that ACCU's specific plans and initiatives may vary and evolve over time.

स्थिरीकरण कोषमा सहभागी संस्थाहरुको लागि सुपरिवेक्षण ढाँचा

दुर्गा प्रसाद ढकाल
नेफ्स्कून

पृष्ठभूमि

सहकारी ऐन २०७४ को दफा १०३ ले व्यवस्था गरेको बचत तथा ऋण सहकारी संस्था सम्बन्धि स्थिरीकरण कोष बचत तथा ऋण सहकारी अभियानको जगेडा कोष हो । बचत तथा ऋण विषयगत संस्था सञ्चालनमा सम्भावित जोखिमबाट संरक्षण गर्न त्यस्ता संस्थाहरू मिली एक स्थिरीकरण कोष खडा सक्ने प्राबधान सहकारी ऐनको दफा १०३ मा रहेको छ । सोही आधारमा बचत तथा ऋण सहकारी संस्था सम्बन्धि स्थिरीकरण कोष स्थापना भएको छ । स्थिरीकरण कोष आबद्ध सदस्यहरूको जोखिम व्यवस्थापनका लागि स्थापना भएको हो । यसका कार्यहरू पनि बचत तथा ऋण सहकारी अभियानमा देखिएको जोखिम कम गर्ने वा व्यवस्थापनमा सहयोग गर्ने हुनु पर्दछ । बचत ऋण सहकारीहरूको कारोवार तथा विकासमा अत्याधिक जोखिम बिद्यमान रहेको छ । यसको व्यवस्थापनमा सहकारीहरूको नै सहभागितामा कोष स्थापना

हुनु सुखद् कुरा हो । यसवाट सहकारीको एकका लागि सबै र सबैका लागि एकको भावनाको कार्यान्वयन भएकोछ ।

स्थिरीकरण कोषमा इच्छुक सहकारी संस्था, बचत तथा ऋण विषयगत केन्द्रीय सहकारी संघमा सदस्य रहेका सहकारी संस्था, राष्ट्रिय सहकारी महासंघ, राष्ट्रिय सहकारी बैंक, राष्ट्रिय सहकारी विकास बोर्ड, नेपाल राष्ट्र बैंक, मन्त्रालय नेपाल सरकारका अन्य निकाय र अन्तराष्ट्रिय सहकारी संघहरूको योगदान रहन सक्ने गरी कानूनी व्यवस्था रहेकोमा हालसम्म पनि अन्य सरोकारवाला निकायहरूको आर्थिक योगदान रहेको छैन । यसवाट पनि नाम अनुसार नै स्थिरीकरण कोष बचत तथा ऋण सहकारीहरूको कोषको रूपमा शुरुवात भएको छ । वित्तीय कारोवारमा देखिने आन्तरिक तथा वाह्य जोखिमहरूको समयमा नै पहिचान गरी त्यसको व्यवस्थापनमा सहजिकरण गर्नु यस कोषको मुल कार्य हो ।

बचत तथा ऋण सहकारीहरूको जोखिम

बचत तथा ऋण सहकारीहरूमा देखा पर्ने वित्तीय जोखिम सबै भन्दा कठिन जोखिम हो । विश्व ऋण परिषद्ले सिफारिस गरे बमोजिम पर्सको मापदण्ड भित्र रहेर बचत तथा ऋण सहकारी संस्थहरू सञ्चालन गर्नुपर्दछ । यदि तोकिएका मापदण्ड भन्दा बाहिर संस्थाको वित्तीय अवस्था भएमा जुनसुकै समयमा जोखिम सिर्जना हुन सक्छ । भाखा नाघेको ऋणको लागि आवश्यक जोखिम कोषको व्यवस्थापन, संस्थको समग्र वित्तीय संरचना, सम्पत्ती र त्यसको गुणस्तर, व्यवसायमा लागत तथा प्रतिफल दर, तरलता, बृद्धि जस्ता क्षेत्रहरूले वित्तीय स्तरीयता र जोखिमको व्यवस्थापनमा सहयोग पुग्न सक्दछ । त्यस्तै संस्थाले गरेको ऋण व्यवस्थापन स्तरले पनि जोखिम सिर्जना गर्दछ । ऋण जोखिम अन्तरगत ऋण नीतिको स्तरीयता र परिपालना, ऋण प्राप्त गरेको र चुक्त गरेको

सहज प्रमाण, ऋणको सेवाहरूको विकास, ऋण लगानी प्रक्रिया, असुली दर, सञ्चालक तथा कर्मचारीहरूमा रहेको ऋण, ऋणको सदुपयोगिताको अनुगमन तथा ऋण परिचालन क्षमतामा जोखिमहरू पाउन सकिन्छ ।

त्यस्तै सञ्चालन जोखिम अन्तरगत बचत तथा ऋण सहकारीहरूमा भुक्तानी उपकरणहरू तथा नगद प्राप्ति र भुक्तानीमा देखिने जोखिम, नगद नियन्त्रण प्रणाली, सञ्चालन त्रुटी व्यवस्थापन, मानव संसाधन विकास तथा क्षमता अभिवृद्धि, कार्य विवरण, कार्य सम्पादन मुल्याङ्कन, सन्तुष्टी जस्ता पक्षहरूले पनि बचत तथा ऋण सहकारीहरूमा जोखिम भएको पाउन सकिन्छ । कर्मचारीहरूको आचरण, व्यावहार, कार्यालय वातावरण, सुरक्षा प्रणालीहरूको उपयोग तथा ब्राण्डमा पनि जोखिम देख्न सकिन्छ । हालको समयमा बचत तथा ऋण सहकारीहरूको आकार र सञ्चालन ढाँचा पनि उच्च जोखिम युक्त छ ।

रणनीति व्यवसायिक योजना र बजार जोखिम सहकारीमा अर्को जोखिमको क्षेत्र हो । संस्थाहरूमा रणनीतिक व्यवसायिक योजना नहुनु, भएको योजना पनि वित्तीय सहकारीका सिद्धान्तमा भन्दा पनि सिमित स्वार्थमा केन्द्रीकृत हुनु, सञ्चालनमा स्तरीय नीति तथा कार्यविधिहरू नहुनु, उत्पादन तथा सेवाहरूमा स्तरीयता नहुनु, व्याजदर अत्याधिक अधिक वा न्यून हुनु, सदस्यहरूको छोड्ने दर, संस्थापकीय सरोकार, संरक्षकीय संबन्धन तथा सञ्चालकीय

सक्रियतामा न्यून स्तर कायम हुनु र बजारका जोखिमहरूको बिश्लेषण नहुनुले बचत तथा ऋण सहकारीहरू जोखिममा परेको देखिन्छ । त्यस्तै आन्तरिक नियन्त्रण तथा सूचना प्रविधिमा पनि उत्तिकै जोखिम रहेको छ । लेखा सुपरिवेक्षण समितिको सक्षमता, आन्तरिक लेखापरीक्षण कार्यविधिको अभाव, व्यवस्थापनमा जिम्मेवारी बाँडफाँड, योजना तथा बजेटमा आधारित खर्च प्रणाली, वाह्य लेखापरीक्षण, सूचना प्रविधिको उपयोग, सञ्चालन दक्षता तथा सदस्यहरूसँग सञ्चार प्रणाली आदिले पनि बचत तथा ऋण सहकारीको कारोवारमा जोखिम थपेको महसुस भएको छ ।

बैधानिकता तथा सूशासन जोखिम बचत तथा ऋण सहकारीहरूको आजको दिनको सबै भन्दा कठिन जोखिमको रूपमा देखा परेको छ । सम्पत्ति शुद्धीकरण निवारण सम्बन्धी निर्देशनको परिपालनामा संरचनात्मक क्षमतामा जोखिम देखिएको छ । सहकारी ऐन भएको व्यवस्थाहरूको कार्यान्वयन, एक सदस्य एक सहकारीको अवधारण, करको बढ्दो दर आदि बचत तथा ऋण सहकारीहरूमा थप जोखिम बढेको देखिन्छ । श्रम ऐनको कार्यान्वयन आज चुनौतिपूर्ण छ । सदस्यहरूको साधारण सभा प्रभावकारी बनि रहेको छैन । व्यवस्थापनमा सदस्यहरूको सहभागिता कमजोर देखिन्छ ।

बचत तथा ऋण सहकारीहरूमा जोखिम शब्द व्यवस्थापनको एक पक्षको रूपमा स्वीकार गरिनु पर्दछ । व्यवसायमा बिद्यमान जोखिमलाई व्यवस्थापकीय नियन्त्रणमा राखी

सदस्य मैत्री सेवा प्रदान गर्न र सरोकारवालहरूको बिच छबी उच्च बनाउन वा अर्को शब्दमा भन्दा जोखिमको सही व्यवस्थापन गर्न जोखिमको पहिचान र सही निधान आवश्यक हुन्छ । बचत तथा ऋण सहकारीहरूको संख्यात्मक विकास र प्रविधिको न्यून उपलब्धता र स्वीकार्यताले सबै बचत तथा ऋण सहकारीहरूको जोखिम सुपरिवेक्षण कठिन बनेको छ । बचत तथा ऋण सहकारीहरूमा आबद्ध सदस्य तथा सदस्यहरूको कारोवारको सानो आकारले गर्दा सुपरिवेक्षण खर्च बढी भएको छ तर परिणाम आएको छैन । त्यसैले बचत तथा ऋण सहकारीमा देखिने सबै किसिमका जोखिमहरूको व्यवस्थापन आजको आवश्यकता हो । यसका लागि जोखिम सुपरिवेक्षण आवश्यक छ ।

बचत तथा ऋण सहकारी सुपरिवेक्षणका आधारहरू

बचत तथा ऋण सहकारीहरूमा देखिने जोखिम व्यवस्थापन गर्न जोखिम सुपरिवेक्षण आवश्यक हुन्छ । जोखिम सुपरिवेक्षणका आधारहरू तपशिल बमोजिम रहेको छ ।

क) कानून परिपालनामा आधारित भई गरिने सुपरिवेक्षण

नेपाल सरकार तथा सम्बन्धित नियमकहरूको निर्देशनमा कानून परिपालन भए नभएको हेर्ने कार्यनै कानून परिपालनामा आधारित अनुगमन हो । यसले संस्थाले प्रचलित कानून मान्ने नमानेको वा उपयुक्त कार्यान्वयन गरे नगरेको

परीक्षण गरी कानून कार्यान्वयनका लागि सुभाब प्रदान गरिन्छ । कानून कार्यान्वयन नगरेमो तोकिएको दण्ड प्रदान गर्दछ तर जोखिम व्यवस्थापनमा खासै योगदान गर्दैन ।

ख) जोखिममा आधारित आई जारिने साकोस सुपरिवेक्षण

कानूनका अलावा पनि बचत तथा ऋण सहकारीहरूमा जोखिम बिद्यमान रहेको हुन्छ । यस अवधारणाले कानून भन्दा पनि भविष्यमा आउन सक्ने जोखिम को बिश्लेषण गरी संस्थाहरूको सुपरिवेक्षण गर्ने कार्यलाई प्राथमिकता प्रदान गर्दछ । यो वित्तीय क्षेत्रमा सन् २००७ पछि आएको नवीनतम अबधारणा पनि हो । यस सुपरिवेक्षणले जोखिमको आधारमा भविष्यमा संस्थाले गर्नु पर्ने कार्यहरूको मार्गदर्शन गर्दछ ।

बचत तथा ऋण सहकारी सुपरिवेक्षण तथा नियमनमा संलग्न संरचनाहरू

समग्र सहकारीहरू र बचत तथा ऋण सहकारीहरूको अनुगमनको अधिकार संघीय रजिष्ट्रारको रहेको भए पनि नेपाल राष्ट्र बैंक, प्रदेश सहकारी विभाग, बिषयगत संघहरू, बचत तथा ऋण सहकारीसम्बन्धी स्थिरीकरण कोष, स्थानीय तह, लेखा सुपरिवेक्षण समिति, आन्तरिक तथा वाह्य लेखा परीक्षक आदि सरोकारवालाहरूको भूमिका महत्वपूर्ण रहेको छ । तर कुनै संरचनाको पनि प्रभावकारी र पूर्ण भूमिका निभाएको सहकारी

अभियानमा देखिएको छैन ।

सहकारिता, स्व-नियमन र पेशागत सुपरिवेक्षण

बचत तथा ऋण सहकारीहरू सदस्यहरूको प्रजातान्त्रिक नियन्त्रणमा सदस्यहरू बिचमा नै सञ्चालन हुने व्यवसाय भएकोले नियमन र सुपरिवेक्षणमा पनि सहकारी सिद्धान्तको आधारमा हुनु पर्दछ । स्व-नियमन बचत तथा ऋण सहकारीहरूको आत्मा हो । कडा अनुशासनमा आधारित स्व-नियमनको स्थापित प्रणालीको अभ्यास आजको आवश्यकता हो । नेपाल सरकार वा अन्य कुनै पनि निकायले बचत तथा ऋण सहकारीहरूको सुपरिवेक्षण गर्न सम्भव छैन । त्यसका लागि एकीकृत स्वनियमन ढाँचा निर्माणको आवश्यकता छ साथै यसमा केन्द्रीय संघको महत्वपूर्ण भूमिका हुनुपर्दछ । यसका लागि सरोकारवालाहरूको तपशिल बमोजिमको भूमिका हुनु पर्दछ ।

जोखिममा आधारित सुपरिवेक्षणका लागि सरोकारवालाहरूको भूमिका

क) स्थिरीकरण कोषको भूमिका

जोखिम सुपरिवेक्षणमा स्थिरीकरण कोषको भूमिका भनेको Supervision of supervision practice को आधारमा परिभाषित गरिनु पर्दछ । कोषले प्रत्यक्ष रूपमा आबद्ध संस्थाको सुपरिवेक्षण

गर्दैन तर आवद्ध संस्थाको जोखिम सुपरिवेक्षण भईरहेको सुनिश्चित गरिनु पर्दछ । स्थिरीकरण कोषको व्यवस्थापकीय संरचना छरितो रूपमा विकास गरी जोखिम सुपरिवेक्षण भएको सुनिश्चित गरी त्यसको अभिलेख व्यवस्थापनमा मात्र केन्द्रीत गर्नु पर्दछ तर जोखिम सुपरिवेक्षणको हिसाबमा सबै भन्दा महत्वपूर्ण केन्द्र भनेको स्थिरीकरण कोष नै रहनु पर्दछ ।

ख) सहकारी मन्त्रालयको भूमिका

जोखिम सुपरिवेक्षण गर्न जोखिमका क्षेत्रहरूको पहिचान गर्न तथा नीतिगत रूपमा अनुकूल वातावरण तरी बचत तथा ऋण सहकारीहरूको सुरक्षाको लागि मन्त्रालयले नीतिगत सहजीकरण कार्यमा योगदान गर्नु आवश्यक छ । बचत तथा ऋणको मुख्य कारोबार गर्ने संस्था वा संघको अनुगमन प्रणाली तोक्ने ।

ग) सहकारी विभागाको भूमिका

सहकारी ऐनको दफा ९७ ले बचत तथा ऋणको कारोबार गर्ने संस्था वा संघको निरीक्षण तथा अनुगमनसम्बन्धी विशेष व्यवस्था गरेको छ । बचत तथा ऋणको मुख्य कारोबार गर्ने संस्था वा संघले तोकिए बमोजिम अनुगमन प्रणाली अवलम्बन गर्नु पर्ने व्यवस्था बमोजिमको प्रणाली विकास गर्ने । रजिष्ट्रार वा रजिष्ट्रारबाट अधिकार प्राप्त अधिकारीले बचत तथा ऋणको मुख्य कारोबार गर्ने संस्था वा संघले तोकिए बमोजिम अनुगमन प्रणालीमा आधारित भई निरीक्षण

तथा अनुगमन गर्ने व्यवस्था बमोजिम सहकारी विभागले कार्य सम्पादन गर्ने । संस्था वा संघको निरीक्षण तथा अनुगमन गर्दा रजिष्ट्रार वा रजिष्ट्रारबाट अधिकार प्राप्त अधिकारीले आवश्यकता अनुसार नेपाल राष्ट्र बैंक लगायतका अन्य निकायको सहयोग लिन सक्ने व्यवस्था स्पष्ट ऐनमा नै रहेकोले यसको कार्यान्वयन आजको आवश्यकता हो । बचत तथा ऋणको मुख्य कारोबार गर्ने संस्था वा संघको निरीक्षण तथा अनुगमनसम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

घ) नेपाल राष्ट्र बैंकको भूमिका

बचत तथा ऋण सहकारीहरू वित्तीय संस्थाहरू नै हुन् । नेपालका कुनै पनि सरकारी निकायहरू सबै संस्थामा पुग्न कठिन छ । त्यसैले बचत तथा ऋण सहकारीहरूको एकीकृत सञ्जाल निर्माण गरी सो सञ्जालको मात्र सुपरिवेक्षण गर्ने प्रणालीको विकास गरिनु पर्दछ । बचत तथा ऋण सहकारीहरूको केन्द्रीय बिषयगत संघमा आधारित भइ सञ्जालीकरण गरी केन्द्रीय वित्त सुबिधा सहितको सञ्जाल निर्माणमा राष्ट्र बैंकको महत्वपूर्ण भुमिका रहेको छ । सञ्जालको मात्र सुपरिवेक्षण गर्दा स्रोत पनि कम लाग्छ र स्व-नियमनको परिपालना पनि सम्भव हुन सक्छ ।

ङ) बिषयगत संघहरूको भूमिका

जोखिम सुपरिवेक्षणका लागि सबै भन्दा कार्यकारी भुमिका केन्द्रीय बिषयगत संघको हुनु पर्दछ ।

बचत तथा ऋण सहकारीहरूको अनुशासन पालना नभएकोमा केन्द्रीय बिषयगत संघ जिम्मेवार हुने प्रणाली स्थापित हुनु पर्दछ । बचत तथा ऋण सहकारीहरूको प्रबर्द्धन भन्दा स्व-नियमनको प्रबर्द्धन आजको आवश्यकता हो । केन्द्रीय बिषयगत संघमा आबद्ध सबै सदस्यहरूको जिम्मेवारीपूर्वक सुपरिवेक्षण गर्ने र सो कार्यका लागि कोषबाट स्रोत उपलब्ध गराउने प्रणालीको विकास हुनु पर्दछ ।

च) प्रदेश तथा स्थानीय तहहरूको भूमिका

बचत तथा ऋण सहकारीहरूको सन्दर्भ र जोखिम व्यवस्थापनको लागि नेपालको संबिधान २०७२ को अनुसूची ५ बमोजिम संघीय नियामकीय जिम्मा संघीय सरकारको भएकोले प्रदेश तथा स्थानीय तहहरू प्रबर्द्धनका क्रियाकलापमा संलग्न हुन उपयुक्त देखिन्छ ।

छ) आन्तरिक लेखापरीक्षक र वाह्य लेखापरीक्षकको भूमिका

जोखिम सुपरिवेक्षणमा नब्बे प्रतिशत काम आन्तरिक लेखापरीक्षक वा लेखा सुपरिवेक्षण समितिको हो । लेखा सुपरिवेक्षण समितिले वास्तविक रूपमा आन्तरिक लेखा सुपरिवेक्षण गरेको हुनु पर्दछ । आन्तरिक लेखापरीक्षकको प्रतिवेदन नियामक निकाय तथा स्थिरीकरण कोषका लागि उपलब्ध हुने प्रणाली विकास गर्नु पर्दछ । आन्तरिक लेखा सुपरिवेक्षण समितिको प्रतिवेदन केन्द्रीय बिषयगत संघले बिश्लेषण गर्ने प्रणाली विकास गर्नुपर्दछ र सोको आधारमा मात्र कोषबाट

आर्थिक स्रोत उपलब्ध गराउने व्यवस्था हुनु पर्दछ ।

बचत तथा ऋण सहकारी संस्थासम्बन्धी स्थिरीकरण कोषको काम जोखिम व्यवस्थापनमा अग्रिम रूपमा सक्रिय तटस्थ र पेशगत संगठनको रूपमा स्व-नियमन प्रबर्द्धनका लागि कार्य गर्ने भएकोले केन्द्रीय बिषयगत संघमा रहेको स्थिरीकरण कोषको विवेकपूर्ण कार्यान्वयन आवश्यकता हो । यसले सरोकारवाला निकायहरूले जोखिम व्यवस्थापनमा गर्नु पर्ने कार्यहरू समयमा गरेको सुनिश्चित गर्ने र सम्पादन हुन नसकेमा आवश्यक सहजीकरण गर्ने कार्य गर्नु पर्दछ ।

सहकारी क्षेत्रमा नीतिगत अवधारणा र स्थिरीकरण कोषमा साभेदारीका सम्भावनाहरु.....

✍ **नविन राज दाहाल***
बरिष्ठ अधिकृत, नेफ्स्कून

पृष्ठभूमि:

नेपालको संविधानको धारा २९६ को उपधारा (१) बमोजिम समाजवाद उन्मुख दिगो अर्थतन्त्रको परिकल्पना साकार पार्न राज्यले विगतको सहकारी अभ्यासका सिकाईलाई संस्थागत गरी नयाँ सहकारी ऐन, २०७४ जारी गर्‍यो । सहकारीलाई रोजगार, उत्पादन, आय, सामाजिक न्याय र स्वावलम्बन समाजको रूपान्तरणीय सुधार नै सहकारिताको अभ्यास हो भन्ने सोचलाई आत्मासाथ गरी सहकारी नियमावली, २०७५ को नियम (११) ले सहकारी संस्था र संघलाई पाँच बर्गमा वर्गीकरण गर्‍यो । (क) उत्पादनमुखी सहकारी संस्थाहरुले सदस्यहरु माँफ छरिएर रहेको सीप, प्रविधि, र ज्ञानको प्रयोगबाट उत्पादनमा बृद्धि गर्नु, (ख) उपभोक्ता सहकारी संस्थाहरुले उत्पादन भएको वस्तु तथा सेवाको वजारीकरण, प्रतिकीकरण, लेवलिङ र प्याकेजिङको माध्यमबाट सदस्यहरुमा उत्पादन विक्रीको सुनिश्चितता कायम गर्नु, (ग) वित्तीय

सहकारी संस्थाहरुले छरिएर रहेको साना पूँजीलाई एकत्रित गरी मध्यम, मझौला तथा ठुला उद्यम क्षेत्रमा लगानी गर्न पूँजी निर्माण गरी

**भावि दिनमा
कोषको पूँजीगत
संरचना राज्यको पूँजी
कोष भन्दा अधिक हुने
र त्यस्तो अवस्थामा
राज्यलाई संकट पर्दा
यस कोषले थुन्नु
पर्ने अवस्था सिर्जना हुने
देखिन्छ ।**

उत्पादनशील क्षेत्रलाई जोड दिनु, (घ) श्रमिक सहकारी संस्थाहरु उत्पादन, उपभोग्य वस्तुको वजारीकरण, र सहकारी क्षेत्रमा आवश्यक दक्ष श्रमिकको आपूर्ती तथा रोजगार सिर्जना गर्नु, र (ङ) बहुउद्देश्यीय सहकारी संस्थाहरुले आफ्नो उद्देश्यमा केन्द्रित रही

उद्यम र पेशामा सदस्यहरुको जीवनस्तर बृद्धिमा काम गर्नु नै सहकारीको मुलमर्मको रूपमा लिएको हो । हामी यस मर्मबाट बाछिटिएका अवस्थामा छौं । सहकारी-सहकारी विचमा प्रतिस्पर्धाका रूपमा आफैले आफैमा प्रतिस्पर्धीको रूपमा हेरिरहेका छौं । समर्ग सहकारी अभियान आफ्नो उद्देश्यमा केन्द्रित भई नतिजामुखी उद्देश्य प्राप्तिमा जोड दिनु पर्ने देखिन्छ । सहकारीबाट संविधानको मर्मलाई टेकेर समाजवाद उन्मुख अर्थतन्त्रको दिगोपना नै सहकारिताको अभ्यास हो । विकास र समृद्धिका लागि राज्य नागरिकबाट दवाबमा छन् । गतिशिल परिवर्तनसँगै सर्व साधारणहरु नयाँ विकासका खोजीमा रुमल्लिएको र नतिजामुखी परिवर्तनको अपेक्षामा आशाजित भएको अवस्था छ । हिजो विकासलाई मानवको सोचसँग जोडियो भने आज सँस्कारसँग जोडिन पुगेको छ । शील र विचारको रूपान्तरणीय परिवर्तनमार्फत मानव सभ्यताको पूर्ण विकास गरिनुपर्ने

धारणा पनि छ । यस्ता अभ्यासमा सहकारीलाई संविधानले तीन खम्बा अर्थ नीतिमा प्रमुख खम्बाको रूपमा लिएको छ । सहकारी ऐन, २०७४ को पूर्ण कार्यान्वयनमा सरकार निरन्तर क्रियाशिल रहेको देखिन्छ । तर अभियानमा सवाल केन्द्रित एक्यवद्धता हुनुपर्ने देखिन्छ । यसै सदर्भलाई जोड्दा बचत तथा ऋण सहकारी अभियानबाट प्राप्त उपलब्धिको एक अमुल्य नतिजा स्थिरीकरण कोष हो । वित्तीय कारोवार गर्ने सहकारी संस्थाहरूले स्तरीकरण र स्थिरीकरण जस्तो मूल दुईमार्गलाई अवलम्बन तथा परिपालना गरिएन भने देशमा सहकारी क्षेत्रमा विपद् आउन सक्छ । स्थिरीकरण कोष मन्त्रालयबाट मिति २०७९ साल जेष्ठ २७ गते आधिकारिक रूपमा खडा भएको बचत तथा ऋण सहकारी अभियानको एक सुरक्षण कवजको रूपमा स्थापित कोष हो । सहकारी ऐन, २०७४ को दफा १०३, सहकारी नियमावली, २०७५ को नियम ७४ तथा बचत तथा ऋण सहकारी संस्थासम्बन्धी स्थिरीकरण कोष स्थापना तथा सञ्चालन कार्यविधि, २०७६ को दफा ६ बमोजिम कानूनी आधार सहित बचत तथा ऋण सहकारी अभियानलाई सुदृढ र सुरक्षित प्रत्याभुती गरी संस्थागत सुरक्षण कवजको रूपमा स्थापित र क्रियाशिल छ । कोषले बचत तथा ऋण सहकारी अभियानको वित्तीय सुरक्षा, सुशासन प्रत्याभुती, संस्थागत स्थायित्व, सहकारीको वित्तपोषण, जोखिम न्यूनीकरण र नतिजामुखी अनुगमन प्रणालीको आधारका रूपमा अभियानबाट प्राप्त उपलब्धिको एक

मेरुदण्ड भूमिका निर्वाह गरिरहेको छ । यस कोषले बचत तथा ऋण सहकारी संस्थाको स्थायित्व, विश्वासिलो सुरक्षा कवजको रूपमा तरलता सापटी, दायित्व भुक्तानी र व्यवस्थापनको सुदृढीकरणको अभ्यासमा सहयोग तथा सहजीकरण गर्दै आइरहेको छ ।

सहकारी मुल्य मान्यता र कानुनी व्यवस्थाका आधारमा नेपालको सहकारी क्षेत्रमा नयाँ प्रयोगका रूपमा स्थापना भएको स्थिरीकरण कोष कार्यान्वयनसम्बन्धी रणनीतिहरू तयार गरिएको छ । यस कोषको यस्ता अभ्यासमा भोली विभिन्न निकायहरूसँग साभेदारीमा नमुना कार्य गर्न सकिन्छ । साभेदारी अर्न्तगतः

- ◆ बचत तथा ऋण सहकारीको सुशासन प्रत्याभुतीमा सहजीकरण,
- ◆ नतिजामुखी अनुगमन,
- ◆ संस्थाहरूलाई संस्थागत विकास,
- ◆ संस्थाहरूको सवलीकरण तथा सुदृढीकरण,
- ◆ संस्थाहरूको नीतिगत परामर्श सेवा जस्ता कामहरूमा साभेदारी गरी बचत तथा ऋण सहकारीलाई सुरक्षित र सुशासितको अभ्यासमा कोष रहनुपर्छ । संस्था सुशासित पश्चात पनि संस्थामा प्राकृतिक तथा माहामारीका रूपमा विपद् आएमा कोषले सुरक्षा कवजको रूपमा सहयोग तथा हौसला प्रदान गरिनुपर्छ । यसका लागि कोषले विभिन्न दातृ निकाय, सरकार पक्ष, सहकारी संघ तथा विषयगत सरोकारवालाहरूसँग काममा साभेदारी गरी काम

गर्नुपर्ने हुन्छ । भावि दिनमा कोषको पूँजीगत संरचना राज्यको पूँजी कोष भन्दा अधिक हुने र त्यस्तो अवस्थामा राज्यलाई संकट पर्दा यस कोषले थेग्न पर्ने अवस्था सिर्जना हुने देखिन्छ । साथै राज्यलाई कोषले नीतिगत रूपमा वित्त पोषण पनि गर्नुपर्ने अवस्था हुन सक्छ । साभेदारीमा सरकार, सहकारी र सरोकारवाला पात्रहरूबीच औपचारिक सम्मौता गरिँदा साभेदार पक्षहरूको सेवाको ढाँचा, निर्माण, सञ्चालन, तथा वित्त व्यवस्थामा जोखिम विभाजनका साथै फाइदाको साभेदारी हेरिनुपर्छ । कोषले साभेदारी गर्दा कोषको मर्म, सहकारी अभियानको चाहना र बचत तथा ऋण सहकारीहरूको वित्तीय अभिवृद्धिलाई आधार बनाउनु पर्छ । यसर्थ कोषसँग गरिने साभेदारीका सम्भावना र क्षेत्रहरू निम्न छन् ।

साभेदारीका

सम्भावनाहरू :

- बहस तथा पैरवी
- तालिम, शिक्षा र क्षमता अभिवृद्धि
- सहकारी सुशासन परीक्षण तथा परिपालना
- स्तरीकरणका कार्यक्रम सञ्चालन
- स्थलगत तथा गैर-स्थलगत रूपमा जोखिम अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण
- प्रवर्द्धनात्मक क्रियाकलापहरू सञ्चालन
- बचत तथा ऋण सहकारी संस्थाहरूको व्यवस्थापन सूचना प्रणाली सुधार
- जीवन्त अनुगमन प्रणाली सुधार

साम्भेदारीका क्षेत्रहरू :

१. विधि तथा प्रविधि
२. पूँजी तथा सुरक्षा

कोषको अपेक्षाकृत

उपलब्धिहरू :

- बचत तथा ऋण सहकारी संस्थाहरूमा आवद्ध शेयर धनीहरूको बचत तथा शेयरको सुरक्षा प्रत्याभुती भएको हुनेछ ।
- बचत तथा ऋण सहकारी संस्थाहरूको वित्तीय कारोवार एकद्वार प्रविधिमा भएको हुनेछ ।
- स्थानीय तह, प्रदेश र संघबाट एकल तथा संयुक्त रूपमा अनुगमन प्रणालीको कार्यान्वयनबाट बचत तथा ऋण सहकारी संस्थाहरू स्तरीकृत तथा सुशासनमा सञ्चालन भएको हुनेछ ।
- सहकारी तथा गरिबी निवारण सम्बन्धी व्यवस्थापन सूचना प्रणाली (कोपोमिस) को प्रभावकारी कार्यान्वयन भएको हुनेछ ।
- कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा बचत तथा ऋण सहकारी क्षेत्रको योगदान निर्धारण भएको हुनेछ ।
- सहकारी सम्बन्धी प्रस्तावित दीर्घकालीन रणनीति योजना कार्यान्वयनमा बचत तथा ऋण सहकारी संस्थाको भूमिका अग्रणी हुनेछ ।
- सहकारीमा महिला सदस्यता ५३ प्रतिशत पुगेको हुनेछ ।
- सञ्चालकमा महिला सहभागिता ४३.५ प्रतिशत पुगेको हुनेछ ।
- बचत तथा ऋण सहकारी संस्थामार्फत परिचालित शेयर र बचत पूँजीले सरकारको वार्षिक वचत लक्ष्यलाई सघाउ पुऱ्याएको हुनेछ ।

- बचत तथा ऋण सहकारी संस्थामार्फत परिचालित ऋण उत्पादनशिल क्षेत्रको दरमा बृद्धि भएको हुनेछ ।
- बचत तथा ऋण सहकारी क्षेत्रबाट मात्र वार्षिक थप १७ हजार प्रत्यक्ष रोजगारी सिर्जन भएको हुनेछ ।

निष्कर्ष :

साम्भेदारीमा सरकार, सहकारी र सरोकारवालाहरूनै औपचारिक निकायहरू हुन् । साथै राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय विषयगत अभियानका निकाय र विकास साम्भेदारले पनि बचत तथा ऋण सहकारी संस्थाहरूको स्तरीकरण कार्यक्रम लगाएत सदस्यहरूको सुरक्षा प्रत्याभुतीमा साम्भेदारमार्फत सिकाईको तिर्थाटनको रूपमा विकास हुने देखिन्छ । सार्वजनिक निजी साम्भेदारी नीति, २०७२ र सार्वजनिक निजी साम्भेदारी तथा लगानी ऐन, २०७५ अनुसार साम्भेदारीका विभिन्न प्रकारहरू छन् जस्तै स्वामित्वकरण तथा हस्तान्तरण, हस्तान्तरण तथा सञ्चालन जस्ता अन्य पनि रहेका छन् । यसले पनि साम्भेदारीका मार्ग प्रसस्त गरेको छ । अर्थतन्त्र र लोकतन्त्रमा सहकारी अभ्यासको स्तरले साम्भेदारीका चरण परिष्कृत हुदै गएको पाइन्छ । नापाको समूह प्रतिवेदन, २००३ ले साम्भेदारीका पाँच चरणमा सहकारिता, करार तथा अनुदान, पारस्परिक सहयोग, साम्भेदारी र उच्च उपलब्धि साम्भेदारी उल्लेख गरेको थियो । आधुनिक सन्दर्भमा साम्भेदारीलाई चौथो र पाँचौ चरणका साम्भेदारी मोडललाई मान्न सकिन्छ । नेपालमा

परम्परागत सँस्कारलाई सन्दर्भ लिँदा सहकारी र साम्भेदारी सँगै जोडिएका परिपूरक पनि अभ्यासमा देखिन्छन् । स्थिरीकरण कोषमा पनि बचत तथा ऋण सहकारीको स्तरीकृत र सुरक्षा दुवैको परिपूरक हुन् । कोषको दिगोपना र स्वाचालित अभ्यासको क्रममा साम्भेदारीमार्फत उद्देश्य परिपूर्यमा केन्द्रित हुनुपर्ने देखिन्छ । यसका लागि नीति तथा संस्थागत संरचनामा अभियान र सरकार रहेको स्थिरीकरण कोषलाई राज्यको अपनत्वका लागि सार्वजनिक निजी साम्भेदारी ऐन, विदेशी लगानीसम्बन्धी ऐन, सार्वजनिक निजी साम्भेदारी नीति, लगानी बोर्ड नेपाल ऐन लगाएतका विशेषीकृत नीतिगत संरचनामा क्षेत्रगत कानूनले सहकारीको मुख्य मान्यता र सिद्धान्तको परिपालनाका लागि कोषलाई प्राथमिकताको स्वतन्त्र तथा स्वायित्व संयन्त्रमा राखिनुपर्ने देखिन्छ ।

***लेखक स्थिरीकरण कोषको व्यवस्थापनमा हुनुहुन्छ ।**

जनता सहकारी समित २०८०

सहकारी संस्थामा तरलता अभाव बढिरहेको अवस्थामा सहकारी संस्था र सदस्यहरूबीच विश्वासको वातावरण कमजोर बनिरहेको छ । सामाजिक सञ्जाल र आमसञ्चारमा दैनिकजसो सहकारीका नकारात्मक समाचारहरूले स्थान ओगटिरहेको अवस्थामा जनता प्रकाशन तथा प्रसारण लिमिटेडले जनता सहकारी सम्मेलन २०८० आयोजना गरी सञ्चार क्षेत्र र सहकारी क्षेत्रबीच सकारात्मक सन्देश प्रवाहित गर्न सफल भएको छ । स्थिरीकरण कोष र जनता प्रकाशन तथा प्रसारण लि.को सहकार्यमा सहकारी क्षेत्रका समस्या समाधानको उपाय खोज्ने उद्देश्यले आयोजना गरिएको सम्मेलन बचत तथा ऋण सहकारी अभियान, नियामक निकाय, आबद्ध सदस्यहरू र अन्य सरोकारवाला निकायहरूबीच विश्वासको वातावरण निर्माणमा कोशेढुङ्गा बनेको छ । भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालयका सचिव डा. दामोदर रेग्मीले सहकारी क्षेत्रको समस्या समाधान गर्ने प्रयत्न भइरहेको, त्यसको लागि समस्या पहिचान हुनुपर्ने र समस्याको आधारमा समाधानका उपायहरू अवलम्बन गर्न सकिने सन्देश प्रवाहित गरी राज्यको तर्फबाट अभियानको संरक्षकत्व एवम् अभिभावकत्व ग्रहण गरेको छ ।

साकोस अभियानको सुरक्षा कवचको रूपमा रहेको स्थिरीकरण कोष मार्फत साकोसको समग्र सुरक्षा, सुशासन र दीगोपनाको लागि कानून मन्त्रालय, अर्थ मन्त्रालय, नेपाल राष्ट्र बैंक, सहकारी विभाग, राष्ट्रिय सहकारी महासंघ र राष्ट्रिय सहकारी महासंघले सहकारी क्षेत्रका समसामयिक सवालहरूमा छलफल एवम् मार्गदिशा पहिचानको लागि संस्थागतरूपमा प्रतिनिधित्व भएको यो नै सबैभन्दा उच्चस्तरको सार्वजनिक मञ्च बन्न सफल भयो । सहकारी र सञ्चार क्षेत्रमा सहकार्यको नयाँ अभ्यासले अविश्वासको वातावरण हटाउन सकारात्मक सन्देश प्रवाह गर्‍यो । नेपालको सहकारी अभियान र विशेषतः बचत तथा ऋण सहकारी अभियानमा व्यवस्थापन गर्न सकिने तहको जोखिम चाप रहेको निश्कर्षले सम्पूर्ण

सरोकारवाला पक्षहरूलाई जिम्मेवार बनाउन सफल रह्यो ।

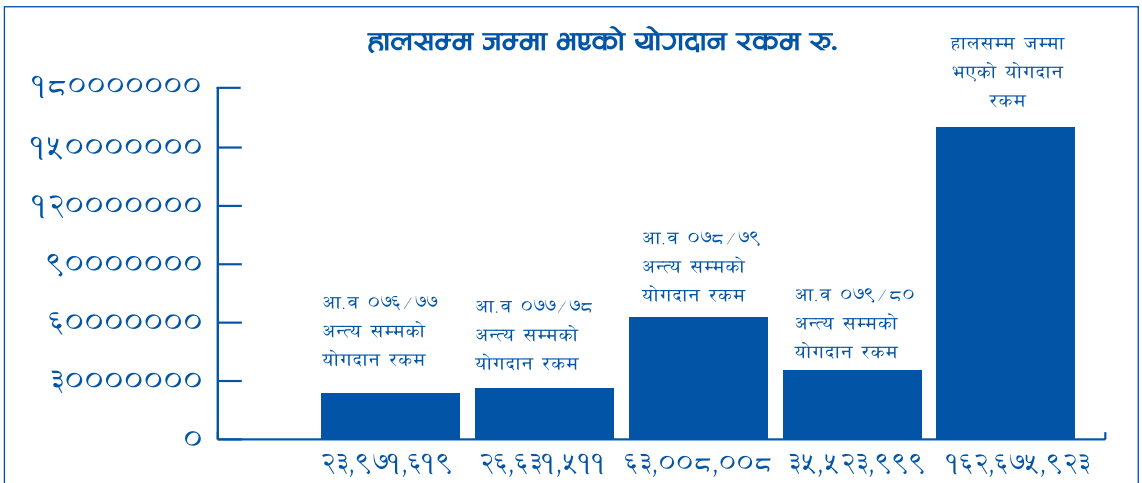
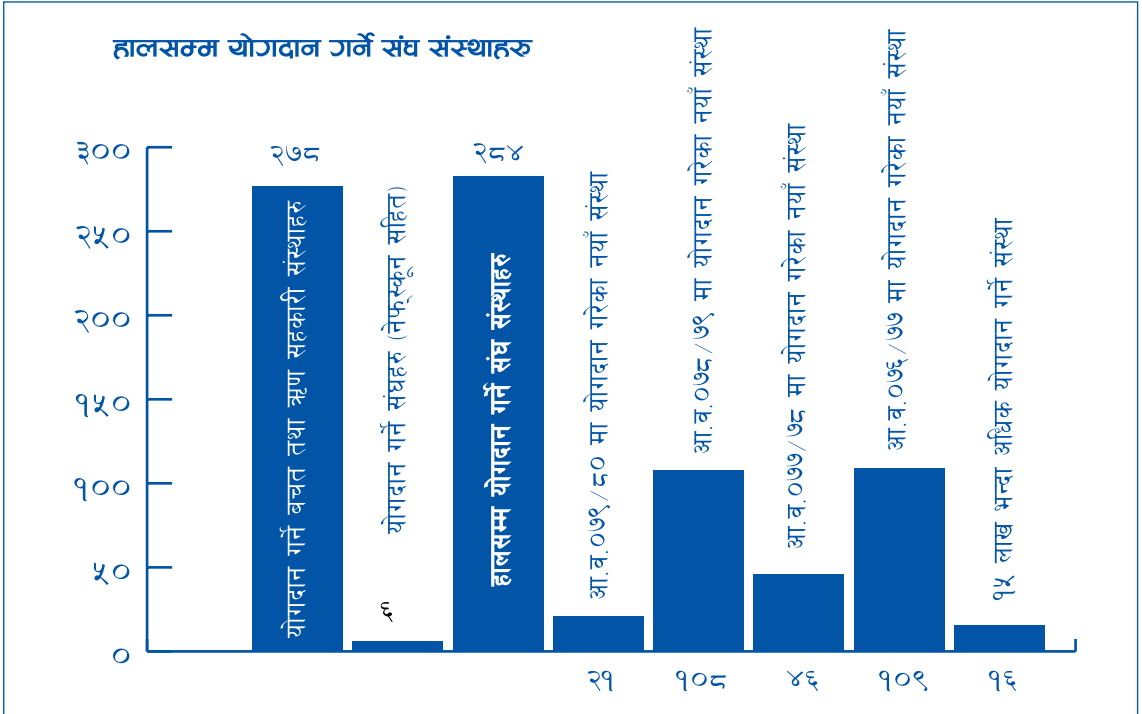
वित्तीय क्षेत्रमा जहिलेसुकै दवाव सिर्जना हुन सक्ने । वर्तमान समस्या समग्र अर्थव्यवस्थाको प्रभावको रूपमा देखिएको । सरोकारवाला पक्षहरूको सकारात्मक पहलबाट व्यवस्थापन एवम् पुनःजागरण गर्न सकिने । बजारमा हुने तरलता उतारचढाव मात्र होइन साकोसको वित्तीय सुशासन, स्तरीकरण कार्यक्रम, र अनुगमनका साथै वित्तीय सुरक्षाको लागि स्थिरीकरण कोष समाधानको रूपमा परिकल्पना गरिएको । स्थिरीकरण कोषको विद्यमान कानुनी एवम् संरचनागत व्यवस्थाहरू सापेक्षित एवम् जोखिम धान्ने गरी सम्पूर्ण साकोसहरूको सहभागितामा सञ्चालन हुनुपर्ने । सञ्चालन समितिमा योगदान गर्ने सबै संघ संस्थाहरूले योगदान गर्नुपर्ने लगायतका निश्कर्ष सहित सम्पन्न सम्मेलन स्थिरीकरण कोषको लागि मात्र नभई नेपालको समग्र सहकारी अभियानमा सञ्चार संस्थाबाट आयोजित एक ऐतिहासिक सम्मेलन बन्न सफल भएको छ ।

कार्यक्रममा सहभागी भई सहकारी अभियान, विशेषतः स्थिरीकरण कोषका सन्दर्भमा सकारात्मक सन्देश सहित अभिभावकत्व गर्नुहुने भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालयका सचिव डा. दामोदर रेग्मी, कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालयका सचिव धनराज ज्ञवाली, सहकारी विभागका रजिष्ट्रार नमराज घिमिरे, अर्थ मन्त्रालयका सहसचिव धनीराम शर्मा, नेपाल राष्ट्र बैंकका कार्यकारी निर्देशक प्रदीप पौडेल, राष्ट्रिय सहकारी महासंघका अध्यक्ष मीनराज कँडेल, राष्ट्रिय सहकारी बैंकका अध्यक्ष के.बी. उप्रेती इतिहासमा धन्यवादको पात्र बनिरहनुहुनेछ । नेफ्स्कून एवम् बचत तथा ऋण सहकारी सम्बन्धी स्थिरीकरण कोष सञ्चालन समितिका अध्यक्ष परितोष पौड्याल लगायत सञ्चालन समिति ऐतिहासिक कार्यक्रम सञ्चालनमा सहकार्य गरी इतिहास लेखाउन सफल रह्यो ।

सापटी व्यवस्थापन अवस्था

मिति	सापटी ऋणको नाम	सापटी लिएको रु.	सापटी फिर्ता रु.	सापटी बाँकी रु.
२०७९/१०/२९	श्रीमाई बज्रवाराही साकोस, ललितपुर स.नं. १८१२	३०,००,०००	१०,००,०००	२०,००,०००
२०७९/१०/२९	श्री डाँफे सामुदायिक साकोस, दमक ५, भापा स.नं.१२९५	९०,००,०००	१५,००,०००	७५,००,०००
जम्मा रकम रु.		१,२०,००,०००	२५,००,०००	९५,००,०००

बचत तथा ऋण सहकारी संस्थासम्बन्धी स्थिरीकरण कोषमा हाल सम्मको योगदानको अवस्था मिति २०८० जेठ २५ को आधारमा

स्थिरीकरण कोषमा योगदान गर्ने संघ संस्थाहरू

क्र.स.	नेफ्रस्कून स.द.नं.	विवरण	जिल्ला
१		नेपाल बचत तथा ऋण केन्द्रीय सहकारी संघ लि. (नेफ्रस्कून)	काठमाडौं
२	१०६	लेकाली स्वावलम्बन बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	गुल्मी
३	३३७५	शुभ सेवा बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	काठमाडौं
४	१७१८	महिला शक्ति बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	काठमाडौं
५	१०७	बिन्दावासिनी बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	काभ्रे
६	३११	फुलवारी बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	प्युठान
७	३६२	ज्योति मिमिरे बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	काभ्रे
८	१५१	सिको बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	बाँके
९	५३८	शुभ बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	सुर्खेत
१०	४२५	सप्तकोशी बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	गोरखा
११	५६२	कालिगण्डकी बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	लमजुङ
१२	१४६७	नन्देश्वर महिला बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	सर्लाही
१३	६२४	बछौली नारी चेतना बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	चितवन
१४	१८३	हिमचुली बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	गोरखा
१५	३१२	मिमकुल बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	गोरखा
१६	१२४३	प्रभात बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	काठमान्डौ
१७	१५२४	मङ्गल विनायक बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	काठमान्डौ
१८	७२७	मद्रवती बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	काठमान्डौ
१९	३८३	महिला समाज सेवा बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	बाँके
२०	२२३३	हागो समावेशी बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	काठमान्डौ
२१	२४०	जनकल्याण बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	मकवानपुर
२२	१५३६	जनउत्थान बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	रुपन्देही
२३	५६७	नमुना महिला विकास बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	रुपन्देही
२४	२००	शिक्षक कल्याण बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	दोलखा
२५	२८६	जनमुखी बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	दोलखा
२६	६१	मिलिजुली कालिञ्चोक बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	दोलखा
२७	६३२	जनउत्थान बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	दोलखा
२८	५८७	सक्रिय महिला बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	मकवानपुर
२९	५५५	ज्ञानज्योति महिला बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	काठमान्डौ
३०	३१७६	गोरखा बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	सुनसरी
३१	१२३	सामुदायिक बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	काभ्रे
३२	२५२२	मनहरी बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	मकवानपुर
३३	५१२	महिला अभियान बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	मकवानपुर
३४	१२८७	श्रीअन्तु बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	भापा
३५	१२२५	डाँफे सामुदायिक बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	भापा
३६	६२२	हागो बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	ललितपुर
३७	११६	ग्रामीण बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	नवलपरासी

३८	५२१	महिला षकता बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	मकवानपुर
३९	९२	चण्डेश्वरी बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	काभ्रे
४०	१३८७	दिव्येश्वरी बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	मकपुर
४१	३८४	जनहितकारी बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	सुर्खेत
४२	५५७	थानकोट महिला जागरण बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	काठमाडौं
४३	५६५	नवद्विप ज्योती महिला बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	काठमाडौं
४४	९३१	शुभारम्भ बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	धनुषा
४५	१९६७	सञ्जिवनी बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	मकवानपुर
४६	२५६	हाम्रो जनकल्याण बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	दोलखा
४७	२५१३	ईश्वर बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	मोरङ
४८	३१२५	सर्वहित बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	कास्की
४९	५६३	सृजना महिला बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	कास्की
५०	५८	हिमाली ब्राम्ही बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	चितवन
५१	५४१	सृजना महिला बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	मकवानपुर
५२	१४०३	लुम्बिनी सुनवल बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	नवलपरासी
५३	५७३	प्रजातिशिल बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	दोलखा
५४	२४०४	दुधपोखरी बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	कास्की
५५	८७७	सिवाईसि बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	बाजलुङ
५६	८३	जनकल्याण बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	नवलपरासी
५७	१४४२	कालिनाग बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	दोलखा
५८	१४३	दोलखा जिल्ला बचत संघ लि	दोलखा
५९	५३२	समाज कल्याण बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	सुर्खेत
६०	२०१७	सज्जन महिला बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	काठमाडौं
६१	१२९८	स्वर्णलक्ष्मी बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	मोरङ
६२	२८८	भविष्य निर्माण महिला बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	दोलखा
६३	१५	युनाइटेड फ्रेण्डसिप बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	दोलखा
६४	४८२	जनचेतना बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	दोलखा
६५	८७८	चिनारी बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	काठमाडौं
६६	३६८	युवा बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	मकपुर
६७	८५१	पारिजात बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	मकपुर
६८	२४१६	संगम बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	कास्की
६९	३९१	नालाखण्ड प्रजातिशिल महिला बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	मकपुर
७०	२१३८	सरसापट बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	मकपुर
७१	३९२	क्षत्रवती बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	दोलखा
७२	१०३	जनसचेतन बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	दोलखा
७३	२६१	षकता बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	काठमाडौं
७४	२५१	हाम्रो सुनौलो बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	काठमाडौं
७५	२५४	महेपी बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	काठमाडौं
७६	५११	महिला जागृती बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	मकवानपुर
७७	८१२	शिखर बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	सुर्खेत
७८	६०७	आर्थिक विकास बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	काभ्रे

७९	४०७	गंगामाला स्वावलम्बन बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	सुर्रेत
८०	९६१	दिव्यज्योति बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	मकवानपुर
८१	१६४८	सिर्नजी बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	कपिलवस्तु
८२	२२९६	तुलसी बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	दाङ
८३	१५४	ग्रामीण बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	सल्यान
८४	६४५	हाम्रो मध्यवर्ती राधाकृष्ण बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	बर्दिया
८५	३२३४	मितेरी बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	दाङ
८६	१३९९	सयपत्री बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	नवलपरासी
८७	१९८९	कामना बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	चितवन
८८	५५८	प्रगति महिला बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	काठमाडौं
८९	१४६८	बज्रबाराही बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	मकवानपुर
९०	१६०	जनसेवक बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	दैलेख
९१	३२११	बिजया लक्ष्मी बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	चितवन
९२	१४९०	नव विकास बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	रौतहट
९३	१६२३	मितेरी बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	मकवानपुर
९४	७१३	थेचो महिला बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	ललितपुर
९५	१८९५	माँ मनकामना बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	चितवन
९६	३७६	जनकल्याण बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	सुर्रेत
९७	९८२	परिवर्तन महिला बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	मकवानपुर
९८	१४५३	शुभश्री बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	धनुषा
९९	८५८	नारी सङ्कल्प बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	मोरङ
१००	१०४६	लोक कल्याणकारी बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	चितवन
१०१	११९९	बर्दीवास बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	महोत्तरी
१०२	४७९	प्रभात दिदी बहिनी बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	चितवन
१०३	२७०९	सगरमाथा बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	काठमाडौं
१०४	७०७	स्मरण बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	काठमाडौं
१०५	३८५	निलकण्ठ बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	धादिङ
१०६	२७८९	सक्षम सञ्जाल बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	काठमाडौं
१०७	१०९०	डिलार्ड बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	काठमाडौं
१०८	९३२	कोलिय देवदह बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	रुपन्देही
१०९	१४६०	समता बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	ललितपुर
११०	२४२१	सहज बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	बाजुलुङ
१११	१९०४	उज्जल महिला बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	चितवन
११२	१३९६	यांग्रीमा बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	काठमाडौं
११३	३०५२	एकता प्रगतिशील बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	कैलाली
११४	२४००	मेघा बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	कास्की
११५	११३२	पञ्चतारा महिला बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	चितवन
११६	२०२४	सिन्धु कन्टेनर बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	सिन्धुपाल्चोक
११७	१७२	स्वावलम्बी बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	सुर्रेत
११८	५२३	महिला जनचेतना बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	मकवानपुर
११९	७२६	प्रोभिजन बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	काठमाडौं

१२०	१०७७	समग्र बिकास बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	चितवन
१२१	२४५५	हाम्रो सुपर बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	नवलपरासी
१२२	१८१२	श्री माई बज्रबाराही बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	ललितपुर
१२३	२३३८	टाईम बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	नवलपरासी
१२४	२३२६	प्रणामी बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	काठमाडौं
१२५	१८६०	ओम साइराम बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	काठमाडौं
१२६	४९८	मध्यनेपाल बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	नवलपुर
१२७	४६५	सामुहिक बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	भक्तपुर
१२८	२३१३	गोठगाउँ जनमुखी बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	रामेछाप
१२९	४५३	किसान कल्याण बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	सुनसरी
१३०	३२८७	विजयी भव बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	काठमाडौं
१३१	६८०	राधेकृष्ण बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	काठमाडौं
१३२	३४७२	गणेशस्थान बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	चितवन
१३३	३३५९	ग्रामीण बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	गुल्मी
१३४	३७९०	सौगात बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	मोरङ
१३५	७२४	एकीकृत बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	काभ्रे
१३६	७९५	शंखधर बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	भक्तपुर
१३७	२१२६	मेहनती बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	रुपन्देही
१३८	८२८	लुठिबनी बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	रुपन्देही
१३९	५८४	हाम्रो एकीकृत बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	काठमाडौं
१४०	२३४५	छिन्नमस्ता महिला बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	भक्तपुर
१४१	३६७	साहारा महिला बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	धादिङ
१४२	७२०	आयाम बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	काठमाडौं
१४३	७५१	काठमाडौं जिल्ला बचत संघ	काठमाडौं
१४४	९८७	चप्रमारी बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	भापा
१४५	९३६	अन्धकारमुक्ति बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	पाल्पा
१४६	५१६	महिला आवाज बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	मकवानपुर
१४७	१६६३	जानकी बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	धनुषा
१४८	२५५१	रोयल बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	तनहुँ
१४९	१११३	हिमनदी बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	ललितपुर
१५०	११७	जागृत कुशादेवि बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	काभ्रे
१५१	४६१	चन्द्रागिरी बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	काठमाडौं
१५२	९१९	स्वस्तिक बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	सर्लाही
१५३	६७७	चमेली कल्याणकारी बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	भक्तपुर
१५४	१६९२	मिलिजुली बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	सिन्धुली
१५५	१४१३	राष्ट्र सेवक बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	काठमान्डु
१५६	७८५	हरहर महादेव बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	काठमाडौं
१५७	२३७	ईन्द्रगाम पुनमिलन बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	चितवन
१५८	१५८५	सिद्धार्थ बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	कपिलबस्तु
१५९	१२०७	सुनचाँदी बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	चितवन
१६०	३१७	बाजलुङ जिल्ला बचत तथा ऋण सहकारी संघ लि.	बाजलुङ

१६१	१५७७	परिश्रमी बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	काठमाडौं
१६२	१३०१	भापा जिल्ला बचत तथा ऋण सहकारी संघ लि.	भापा
१६३	१६५२	कृषक प्रेरणा बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	सुर्खेत
१६४	२१७२	जागरुक बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	रुपन्देही
१६५	१००५	सृजना बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	कञ्चनपुर
१६६	३२२२	जनचेतना बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	बाजलुङ
१६७	३११६	सिमलढोँडी कृषक बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	चितवन
१६८	३५२१	पुर्वीद्वार बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	भापा
१६९	२०४	देउसुरी बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	दाङ
१७०	१४२४	नवसृजनशील बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	काठमाडौं
१७१	२१०३	जीवनज्योति बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	बैतडी
१७२	१२१३	व्यानन बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	काठमाडौं
१७३	६७६	रुपन्देही जिल्ला बचत तथा ऋण सहकारी संघ लि.	रुपन्देही
१७४	२७७	महिला प्रयास बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	काठमाडौं
१७५	२८७	मनकामना बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	मोरङ
१७६	५१	रमाइलो बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	मोरङ
१७७	१६५४	हिमाल बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	धादिङ
१७८	२३४४	श्री बागेश्वरी महिला बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	मकवानपुर
१७९	२२२५	तरकारी फलफूल बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	काठमाडौं
१८०	३६३	लक्ष्मी महिला बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	काभ्रे
१८१	४८४	चितवन सामुदायिक बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	चितवन
१८२	३३१	श्रोत परिचालन बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	धादिङ
१८३	२१२	बाबियाखर्क बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	काठमाडौं
१८४	१५६०	लालिगुराँस बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	पर्सा
१८५	१६७३	आदर्श महिला बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	सर्लाही
१८६	२९६	मन्थली बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	रामेछाप
१८७	२७८७	सुगम बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	काठमाडौं
१८८	५९८	नवजागरण बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	रामेछाप
१८९	१३८६	बंगलामुखी बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	मकपुर
१९०	१०१३	शारदामाई बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	काठमाडौं
१९१	२८२१	सुसी सुसी बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	काठमाडौं
१९२	८०	बुडेल सामुदायिक बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	काभ्रे
१९३	२२५	मनकामना बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	काभ्रे
१९४	१०३०	अखण्ड बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	काठमाडौं
१९५	१०४५	हरपुर आयआर्जन बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	नवलपरासी
१९६	२५	कल्याणकारी बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	ललितपुर
१९७	१७६१	आस्था बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	कास्की
१९८	३२३६	समन्वय बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	सुनसरी
१९९	७६१	शिवशक्ती बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	सर्लाही
२००	४१४४	अजठबरी बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	काठमाडौं
२०१	४०५४	समायोजन बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	काठमाडौं

२०२	१२५४	सप्तदेव बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	काठमाडौं
२०३	२०२३	सिमल बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	भक्तपुर
२०४	३८६	सामुदायिक बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	नवलपरासी
२०५	२११०	नवप्रयास बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	सर्लाही
२०६	१३८५	पूर्णिमा बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	काठमाडौं
२०७	१९२४	दौतरी बलिया बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	मोरङ
२०८	४४३६	मेचीनगर बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	भापा
२०९	३८२४	बडहरा दुबौलिया आयआर्जन बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	नवलपरासी
२१०	१८८३	टुंगाआस्था बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	रुपन्देही
२११	६९३	जनहीत बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	सर्लाही
२१२	१९७८	दुर्गा बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	सुनसरी
२१३	१९३	सामुदायिक बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	काठमाडौं
२१४	२४५६	मैरव बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	नवलपरासी
२१५	१०९	एकीकृत जनभावना बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	मोरङ
२१६	२४८२	तेजश्वी मातृभूमि बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	दाङ
२१७	२३५५	सृष्टी महिला बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	सिन्धुली
२१८	६१५	सुवर्णपुर बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	भक्तपुर
२१९	३६१८	छहारी बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	भक्तपुर
२२०	१८८५	जनकल्याण बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	सिन्धुली
२२१	३१६	युवा बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	काभ्रे
२२२	१३२८	मनिप्लान्ट बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	काठमाडौं
२२३	१५६१	ज्योतिपुञ्ज बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	काठमाडौं
२२४	२३९९	पोखरा रोयल बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	कास्की
२२५	३४२१	सुनगाभा बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	इलाम
२२६	९७१	पाँचतारा बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	काठमाडौं
२२७	११२९	प्रजाति बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	सुनसरी
२२८	३२६२	चाहाना बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	सुनसरी
२२९	२२०७	जनता सठभौता बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	नवलपरासी
२३०	३५३	मोरङ बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	मोरङ
२३१	१७५७	आदर्श भृकुटी महिला बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	काठमाडौं
२३२	३८७३	तिलकपुर महिला बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	नवलपरासी
२३३	४३१७	नेपाल भु.पु. सैनिक कल्याणकारी बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	नवलपरासी
२३४	३५२६	चौधडा बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	मकवानपुर
२३५	५१४	महिला मिलन बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	मकवानपुर
२३६	३३५	दक्षिण बाराही बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	भक्तपुर
२३७	२८६५	कृष्णसार बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	काठमान्डु
२३८	८६	चौतारी बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	काठमाडौं
२३९	११७७	हातेमालो बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	लमजुङ
२४०	१८४६	जयन्ती बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	काठमाडौं
२४१	३५७	नवकाभ्रेली बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	काठमाडौं
२४२	१०४२	मुकुल बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	काठमाडौं

२४३	५४६	स्वयमसेवी बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	काठमाडौं
२४४	२३२४	भापा सामुदायिक बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	भापा
२४५	३२४	सगुन बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	बर्दिया
२४६	४५८३	जनश्रुति महिला बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	भापा
२४७	२५५	एकीकृत बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	काठमाडौं
२४८	४४०	जनकल्याण बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	सुनसरी
२४९	६७३	व्यास बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	तनहुँ
२५०	२३७३	वैष्णवी बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	धनुषा
२५१	१९४४	जनज्योति बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	काठचनपुर
२५२	१९५४	देगः बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	काठमाडौं
२५३	२९६५	आयाम बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	ललितपुर
२५४	४२३	महिला साक्षरता बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	दोलखा
२५५	६०६	नवयुवा बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	ललितपुर
२५६	४०२१	नवयुवा बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	मकवानपुर
२५७	९४४	गुरुकुल बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	बाँके
२५८	७२५	उद्यमविकास बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	काभ्रे
२५९	४०९९	सालकोट बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	सुर्खेत
२६०	२७६	नवप्रतिभा बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	नवलपुर
२६१	७६६	बडहरी बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	धनुषा
२६२	८१६	होस्टेहैसे बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	काठमाडौं
२६३	४१५८	राधाश्रवामी बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	काठमाडौं
२६४	१९८	पद्मावती बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	ललितपुर
२६५	३२१३	श्री फचामुत बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	ललितपुर
२६६	११४८	गृहिणी सेवा बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	काठमाडौं
२६७	१०३९	जय मनकामना बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	कास्की
२६८	१२६	लेटाङ बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	मोरङ
२६९	५४	जनसेवा बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	कास्की
२७०	१०८९	हातेमालो बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	मकवानपुर
२७१	२३२०	हितैषी बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	कास्की
२७२	४१०	नमस्ते बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	दाङ
२७३	३३७२	जनकल्याण बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	कैलाली
२७४	२१९	किसान बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	नवलपुर
२७५	२४१८	धर्मस्थली बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	कास्की
२७६	४८०५	लामान्वित बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	मोरङ
२७७	२२५०	रिजर्म बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	काठमाडौं
२७८	३८४०	बेथानचोक नारी चेतना बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	काभ्रे
२७९	७५९	सुर्योदय बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	सर्लाही
२८०	५००९	पिटुवा नारी चेतना बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	चितवन
२८१	३८०	गलकोट बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	बाजलुङ
२८२	१५२७	ब्राइट बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	काठमाडौं
२८३	२६९	जनकल्याण बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	धादिङ

9

2

3

8

फोटो क्याप्सन

१. मिति २०६९ मंसिर १८ गते स्थिरीकरण कोषको विषयमा रुपन्देहीमा क्षेत्रीय गोष्ठीको मकलक
२. मिति २०७६ मंसिर १८ गते स्थिरीकरण कोषको विषयमा काठमाडौंमा सरोकारवालाहरूसँग अवकाशको सहजीकरणमा गोष्ठीको मकलक
३. स्थिरीकरण कोष औपचारिक रुपमा स्थापनाका लागि आवश्यक दस्तावेज सहकारी विभागका राजिष्ट्रारलाई हस्तान्तरण
४. स्थिरीकरण कोष विषयमा नीतिगत छलफल पश्चात्को मकलक
५. स्थिरीकरण कोषबाट साकोसलाई तरलता सापटी प्रदान गरिएको मकलक
६. स्थिरीकरण कोषबाट साकोसलाई तरलता सापटी प्रदान गरिएको मकलक
७. जनता टेलिभिजनसँग प्रत्यक्ष प्रसारणमा कोषको विषयक नियमन निकायसँग छलफल कार्यक्रमको मकलक
८. औपचारिक रुपमा कोषको स्थापना पश्चात् पहिलो परामर्श बैठकको मकलक

हार्दिक शुभकामना

बचत तथा ऋण सहकारी संस्थासम्बन्धी स्थिरीकरण कोष स्थापना भई सञ्चालनमा आएको एक वर्ष पुगेको उपलक्ष्यमा मनाउन लागिएको स्थापना दिवशको कार्यक्रम अन्तरगत प्रकाशन हुन गइ रहेको स्थिरीकरण कोष स्मारीका: पहिलो अंक प्रकाशन हुने खबरले यस संस्था खुशी छ । स्थिरीकरण कोषले स्थापनाको उद्देश्य बमोजिम बचत तथा ऋण सहकारी संस्थाहरुको कारोवारमा बिद्यमान जोखिम व्यवस्थापनमा महत्वपूर्ण भुमिका खेल्न सकोस् स्थापना दिवशको हार्दिक मंगलमय शुभकामना व्यक्त गर्दछौं

अध्यक्ष

एवं

लुम्बिनी बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लिमिटेड परिवार

लुम्बिनी

बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.

बुटवल-४, राममन्दिर लाईन, रुपन्देही, नेपाल
फोन नं.: ०७१-५४२०७२, ५४६६७२
इमेल: lumbinicop@gmail.com,
lumbinis@yahoo.com
वेबसाइट: www.lumbinicop.com

अध्यक्ष

एवं

डाँफे सामुदायिक बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लिमिटेड परिवार

डाँफे सामुदायिक

बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.

दमक-५, भूपा, नेपाल
फोन नं.: ०२३-५७०९२८, ५७०८९४
इमेल: danphecooperative@gmail.com
वेबसाइट: www.danfeycooperatives.com.np

हार्दिक शुभकामना

बचत तथा ऋण सहकारी संस्थासम्बन्धी स्थिरीकरण कोष स्थापना भई सञ्चालनमा आएको एक बर्ष पुगेको उपलक्ष्यमा मनाउन लागिएको स्थापना दिवशको कार्यक्रम अन्तरगत प्रकाशन हुन गइ रहेको स्थिरीकरण कोष स्मारीका: पहिलो अंक प्रकाशन हुने खबरले यस संस्था खुशी छ । स्थिरीकरण कोषले स्थापनाको उद्देश्य बमोजिम बचत तथा ऋण सहकारी संस्थाहरुको कारोवारमा बिद्यमान जोखिम व्यवस्थापनमा महत्वपूर्ण भुमिका खेल्न सकोस् स्थापना दिवशको हार्दिक मंगलमय शुभकामना व्यक्त गर्दछौं

नेफ्स्कून

नेपाल बचत तथा ऋण केन्द्रीय सहकारी संघ लि.

Nepal Federation of Savings and Credit Cooperative Unions Ltd.

पो.ब.नं. : ११६९, नयाँ बानेश्वर, काठमाडौं, नेपाल

फोन नं. : +९७७-१-४७९९६३, ४७८०२०१, ४७८७१०६,

इमेल : nefscun@nefscun.org.np, वेबसाइट : www.nefscun.org.np

अध्यक्ष

एवं

सृजना महिला बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लिमिटेड परिवार

सृजना महिला

बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.

सिमलचौर-८, पोखरा, नेपाल

फोन नं. : ०६१-५७१८३२, इमेल: srijanasaccos@gmail.com

स्थायिकरण कोषको औपचारिक सत्रा शयको अवसरमा वृत्ती व्यवस्था, सतकारी तथा ढारिनी निवाराण गन्गी गाननीय श्री शशी श्रेष्ठज्यूबाट
मिति २०७९ जेठ २७ गते सत्रोयन

बचत तथा ऋण सहकारी संस्थासठबन्धी
**स्थिरीकरण कोषमा
सहभागिता किन ?**

१. तरलता संकटमा तरलता सापटी,
२. दायित्व फिर्ता गर्नुपर्ने संकटपूर्ण अवस्थामा दायित्व मुक्तानी सापटी,
३. व्यवस्थापनमा संकट उत्पन्न भई जोखिममा परेको अवस्थामा पुन सञ्चालन सापटी,
४. स्तरीकरण कार्यक्रममा प्राविधिक सहजीकरण ।

स्थिरीकरण कोषको कार्यालय

नयाँ बानेश्वर, काठमाडौं

फोन नं.: ०१-४७९९९८०

इमेल: stfn2077@gmail.com

